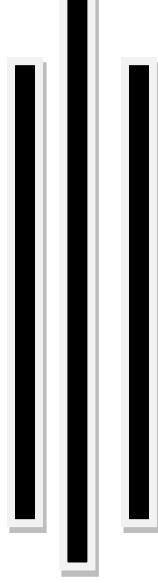

कपुरकोट गाउँपालिकाको
शिक्षा क्षेत्र योजना, २०७९-२०८३
Education Sector Plan, 2022-2026

कपुरकोट गाउँपालिका
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
कपुरकोट, सल्यान
कर्णाली प्रदेश
नेपाल

विषयसूची

विषयसूची	2
परिच्छेद १	4
परिचय	4
परिच्छेद २	13
शिक्षा क्षेत्र योजना	13
२.७ प्रमुख उपलब्धि सूचकहरू (KEY PERFORMANCE INDICATORS-KPI)	28
परिच्छेद ३	34
शिक्षाका उपक्षेत्रहरू.....	34
३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा.....	34
३.२ आधारभूत शिक्षा	41
३.३ माध्यमिक शिक्षा	50
३.४ उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्ध	57
३.५ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम.....	62
३.६ पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री	66
३.७ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास	71
३.८ विद्यालय व्यवस्थापन.....	78
३.९ निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा	84
३.१० गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा	88
३.११ आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा	95
३.१२ शिक्षामा सूचना प्रविधि	101
३.१३ आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा	105
परिच्छेद ४	109
संस्थागत संरचना र क्षमता विकास.....	109
४.१ परिचय	109
४.२ वर्तमान अवस्था	109
परिच्छेद ५	113
लगानी र स्रोत व्यवस्थापन	113
५.१ परिचय	113
५.२ वर्तमान अवस्था	114
५.३ स्रोतको अँकलन तथा नपुग बजेट	114
परिच्छेद ६	119
कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण	119
६.१ परिचय	119
६.२ वर्तमान अवस्था	119

परिच्छेद ७	124
मुख्य मुख्य क्रियाकलाप र उपलब्धी सूचक	124
७.१ वित्तीय योजना	124
७.२ कार्यक्रम तथा नतिजा खाका (PROGRAM AND RESULTS FRAMEWORK-PRF)	181
सन्दर्भ सामग्रीहरू	186
अनुसूचीहरू	186
अनुसूची १: शिक्षा योजना निर्माणका लागि लिखित तथा अनलाइनबाट सुझाव दिनेहरूको विवरण	186
अनुसूची २: शिक्षा योजना निर्माणका लागि सुझाव संकलनका क्रममा भएका बैठक, कार्यशालामा सहभागि विवरण	187
अनुसूची ३: कपुरकोट गाउँपालिकाका बाल विकास केन्द्रमा कार्यरत बाल विकास शिक्षकहरूको विवरण	189
अनुसूची ४: कपुरकोट गाउँपालिका भित्र सञ्चालित सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूको विवरण	189
अनुसूची ५ : कपुरकोट गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरूको विवरण	190

परिच्छेद १ परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ अनुसार नेपालमा संघीय गणतन्त्रात्मक राज्यव्यवस्था प्रारम्भ भएर संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहका सरकार क्रियाशिल रहेका छन्। संविधानले समग्रमा समतामूलक, समावेशी र समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माण गर्ने ध्येय राखेको छ। यस ध्येय अनुकूलका शिक्षा सम्बन्धी केही हक तथा प्राथमिकताहरू पनि स्थापित गरेको छ।

संविधानको धारा ३१ मा शिक्षा सम्बन्धी हक उल्लेख छ। उक्त धाराले पहुँचको हक हुने र राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ। त्यसैगरी अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानुन बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने, नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने हक संविधानले प्रदान गरेको छ। त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था स्थापना र सञ्चालन गर्न पाउने हक हुने जस्ता शिक्षा सम्बन्धी मौलिक हक समेत उल्लेख छ। यी संवैधानिक हक तथा प्राथमिकताहरूलाई कार्यान्वयन गर्न सहयोगी हुने कानुनी आधार तयार गर्ने क्रममा निःशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षा ऐन, २०७५ तथा यस सम्बन्धी नियमावली २०७७ कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। जस अनुसार वि.सं. २०८५ सम्म सबै नागरिकलाई आधारभूत तह सम्मको शिक्षामा पहुँच पुर्याउने व्यवस्था गरेको छ। त्यसैगरी बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ ले शिक्षा लगायत बालबालिकाहरूका हकहरूको प्रत्याभूत गरेको छ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (२) को उप दफा (ज) अनुसार स्थानीय तहलाई माध्यामिक र आधारभूत विद्यालय सम्बन्धि २३ वटा अधिकारहरू प्रदान गरीएको छ। जसको बुँदा नं १ मा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुला तथा वैकल्पिक र निरन्तर सिकाइ, सामुदायिक सिकाइ र विशेष शिक्षासम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन गर्ने भन्ने कुरा समेत उल्लेख छ।

सन २०१५ मा संयुक्त राष्ट्र संघले सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्ने गरी निर्धारण गरेको दिगो विकासका १७ वटा लक्ष्यमा नेपालले पनि सहमति जनाएको छ। दिगो विकास को लक्ष्य नं ४ मा 'सवैका लागी समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता तथा आजीवन सिकाइका अवसरमा प्रोत्साहित गर्ने' उल्लेख गरिएको छ। यससँग सम्बन्धित सातवटा लक्ष्य (Target) निर्धारण गरेको छ भने लक्ष्य प्राप्तीका लक्ष्य तिनवटा माध्यम वा तरिका पनि उल्लेख गरेको छ।

शिक्षा ऐन, २०२८ र शिक्षा नियमावली, २०५९ मा शिक्षा सम्बन्धी विविध व्यवस्था गरिएको छ। सङ्घीय सरकारले राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ जारी गरेको छ। SSDP को कार्यान्वयन पछि नेपाल सरकारले १० वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गरेको छ।

यी सबै नीति, योजना, व्यवस्था र घोषणाहरूको मर्मअनुसार स्थानीय तहको शिक्षालाई सु-व्यवस्थित बनाउन, गुणस्तरीय र समावेशी, समतामूलक शिक्षा सबै नागरिकलाई प्रदान गरि सुखि नेपाली सम्बृद्ध नेपालको नारालाई साकार पार्न कपुरकोट गाउँपालिकाले पञ्चवर्षिय गाउँ शिक्षा योजना, २०७९ तयार गरेको छ।

यसका साथै गाउँपालिका अन्तर्गतका शिक्षा सम्बन्धी समस्याहरूको पहिचान गरेर विभिन्न चरणमा कार्यशाला, गोष्ठीहरू सञ्चालन गरी शिक्षा सम्बन्धि सरोकार राख्ने सबै स्थानीय सरोकारवालाहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यो योजना तयार गरिएको हो । यस योजनामा व्यवस्था गरिएका सबै कुराहरू कार्यान्वयन गर्न शिक्षा सम्बन्धी सरोकार राख्ने सबै निकायहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहनेछ ।

यसमा भएका व्यवस्थाहरूलाई आ-आफ्नो क्षेत्रमा लागू गर्नु सबै नागरिकको कर्तव्य रहनेछ । गुणस्तरीय शिक्षाको विकास गरी सिपयुक्त नागरिक तयार गर्न र समृद्ध गाउँपालिकाको रूपमा विकास गर्न यो नीतिले उल्लेख्य भूमिका खेलेको छ ।

१.१.१ अवधारणा

नेपालको संविधानको धारा ३१ मा शिक्षालाई मौलिक हकका रूपमा उल्लेख गरिएको छ । शिक्षामा पहुँच वढाउन र शिक्षालाई निःशुल्क र अनिवार्य बनाउने सम्बन्धी धारा ३१ को उपधारा १ र २ मा व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी उपधारा ३, ४ र ५ मा क्रमशः अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने, नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानून बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था स्थापना र सञ्चालन गर्न पाउने हक हुने जस्ता शिक्षा सम्बन्धी मौलिक हकको प्रत्याभूत गरेको छ ।

नेपाल सरकारले विद्यालय शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नका साथै गुणस्तर सुधारका निमित्त विगतमा सात वर्षे विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना कार्यान्वयनमा ल्याएको थियो । यस योजनाबाट प्राप्त उपलब्धिलाई संस्थागत गर्न र विद्यालय शिक्षाका विविध सकारात्मक प्रयासहरूलाई निरन्तरता दिन तथा शिक्षाका नवीन कार्यक्रमहरूको प्रस्तावसहित २०७३ साउनदेखि २०८० असार (सन् २०१६ जुलाईदेखि २०२३ जुलाई) सम्मको सात वर्षे विद्यालय क्षेत्र विकास योजना निर्माण गरिएको छ । योजनाको प्रथम पाँच वर्ष २०७३ साउनदेखि २०७८ असार (सन् २०१६ देखि २०२१) सम्मका लागि स्रोतसहितको कार्ययोजना थियो ।

दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गरी वि.सं. २०८७ (सन् २०३०) सम्ममा नेपाललाई मध्यम आय भएको मुलुकको स्तरमा रूपान्तरणको लक्ष्य हासिल गर्ने महत्त्वपूर्ण साधनका रूपमा पनि यस योजनालाई हेरिएको छ । साविकका उपलब्धि, सिकिएका पाठहरू तथा सबैका लागि शिक्षाको राष्ट्रिय कार्ययोजना (सन् २००१-२०१५) अन्तर्गत सञ्चालन गरिएका सबैका लागि शिक्षा कार्यक्रम (सन् २००४-२००९) र विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम (सन् २००९-२०१६) का एकीकृत कार्यसूचीहरू यस योजनाका प्रमुख मार्गदर्शक हुन् । राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ ले नेपालको संविधानमा निर्दिष्ट गरिएका शिक्षासम्बन्धी मौलिक हक, राज्यको पुनःसंरचना र अधिकारको बाँडफाँट, मुलुकको आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरणका एजेण्डा, दिगो विकास लक्ष्यप्रति नेपालको प्रतिबद्धता, पन्ध्रौँ योजनाको आधारपत्र, सन् २०३० सम्म मध्यम आय भएको राष्ट्रका रूपमा स्तरोन्नति गर्ने राष्ट्रिय सङ्कल्प नै नयाँ शिक्षा नीति तर्जुमाका मूल आधार मानिएको छ ।

शिक्षा प्राप्त गर्ने प्रत्येक व्यक्तिको आधारभूत मौलिक हकलाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्न, सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको मान्यता अनुरूप शिक्षामा सबैको सरल, सहज र समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्न एवम् शिक्षालाई सर्वव्यापी, जीवनोपयोगी, प्रतिस्पर्धी एवम् गुणस्तरयुक्त बनाउन यो नयाँ शिक्षा नीति आवश्यक पर्दछ । सङ्घीय ढाँचा अनुरूप सरकारका तीन वटै तहमा शिक्षा प्रशासन प्रभावकारी एवम् नतिजामूलक ढङ्गले सञ्चालन गरी जनताको शिक्षा प्राप्तिको अधिकार सुनिश्चित गर्नका लागि समयानुकूल शिक्षा नीतिको जरुरत पर्दछ । शिक्षा क्षेत्रका नीतिहरूलाई एकीकृत र संहिताबद्ध गरी एकीकृत राष्ट्रिय शिक्षा नीतिको खाँचो पूरा गर्ने ध्येयले यो राष्ट्रिय शिक्षा नीति तर्जुमा गर्नु परेको कुरा उल्लेख गरेको छ ।

अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५ शिक्षा प्राप्त गर्ने प्रत्येक व्यक्तिको आधारभूत मानव अधिकार एवम् संविधानमा प्रदत्त मौलिक हकलाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गरी शिक्षालाई लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतामा आधारित समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माणमा केन्द्रित गर्दै शिक्षामा सबैको सहज एवम् समतामूलक पहुँच र निरन्तरता सुनिश्चित गरी शिक्षालाई सर्वव्यापी जीवनोपयोगी, प्रतिस्पर्धी एवम् गुणस्तरीय बनाउनका लागि अनिवार्य तथा निःशुल्क र अनिवार्य शिक्षाको व्यवस्था गरेको र यस सम्बन्धि नियमावली, २०७७ ले परिच्छेद -६ सम्म व्यवस्था गरेको छ ।

यसरी शिक्षको समग्र विकासका लागि विभिन्न क्षेत्रसँग सहकार्य गर्दै स्थानीय तहको जनशक्ती र आवश्यकतालाई समेटेटी कार्यान्वयन गर्दा अझ प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।

१.१.२ कपुरकोट गाउँपालिकाको परिचय

कर्णाली प्रदेशको सल्यान जिल्लामा पर्ने कपुरकोट गाउँपालिका साविकका चार वटा गाविसा धनवाङ, रिम, सिनवाङ र सारपानि गाविस मिलेर बनेको हो । सल्यान जिल्लाको कुल क्षेत्रफल १९५१ वर्ग किलोमिटर मध्ये यस गाउँपालिकाले ११९.२१ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफल ओगटेको छ । यस गाउँपालिकाका जम्मा ६ वटा वडामा महिला ९४८६ र पुरुष ८७१८ गरी जम्मा १८२०४ जनसंख्या रहेको छ । पश्चिममा त्रिवेणी, उत्तरमा छत्रेश्वरी गाउँपालिका, पूर्वमा रोल्पा र दक्षिणमा दाङ जिल्लासँग भौगोलिक सिमाना जोडिएको यस गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति २८°२४" उत्तरी अक्षांश र ८०°२३" पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको छ । लुम्बिनी प्रदेशको प्रवेशद्वारको रूपमा रहेको यस गाउँपालिकाका अग्ला पहाडहरूको संगमको रूपमा रहेको भौगोलिक बनावटले गर्दा अत्यन्तै रमाइलो र अनुकूल वातावरणको कारण वेमौसमी तरकारी खेतीका साथै फलफूल खेतीको लागि उर्वर भूमिको बरदानको रूपमा पनि लिन सकिन्छ ।

वि.सं. २०२८ सालपछि राप्ती लोकमार्गको स्थापनासँगै कपुरकोट सल्यान जिल्लाको प्रवेशद्वारको रूपमा रहेको छ । साविकको धनवाङ गाविसमा पर्ने यो स्थान सदरमुकाम खलंगा देखि ४२ कि.मि. दक्षिण र दाङको तुलसीपुरदेखि १९ कि.मि. उत्तरको पहाडी भञ्ज्याङमा अवस्थित छ । वि.सं. १९५० तिर स्वर्गद्वारीका महाप्रभुले कपुरकोट, फलावाङ हुँदै सुर्खेततिर जाने क्रममा यहाँका वासिन्दाहरूलाई कपुरका बोटहरू लगाउन प्रोत्साहित गर्नुभएपछि क्रमशः कपुरका बोटहरू बढ्दै गएको र दाङको औँलो छल्न चिसो पहाडी कोट तर्फ मानिसहरू आई बस्ने क्रममा यस सुरम्य स्थानको नाम कपुरकोट रहन गएको हो भनिन्छ । यो स्थान समुद्री सतहबाट करिब १५०० मिटर उचाईमा रहेको छ ।

डोका डाला बुनेर दाङ, कोइलावास, नेपालगञ्ज र भारतीय बजारहरूसम्म वेचबिखन गर्ने र परम्परागत खेती किसानी र पशुपालन पेशमा रहेका कपुरकोट र आसपासका गाउँलेहरूमा वि.सं. २०३९ सालमा राप्ती एकिकृत ग्रामिण विकास परियोजना लागू भए लगत्तै नयाँ कृषि प्रणालीको लहर आयो । उक्त परियोजनाद्वारा कपुरकोटमा सेवा केन्द्रहरूको स्थापना गरियो । ती केन्द्रहरू मार्फत विभिन्न समुहहरूको गठन तथा आवश्यकता अनुसारको तालिम प्रदान गरी वेमौसमी तरकारी, फलफूल तथा जडिवुटी उत्पादनलाई विस्तार गरियो । खासगरि वेमौसमी र वर्णशंकर जातका टमाटर, वन्दागोभी, काउली, भेडेखुर्सानी, घ्युसिमी, बोडी लगायतका तरकारीको वीउ भारत तथा तरकारी वीउ उत्पादन केन्द्र मुसीकोट, रुकुमबाट ल्या निःशुल्क वितरण गरियो ।

वि.सं. २०४८ सालबाट हप्ताको २ पल्ट हाटबजार लामने व्यवस्था शुरु भयो । सुन्तला, स्याउ, कागती, मौसम आदि फलफूल तथा अदुवा, टिमु, वेसार लगायतका जडिवुटीहरूको उत्पादनमा जोड दिइयो । फलस्वरूप कपुरकोट क्षेत्रबाट वार्षिक औषत १२र१३ करोडको तरकारी, फलफूल र जडिवुटीहरू नेपालका सबै प्रमुख शहरहरू र भारतका सिमावर्ती शहरहरूसम्म निकासी हुन थालेको छ । सल्यान र रोल्पाका धेरै छिमेकी गाउँपालिका र दाङका पहाडी गाउँहरूको केन्द्रको रूपमा विकसित हुँदै गइरहेको कपुरकोट राप्ती लोकमार्गका अतिरिक्त रोल्पा र सल्यानका पूर्वी गाउँहरूतर्फ जाने औद्योगिक सडक तथा पश्चिम तथा

उत्तरतर्फ जाने सडकको मुख्य द्वारको रुपमा समेत विकसित हुँदैछ । यहाँबाट स्वर्गद्वारी तपोभूमी नजिकै पर्दछ । यस स्थानमा अदुवा अनुसन्धान केन्द्रका साथै जिल्ला वनस्पति कार्यालय, ईलाका प्रहरी कार्यालय, कलेज, माध्यमिक विद्यालय, वोडिङ स्कूल, र गाउँपालिकाको कार्यालय तथा यसका विषयगत शाखाहरू रहेको छ ।

हाल यस गाउँपालिकामा एउटा क्याम्पस, २ वटा माध्यमिक विद्यालय १-१२ र ३ वटा माध्यमिक विद्यालय १-१० गरि ५ वटा माध्यमिक विद्यालय, ७ वटा आधारभूत विद्यालय १-८, ११ वटा प्राथमिक विद्यालय १-५ १ वटा प्रारम्भिक बालविकास कक्षा मात्रै गरि जम्मा २४ वटा विद्यालयहरू रहेका छन् ।

दाडको तुलसीपुरबाट केही कि.मि. दुरीमा रहेको पहाडी वस्ती र दृश्यावलोकनका दृष्टिबाट कपुरकोट हिलस्टेशनको रुपमा विकसित हुन सक्ने सम्भावना बोकेर बसेको छ ।

सल्यान जिल्लाको कपुरकोट गाउँपालिका पहाडी धरातलयुक्त भएकोले यहाँ पत्रे तथा कडा चट्टान, ढुंगा तथा बलौटे माटोको मिश्रणबाट यहाँको भूबनोट निर्माण भएको छ । पहाडको उत्तर तथा पूर्व तर्फको भूबनोट ओसिलो भएकोले यहाँ वन पैदावार तथा वेमौसमी खेतीका लागि निकै प्रसिद्ध रहेको छ ।

१.१.३ शिक्षा क्षेत्रको समग्र विश्लेषण

देश विकासका निम्ति शिक्षा पूर्वाधारको पनि पूर्वाधार हो । शिक्षाले व्यक्तिको सर्वाङ्गीण विकास गरी असल योग्य, सक्षम, प्रतिस्पर्धी र उत्पादनमूलक जनशक्ति तयार गर्दछ । राष्ट्रको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पूर्वाधार विकासका लागि त्यस्तो जनशक्तिको योगदान महत्वपूर्ण हुन्छ । देशमा दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको लागि शिक्षाले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” हाम्रो राष्ट्रिय आकाङ्क्षा र अठोट हो । सिपमूलक, वैज्ञानिक, व्यावहारिक एवम् गुणस्तरीय शिक्षा समृद्ध नेपालको आधारशीला हो । मुलुकको सर्वाङ्गीण विकासको मूल आधार शिक्षा नै भएकाले गुणस्तरीय शिक्षामा सबै नागरिकको समतामूलक र न्यायोचित पहुँच स्थापित गर्नु आजको आवश्यकता हो ।

उमेर समूहअनुसार प्रारम्भिक बालशिक्षाका लागि ४ वर्षदेखि ५ वर्षमुनि, कक्षा १-५ का लागि ५-९ वर्ष, कक्षा ६-८ का लागि १०-१२ वर्ष र माध्यमिक तह कक्षा (९-१२) का लागि १३-१६ वर्ष तोकिएको छ । नेपाल सरकारले तोकिएको शर्त तथा मापदण्ड पालना गर्ने गरी स्थानीय तहको अनुमति वा स्वीकृतिमा सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक वा निजी लगानीमा बालमैत्री तथा पूर्वाधारयुक्त प्रारम्भिक बालविकास कक्षा र बालविकास तथा स्याहार केन्द्रको व्यवस्थापन गरी बालविकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नीतिगत प्रबन्ध गर्ने प्रारम्भिक बालशिक्षाको नीति रहेको छ ।

नेपालमा विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका मुख्य चुनौतीहरूमा सामुदायिक विद्यालयमा भन्दा संस्थागत विद्यालयमा अभिभावकहरूको आकर्षण, शिक्षकहरूलाई पेसागत सहयोगको अभाव, निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको व्यावहारिक कार्यान्वयनमा समस्या, विषयगत दक्ष शिक्षकको अपर्याप्तता, न्यून मात्रामा नवीनतम प्रविधिको पहुँच र उपयोग, पर्याप्त र सान्दर्भिक शैक्षिक सामग्री उपलब्ध र प्रयोगको अभाव, अपाङ्गता भएका बालबालिकाको विद्यालयमा न्यून पहुँच, संविधानमा उल्लेखित साझा अधिकार कार्यान्वयनमा समस्या, तथ्याङ्क विश्लेषणमा दक्ष जनशक्तिको अभाव, विद्यार्थी निरन्तरतामा समस्या तथा विपद्को समयमा शिक्षाको निरन्तरताको समस्या जस्ता कुराहरू छन् ।

यसैगरी विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका मुख्य अवसरहरूमा आधारभूत तहमा अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा र माध्यमिक तहमा निःशुल्क शिक्षाको लागि संवैधानिक, कानुनी र नीतिगत व्यवस्था, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदान गरेका अधिकार, स्थानीय तहमा शिक्षा क्षेत्रमा सङ्घसंस्थाहरूको क्रियाशीलता, गुणस्तरीय शिक्षाप्रति अभिभावकहरूको मोह, विद्यार्थीहरूको खुद भर्नादरमा वृद्धि, सकारात्मक लैङ्गिक समता सूचकाङ्क, शिक्षाको विकासमा विभिन्न साझेदार संस्थाको लगानी र सहभागिता, शिक्षामा लगानीको लागि स्थानीय तहको प्रतिबद्धता, तीनै तहको सरकारबाट शिक्षा क्षेत्रमा लगानी र सहकार्य जस्ता कुराहरू रहेका छन् ।

कपुरकोट गाउँपालिकाको स्वीकृत शिक्षा सम्बन्धी नीति यस प्रकार रहेको छ :

- ❖ समृद्ध कपुरकोटका लागि कपुरकोट वासीलाई स्वावलम्बी, सिपमुलक, व्यावसायिक, प्रविधिमैत्री, प्रतिस्पर्धी, प्रवर्तनात्मक र मुल्य उन्मुख नागरिकको विकासका लागि योगदान गर्न कपुरकोट गाउँपालिकाको शिक्षाको दिर्घकालिन सोच सहित शिक्षा नीति तयार गरिनेछ । सो योजना बनाउनु पूर्व शिक्षाको तथ्याङ्कको लागि शैक्षिक पार्श्वचित्र तयार गरिनेछ ।
- ❖ कपुरकोट गाउँपालिकाको आफ्नै पहिचान सहितको स्थानिय पाठ्यक्रम तर्जुमा गरि आगामी शैक्षिक सत्र देखि लागु गरिनेछ ।
- ❖ प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयहरूमा आवश्यकता अनुसारको फर्निचर, खानेपानी, शौचालय, घेराबार, रङरोगन लगायतका पुर्वाधार निर्माण तथा मर्मतका लागि विद्यालय भौतिक पुर्वाधार सुदृढीकरण अभियान सञ्चालन गरिने छ ।
- ❖ विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अंग प्रारम्भिक बाल बिकास कक्षाहरूमा न्युनतम मापदण्ड निर्धारण गरी सुरक्षित बसाई व्यवस्थापन र सरसफाईलाई ध्यान दिदै खेल सामग्री, सिकाई सामग्री, मनोरञ्जन सामग्री, अडियो भिडियो सामग्री सहित आकर्षक, मनोरञ्जक र बालमैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ❖ सार्वजनिक विद्यालयहरूमा कार्यरत सबै शिक्षक, कर्मचारी तथा सहजकर्ताहरूलाई पेशागत क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिम प्रशिक्षण तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालयको शिक्षामा सिकाई वातावरणलाई आधुनिक विधि र प्रविधिसंग जोड्दै पढ्नका लागि सिक्ने तथा सिक्नका लागि पढ्ने प्रक्रियाका लागि विद्यालयहरूमा सन्दर्भ सामग्री, प्रयोगात्मक सामग्री सहितको प्रयोगशाला, स्तरिय पुस्तकालय, सिकाइ कर्नर लगायतका स्रोत र साधनहरूको व्यवस्था गरिने छ । साथै गरिव तथा जेहेन्दार विद्यार्थीलाई वडाबाट पहिचान गरि अनिवार्य निशुल्क शिक्षा प्रदान गरिनेछ ।
- ❖ अनिवार्य तथा निशुल्क सार्वजनिक शिक्षामा सबै वालवालिकाहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्न भर्ना अभियान, गरिव जेहेन्दार छात्रवृत्ति, दिवा खाजा, अनाथ र असहाय वालवालिकाको लागि निशुल्क शैक्षिक सामग्री, अभिभावक सचेतना कार्यक्रम लगायतका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालयको योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई व्यवस्थित र नतिजामुखी बनाउन विद्यालय सुधार योजना निर्माणमा सरोकारवालाहरूको सहभागितालाई अनिवार्य बनाइनेछ ।

- ❖ बालबालिकाहरूमा सामाजिक, मानसिक र शारीरिक कारणले गर्दा हुने समस्याहरूको समाधान गर्न विज्ञ मनोचिकित्सकहरू मार्फत विद्यार्थी मनोपरामर्श तथा सचेतना सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- ❖ विद्यालय तहको निर्माणात्मक मुल्याङ्कनलाई मुल्याङ्कनको उद्देश्यअनुसार व्यवस्थित नियमित र अनिवार्य गराइनेछ ।
- ❖ विद्यार्थीमा अन्तरनिहित क्षमता सिप र कलालाई प्रोत्साहन गरि क्षमता प्रदर्शनीको लागि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालयका बार्षिक कार्यक्रमहरूलाई नियमित व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन सरोकारवालाहरूको सहभागितामा वार्षिक शैक्षिक कार्यपत्रो, शैक्षणिक डायरी निर्माण गरि कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ❖ गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूको शैक्षिक उपलब्धी मुल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट हुने १ प्रा.वि., १ नि.मा.वि. र १ मा.वि. विद्यालयलाई वार्षिक रुपमा पुरस्कृत गरिनेछ साथै विद्यार्थीहरूले परिक्षामा हासिल गरेको परिणामको आधारमा शिक्षकको कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट प्रा.वि. नि.मा.वि. र मा. वि. तहका १÷१ शिक्षकलाई पुरस्कृत गरिनेछ ।
- ❖ गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूलाई अतिरिक्त क्रियाकलापमा प्रोत्साहित गर्दै तहगत रुपमा पालिका स्तरीय अतिरिक्त क्रियाकलाप प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालय शिक्षाको शैक्षिक गुणस्तर सुधारमा अभिभावकको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउन शिक्षा शाखाको समन्वयमा प्रत्येक विद्यालयमा अभिभावक शिक्षा तथा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- ❖ अनुभव आदान प्रदान तथा नमुना अभ्यासका लागि प्रधानाध्यापक तथा विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्षहरूलाई देशभित्रका उत्कृष्ट सामुदायिक विद्यालयहरूमा शैक्षिक अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- ❖ विद्यालय निरीक्षण अनुगमन र मुल्याङ्कन प्रकृत्यालाई नियमित र प्रभावकारी बनाउन जनप्रतिनिधि, शिक्षा समिति, विषय विज्ञ समिति, प्रधानाध्यापक लगायत सरोकारवालाहरूको सहभागितामा अनुगमनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ❖ पालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूको परिक्षा संचालन तथा मुल्यांकन प्रणालीमा एक रुपता ल्याउन एकिकृत परिक्षा संचालन कार्यविधी तर्जुमा गरि लागु गरिनेछ।
- ❖ पालिका भित्रका विद्यालयहरूबाट कक्षा ५, कक्षा ८, एस.इ.इ. तथा कक्षा १२ मा उत्कृष्ट अंक ल्याउने विद्यार्थीहरूलाई उचित सम्मान तथा पुरस्कार को व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- ❖ सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरि अनौपचारिक, बैकल्पिक तथा निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमलाई टोल बस्तिमा प्रभावकारीरुपमा संचालन गरिनेछ ।
- ❖ पालिका भित्रका मा.वि. र आधारभुत विद्यालयहरूलाई क्रमशः नमुना विद्यालयको रुपमा विकास गर्ने नीति लिईनेछ । पालिकाभित्रकोसमग्र शैक्षिक गतिविधीहरू बारेजानकारी दिन तथा आवश्यक सुधारका लागि राय सल्लाह लिन त्रैमासिक रुपमा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूको उपस्थितिमा “हाम्रो शिक्षा हाम्रो समिक्षा“ कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

- ❖ पालिकाभित्रका मा वि विद्यालयहरु मध्ये कम्तिमा एक विद्यालयलाई आवासिय विद्यालयका रुपमा विकास गर्ने तथा स्कुल बस संचालन गर्न उत्प्रेरित गरिनेछ ।
- ❖ प्रत्येक विद्यालयको जिन्सी निरिक्षण तथा आन्तरिक लेखा परिक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाई विद्यालयमा आर्थिक अनुशासन कायम गरिनेछ ।
- ❖ पालिकाभित्रका विद्यालयहरुमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपातका आधारमा शिक्षक दरवन्दी मिलान पुनरावलोकन र विद्यालय मर्जर तथा कक्षा मिलानको नीति लिईनेछ ।
- ❖ विद्यार्थीहरुमा नैतिक, चारित्रिक, सामाजिक तथा राष्ट्रप्रेमको भावना विकास गर्न सबै विद्यालयहरुमा सरस्वति पुजा, गुरुपूर्णिमा, वाल दिवस र शिक्षा दिवस लगायतका दिवसहरु मनाउने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- ❖ कपुरकोट बहुमुखी क्याम्पसको शैक्षिक स्तरोन्नतीका लागि आवश्यक कार्य प्रारम्भ गरिने छ ।
- ❖ वालवालिकाको खेल कौशलको विकासका लागि राष्ट्रपति रनिडशिल्ड खेलकुद प्रतियोगितालाई प्रभावकारी ढंगले संचालन गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालयलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्नका लागि विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ❖ विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरुलाई ५ वर्षे शैक्षिक कार्ययोजना निर्माण गर्न लगाई अनिवार्य रुपमा कार्यसम्पादन सम्झौता गरिनेछ ।
- ❖ पालिका भित्रका सामुदायिक विद्यालयहरुमा अध्ययनरत कमजोर सिकाइ क्षमता भएका विद्यार्थीहरुका लागि प्रत्येक विद्यालयमा उपचारात्मक कक्षा संचालन गरिनेछ ।
- ❖ भौगोलिक अवस्थाले टाढा भएका साना वालवालिकालाई आवश्यकता अनुसार प्रारम्भीक वालविकास कक्षाको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- ❖ शिक्षक लगायत अन्य कर्मचारीहरुलाई राजनीतिक दलका क्रियाकलापहरुमा सक्रिय रुपमा संलग्न हुनवाट निषेध गरिनेछ ।

१.१.४ योजना निर्माण प्रकृया

कपुरकोट गाउँपालिकाको पञ्चवर्षिय गाउँ शिक्षा योजना निर्माणको लागि गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सबै पक्ष र तहको सहभागितालाई सुनिश्चित गरिएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र योजनाको सुरुवातमा प्रत्येक विद्यालयका शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षाप्रेमी, समाजसेवी, बुद्धिजीवी लगायतका शिक्षा सरोकारसँगको प्रत्यक्ष सहभागितामा छलफल गरिएको छ । शिक्षाको विगतको अनुभव, वर्तमान अवस्थाको पहिचान र भावी कार्यक्रमको आधारमा स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माण गर्न र यसलाई कार्यन्वयन तहसम्म पुर्याइ प्रतिफल दिन आफैँमा कठिन र चुनौतिपूर्ण छ। यसको कार्यान्वयनमा थप सफलता हासिल गर्नका लागि सहभागितामुलक तरिकाले योजना निर्माणलाई मुख्य जोड दिइएको छ । हाम्रो शिक्षाको विकास हाम्रै लागि भन्ने सोच राखेर स्थानीयहरुको अधिकतम सहभागिता तयार पारिएको शिक्षा योजना निर्माणको चरणमा तपसिल बमोजिमको प्रकृया अवलम्बन गरिएको छ ।

- ❖ शिक्षा योजनाको निर्माण र आवश्यकताको बारेमा प्रारम्भिक कक्षा पढाइ कार्यक्रम र सामाजिक विकास कार्यालय सल्यानले पटक पटक कार्यक्रम तथा तालिम गोष्ठिहरू संचालन गरेको,
- ❖ योजना निर्माणको लागि गाउँपालिकाबाट बजेट विनियोजन गरिएको,
- ❖ कपुरकोटे. गाउँपालिकाको पञ्चवर्षिय गाउँ शिक्षा योजना निर्माणको लागि विज्ञ परामर्शदाताबाट काम अघि बढाइएको,
- ❖ प्रत्येक वडामा पुगी शिक्षाका सरोकारवालासँग सुझाव सङ्कलन गरिएको,
- ❖ योजनालाई मूर्तरूप दिन आन्तरिक छलफल तथा कार्ययोजना निर्माण गरिएको,
- ❖ योजनाका विषयवस्तुमाथि अध्ययन र छलफल भएको,
- ❖ शिक्षाका उपक्षेत्र अनुसार विषयगतरूपमा छलफल गरि सुझाव संकलन गरिएको,
- ❖ प्रत्येक वडाका प्रत्येक विद्यालयबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरी विश्लेषण गरिएको,
- ❖ विद्यालयका प्रधानाध्यापक, वि.व्य.स. अध्यक्ष, शिक्षक अभिभावक सङ्घका अध्यक्ष, शिक्षाप्रेमी र सरोकारवालासँग छलफल गरिएको,
- ❖ नेपालको संविधान, शिक्षा ऐन २०२८ तथा नियमावली २०५९, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, विद्यालय क्षेत्र विकास योजना, कपुरकोटगाउँपालिकाको शिक्षा सम्बन्धी विभिन्न निति नियमहरू, गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र तथा अन्य प्रकाशनहरू, प्रदेश सरकारको वस्तुस्थिति र अन्य आधारपत्रहरूको समेत अध्ययन गरिएको।
- ❖ तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रक्षेपण, विश्लेषण र प्रमाणीकरण गरिएको,
- ❖ विभिन्न प्रकारका सुझाव, खेस्रा तयारी, टिपोट र पृष्ठपोषण सङ्कलन गरिएको,
- ❖ तयार भएको खाकालाई पुनः एकपटक सरोकारवालाहरूसँग प्रस्तुत गरी थप सुझाव र पृष्ठपोषण सङ्कलन गरिएको,
- ❖ विज्ञहरू र सरोकारवालाको सुझाव र पृष्ठपोषणका आधारमा योजना निर्माण गरी कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरिएको।

परिच्छेद २ शिक्षा क्षेत्र योजना

२.१ सन्दर्भ र औचित्य

नेपालमा लामो द्वन्दपछि संविधानसभाबाट संविधान निर्माण भइ संघ, प्रदेश र स्थानिय तह निर्माण भएका छन् धने ति सबै संरचनामा सरकार गठन भएर मुख्य कानुनी तथा व्यवस्थापकिय संरचना सहित कार्यरत रहेका छन् । शिक्षाको विकासमा मुलुकको सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक सन्दर्भ, भौगोलिक, जनसाङ्खिक र शासकिय स्वरूपको प्रभाव हुन्छ जुन नेपालका सबै स्थानिय तहको आफ्नै किसिमको छ । स्थानिय तहको विविधतालाई सम्मान गर्ने दृष्टिकोण सहितका शैक्षिक निति तथा कार्यक्रमहरूको अहिले स्थानिय तहमा खाँचो छ । यसबाट दसामाजिक सद्भाव, सहयोग र सहकार्यको संस्कृति विकास गरी समता अभिवृद्धिमा योगदान हुने देखिन्छ । यसैगरी हालको जनसंख्या वृद्धिदरका आधारमा वार्षिक रूपमा वृद्धि हुने विद्यालय उमेरका बालबालिकाको सङ्ख्यालाई विचार गरेर शैक्षिक योजना निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यक देखिन्छ ।

नेपालको संविधानले समाजवाद उन्मुख राज्य प्रणालीका आधारमा प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक शिक्षा निःशुल्क पाउने हक सुनिश्चित गरेको छ । स्थानिय तहले समतामूलक पहुँचको सुनिश्चितता मार्फत सिर्जनशीलता, रचनात्मकता, अध्ययनशीलता, सकारात्मक चिन्तन र सदाचार जस्ता गुण सहितको प्रतिस्पर्धी, सीपयुक्त एवम उत्पादनशील जनशक्ति तयार पार्न शिक्षा योजना निर्माण गरि शिक्षामा गरिने लगानीको स्वरूपमा आवश्यक सुधार गर्नुपर्ने हुन्छ ।

शैक्षिक क्षेत्रको विकेन्द्रिकरण सँगसँगै नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकार सञ्चालनका लागि अधिकार प्रत्यायोजन गरेको छ । सोही अनुसार अधारभुत शिक्षा र माद्यामिक तहको शिक्षा स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्रभित्र परेकोले शैक्षिक योजना बनाइ सोको कार्यान्वयन गर्नका लागि महत्वपूर्ण रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन भित्र पर्ने शिक्षा सम्बन्धि २३ वटा अधिकार व्यवस्था गरेको छ नितिगत व्यवस्थामा सुधार भएको, निःशुल्क र अनिवार्य शिक्षा लागू, शिक्षामा लगानी वृद्धि गरी विद्यालयको संस्थागत संरचनामा सुधार भएको देखिन्छ ।

कपुरकोट गाउँपालिकाले शिक्षालाई सधैं पहिलो प्राथमिकतामा राखेको छ । नेपाल सरकारले गरेका राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, शिक्षा नीति, विभिन्न घोषणाहरू, नेपालको संविधानले प्रदत्त गरेको व्यवस्था, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था अनुरूप कार्य गर्न शिक्षालाई महत्वपूर्ण बिषयका रूपमा आत्मसाथ गर्दै आएको छ । साथै यस क्षेत्रको शैक्षिक विकासका लागि गाउँपालिकाले विभिन्न प्रयासहरू समेत गरेको छ ।

विद्यालयमा नयाँ नेतृत्व विकास, शिक्षक कर्मचारी व्यवस्थापनका लागि अनुदान, छरिएर रहेका बस्तिहरू र समुदायमा बालविकास केन्द्रहरू स्थापना गरी शिक्षामा पहुँच वृद्धि गरिएको छ । कम्तिमा एक सामुदायिक विद्यालयमा एक बाल विकास कक्षा तथा समग्र शैक्षिक क्षेत्रमा समावेशी, बालमैत्री र अपाङ्गतामैत्री प्रणालीको अवलम्बन गरिएको छ । साथै निरन्तर तथा अनौपचारिक शिक्षाको माध्यम बाट साक्षरता र साक्षरोत्तर शिक्षाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी साविकका गाविसहरूलाई साक्षर गाविसको रूपमा घोषणा समेत गरी सकिएको छ । विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि भवन, कक्षाकोठा निर्माण, खानेपानी, शौचालय निर्माणका लागि हरेक वर्ष विशेष महत्वका साथ सम्बन्धित क्षेत्रमा बजेट विनियोजन हुँदै आएको छ ।

शिक्षकहरूको पेसागत क्षमता अभिवृद्धिका कामहरूलाई निरन्तरता दिदै आइराखेको छ । यस गाउँपालिकाको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न विभिन्न सरकारी गैरसरकारी सङ्घसंस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य हुँदै आइरहेको छ ।

योजना निर्माण पश्चात मुलुकको समृद्धि र समुन्नतिका लागि आवश्यक पर्ने सबै प्रकारको दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने संस्थाहरूको सञ्चालन र व्यवस्थापनमा शैक्षिक सुशासन कायम भएको हुनेछ । साधारण शिक्षा, प्राविधिक शिक्षा र सिपमूलक तालिमलाई एकीकृत र समन्वयात्मक ढङ्गले अघि बढाउँदै यस पालिका शिक्षाको लागि सबैको आकर्षणको केन्द्र बनाउने तर्फ यो योजना केन्द्रित रहनेछ ।

यही सन्दर्भलाई दृष्टीगत गरी यस शिक्षा क्षेत्र योजनाको माध्यमबाट अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा, निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा र सर्वसुलभ साक्षरता, निरन्तर शिक्षा तथा जीवन पर्यन्त सिकाइमा पालिकाले वि. सं. अवको ५ वर्ष सम्ममा प्राप्त गर्ने उपलब्धिहरूलाई समेटेने गरी यस परिच्छेदमा योजनाको दूरदृष्टि, उद्देश्यहरू, र रणनीतिहरू तथा प्रमुख उपलब्धि सूचक प्रस्तुत गरीएको छ ।

कपुरकोट गाउँपालिकाको शैक्षिक प्रणालीलाई सहज र व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्नकोलागि विगत देखि नै विभिन्न प्रयासहरू भैरहेका छन् । नेपालको सबै क्षेत्रमा शैक्षिक अवसरमा समान पहुँच पुर्याउनु राज्यको दायित्व हो । हाल कपुरकोट गाउँपालिकामा साविकका सारपानी गर्पा, धनवाङ, रिम र सिनवाङ गा.वि.स. हाल कपुरकोट गाउँपालिकाका ६ वटै वडाहरू गाउँ शिक्षा शाखाको सेवाक्षेत्र भित्र समेटिएका छन् । यस पालिकामा १ क्याम्पस ५ मा.वि., ११ आधारभूत तह र ८ प्रा.वि र २ संस्थागत विद्यालय विद्यालय गरी जम्मा २६ वटा शिक्षण संस्था र २ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र आवद्ध छन् ।

कपुरकोट गाउँ पालिकाको शैक्षिक सुधार एवम् विकासका लागि जनमुखी, जवाफदेही, पारदर्शी तथा जनसहभागितामूलक, शैक्षिक प्रशासनको विकास गर्न र शिक्षाको प्रतिफल सरोकारवालालाई उपलब्ध गराई कानूनको शासन भ्रष्टाचार मुक्त र चुस्त प्रशासन,विकेन्द्रिकरण, आर्थिक अनुशासन तथा स्रोतको कुशल वयवस्थापन जस्ता अशल शासनका आधारभूत मान्यतालाई आत्मासात गरी सर्वसाधारणमा गुणस्तरीय शैक्षिक सेवा छिटोछरितो र कम खर्चिलो ढङ्गबाट प्रदान गर्ने अवस्था सिर्जना गर्न गाउँ शिक्षा समितिको व्यवस्था गरिएको छ । शिक्षा समिति एउटा शैक्षिक एकाइको रूपमा रहेको शिक्षा क्षेत्रको सुदृढ र विकास गर्न गाउँ शिक्षा समितिले शिक्षा शाखालाई प्रभावकारी, उत्तरदायी र प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने शैक्षिक खम्बाको रूपमा कार्य गर्ने सवल, सक्षम संस्थाको रूपमा प्रस्तुत हुने सम्मानजनक आधारहरू तयार गरिरहेको अवस्था छ ।

२.२ दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच

आर्थिक तथा सामाजिक रूपान्तरणको माध्यमबाट न्यायपूर्ण समाजको विकाससहित नेपाललाई समृद्ध र नेपालीलाई सुखी बनाउन योगदान गर्ने ।

२.३ कपुरकोट गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच तथा गन्तव्य

“कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार मार्फत कपुरकोट गाउँपालिकाको विकासको आधार”

२.४ कपुरकोट गाउँपालिकाको शिक्षामा दीर्घकालीन सोच तथा गन्तव्य

स्वावलम्बी, सीपमुलक, व्यावसायिक, प्रविधिमैत्री, प्रतिस्पर्धी, प्रवर्तनात्मक र मूल्य उन्मुख नागरिकको विकासमा योगदान गरी कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार मार्फत कपुरकोट गाउँपालिकाको विकासको आधार तयार गर्ने ।

२.५ लक्ष्य (Goal)

२०८४ सालको असार सम्म कपुरकोट गाउँपालिका भित्रका विद्यालय जाने उमेरका सबै बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गरी, सबैका लागि सुरक्षित, गुणस्तरीय, प्रतिस्पर्धी, प्रविधिमैत्री, बालमैत्री तथा अपाङ्गतामैत्री वातावरणमा, रोजगारमूलक र उत्पादनमुखी शिक्षाको अवसर प्रदान गरी दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा जोड दिने ।

२.६ क्षेत्रगत उद्देश्य तथा रणनीतिहरू

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
१. प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षा	सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्नको लागि सेवामा पहुँच र गुणस्तर वृद्धि गर्ने।	<ol style="list-style-type: none"> विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अंग प्रारम्भिक बाल बिकासका कक्षाहरूमा सुरक्षित बसाई व्यवस्थापन र सरसफाईलाई ध्यान दिदै खेल सामग्री, सिकाई सामग्री, मनोरञ्जन सामग्री, अडियो भिडियो सामग्री सहित आकर्षक, मनोरञ्जनात्मक र बालमैत्री बालविकास कक्षाको व्यवस्थापन गर्ने सबै बालबालिकाको पहुँचका लागि सङ्घीय सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड, नर्म्स र ढाँचा अनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने प्रभावकारी सिकाइको लागि बालविकासको पाठ्यक्रम अनुसार सिकाइ कुनामा आधारित सिकाइ सुनिश्चित गर्ने कार्यक्रमको नक्साङ्कन, पुनर्वितरण र आवश्यकता अनुसार नयाँ केन्द्र स्थापना गरी संचालन गर्ने जटिल भौगोलिक क्षेत्रमा बसोबास गर्ने, लोपोन्मुख तथा सिमान्तकृत समुदायका बालबालिकाका लागि विभिन्न नमूना कार्यक्रमहरू संचालन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्ने लागत सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि परिवार, समुदाय, गैर सरकारी सङ्घ संस्था, निजि क्षेत्र र विद्यालयहरूलाई जिम्मेवार बनाउने
२. आधारभूत शिक्षा	सबै बालबालिकाहरूका लागि समतामूलक तथा गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने।	<ol style="list-style-type: none"> विद्यालयहरूको नक्साङ्कन र पुनर्वितरण तथा समायोजना गर्ने अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनका लागी कानून तर्जुमा गर्ने, गरिव तथा जेहेन्दार विद्यार्थीलाई वडाबाट पहिचान गरि अनिवार्य निशुल्क शिक्षा प्रदान गर्ने अनिवार्य तथा आधारभूत शिक्षाको कार्यान्वयनको लागी आवश्यक श्रोतको व्यवस्था गर्ने। विद्यालयको शिक्षामा सिकाई वातावरणलाई आधुनिक विधि र प्रविधिसंग जोड्दै पढ्नका लागि सिक्ने तथा सिक्नका लागि पढ्ने प्रक्रियाका लागि विद्यालयहरूमा सन्दर्भ सामग्री, प्रयोगात्मक सामग्री सहितको प्रयोगशाला, स्तरिय पुस्तकालय, सिकाइ कर्नर लगायतका स्रोत र साधनहरूको व्यवस्था गर्ने प्रारम्भिक कक्षा पढाइ सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको लागी स्रोत व्यवस्थापन र कार्यान्वयन गर्ने

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
		<p>६. विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूको यथार्थ विवरण संकलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने</p> <p>७. प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयहरूमा आवश्यकता अनुसारको फर्निचर, खानेपानी, शौचालय, घेराबार , रङ्गोगन लगायतका पुर्वाधार निर्माण तथा मर्मतका लागी विद्यालय भौतिक पुर्वाधार सुदृढीकरण अभियान सञ्चालन गर्ने</p> <p>८. शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण तथा समायोजन गर्ने</p> <p>९. न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गर्ने</p> <p>१०. शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक तथा प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय तहप्रति जवाफदेही बनाउने</p> <p>११. विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्धसहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्ने</p> <p>१२. विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गर्ने</p> <p>१३. सबै विद्यालयहरूमा प्राथमिकता प्राप्त न्यूनतम सक्षमता पुरा गराउने</p> <p>१४. शिक्षण सिकाइ विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने</p> <p>१५. कक्षा ३ सम्म कक्षा शिक्षणलाई कार्यान्वयन गर्ने</p> <p>१६. आवश्यक शिक्षक तालिम, तयारी तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</p> <p>१७. मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइकै अभिन्न अंगको रूपमा प्रयोगमा ल्याउने</p> <p>१८. विद्यार्थीलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराई सिकाइमा सुधार ल्याउने</p> <p>१९. कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धीत क्षमता विकास गर्ने</p> <p>२०. शिक्षामा काम गर्ने सबै जनशक्तिको क्षमता विकास र उत्प्रेरणा व्यवस्थापन गर्ने</p> <p>२१. विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</p> <p>२२. विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने</p> <p>२३. स्थानीय उत्पादनमा आधारित पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवा खाजाको प्रबन्धलाई थप व्यवस्थित गर्ने</p> <p>२४. विद्यालय शिक्षालाई विविधताअनकुल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवेशअनुकूल सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन, भाषिक विविधताअनकुलको माध्यमभाषाको उपयोग तथा</p>

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
		<p>सामाजिक सांस्कृतिक विविधताको सम्मान र समावेश हुनेगरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा प्रक्रिया प्रयोग गर्ने</p> <p>२५. विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने</p> <p>२६. विद्यालय शिक्षालाई सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग गरी सहज र उपयोगी बनाउने कार्यलाई विस्तार गर्ने</p> <p>२७. दैनिक जीवनसँग सम्बन्धीत व्यवहारकुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गर्ने</p> <p>२८. अन्तरसम्बन्धीत विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सिकाइ सामग्री, विधि तथा क्रियाकलापमा परिमार्जन र सुधार गर्ने</p> <p>२९. नतिजाप्रति जवाफदेहिता सुनिश्चित हुने गरी विद्यालय तथा शैक्षिक निकायको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय पद्धतिमा सुधार गर्ने</p> <p>३०. विद्यालयको कार्यसम्पादन र विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी परीक्षण गरी जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने</p> <p>३१. शिक्षक विकास र सहायता प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने</p> <p>३२. पालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूको परिक्षा संचालन तथा मुल्यांकन प्रणालीमा एक रुपता ल्याउन एकिकृत परिक्षा संचालन कार्यविधि तर्जुमा गरि लागु गर्ने</p>
३. माध्यमिक शिक्षा	माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता गरी सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्दै विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, र सुरक्षित बनाउने।	<p>१. सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयहरूको नक्शाङ्कन पुनर्वितरण, समायोजन तथा स्थापना गर्ने</p> <p>२. निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने</p> <p>३. माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र टिकाउदर बढाउने</p> <p>४. विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</p> <p>५. बैकल्पिक माध्यमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</p> <p>६. सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने</p> <p>७. माध्यमिक तहमा दक्ष विषय शिक्षकको व्यवस्था गर्ने</p> <p>८. शिक्षक पेसागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने</p> <p>९. शिक्षकहरूका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने</p>

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
		१०. शिक्षण सिकाइ पद्धतिमा सुधार गर्ने ११. हरेक विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार गर्ने १२. विद्यालयहरूलाई प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने १३. विज्ञान विषय अध्ययनका लागि विद्यार्थीहरूलाई आकर्षित गर्न पूर्वाधार सहितको व्यवस्था गर्ने १४. सक्षम र उत्प्रेरित प्रअको व्यवस्था गर्ने १५. आवधिकरूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने
४. उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्ध	उच्च शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गरी सामाजिक र आर्थिक विकासका लागि विज्ञान र प्रविधिप्रति अभिप्रेरित, प्रतिस्पर्धी र उद्यमशील मानव संशाधनको विकास गर्ने।	१. स्थानीय तह अन्तर्गत विद्यालय शिक्षाको कक्षा १२ वा सो सरहको तह पुरा गरेका विद्यार्थीको विवरण तयार गरी उनीहरूको क्षमता र योग्यता अनुसार उच्च शिक्षाको प्रबन्धका लागि योजना तयार गर्ने २. स्थानीय तह क्षेत्रभित्र आवश्यकता अनुसार उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थाहरू स्थापना गर्ने ३. खुला एवम् दूर शिक्षा लगायतका व्यस्थामार्फत समेत उच्च शिक्षामा पहुँचवृद्धिका लागि पहल गर्ने ४. पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिवासी/ जनजाती, दलित, अपाङ्गताभएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गर्ने ५. उच्च शिक्षालाई राष्ट्रिय विकासका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकूद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गर्ने ६. विद्यार्थीहरूलाई उच्च शिक्षाका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि उच्च शिक्षा सञ्चालन गर्ने संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ७. स्थानीय तहमा सञ्चालित उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने ८. उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको स्थापना, सञ्चालन, नियमन र व्यवस्थापनका लागि समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ९. उच्च शिक्षा विकासका लागि सार्वजनिक, सामुदायिक तथा निजी स्तरमा साझेदारी कार्यलाई

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
		<p>प्रोत्साहन गर्ने</p> <p>१०. स्थानीय तहको मानव संसाधन योजनाका आधारमा आवश्यक मानव स्रोत विकासका लागि कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्ने</p> <p>११. आर्थिकरूपमा पिछडिएका प्रतिभावान तथा सीमान्तकृत, दलित, अपाङ्ग, लोपोन्मुख जाति/जनजाति, महिला विद्यार्थीका लागि उच्च शिक्षामा सहज पहुँचको अवसर सृजना गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्ने</p>
५. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सीप विकास तथा तालिम	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा मार्फत सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गरी स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसर सृजना गर्न संयन्त्र विकास गर्ने र प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउने।	<p>१. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको क्षेत्रमा सक्षम जनशक्ति तयार गर्ने</p> <p>२. स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको अवसर सृजना गर्ने</p> <p>३. बहुप्राविधिक शिक्षालय/, तालिम केन्द्रहरूको स्थापना, सञ्चालन, तथा नियमन गर्ने</p> <p>४. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको गुणस्तर, प्रभावकारिता र पहुँच बढाउनको निम्ति सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने</p> <p>५. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकूद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गर्ने</p> <p>६. आय आर्जन गर्ने खालका क्रियाकलापको माध्यमबाट आत्म निर्भर हुनको निम्ति संस्थागत क्षमता बढाउने</p> <p>७. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपमा व्यापार तथा उद्योग क्षेत्रको सहभागिता बढाउन प्रोत्साहन गर्ने</p> <p>८. पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिवासी/जनजाती, दलित, अपाङ्गताभएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गर्ने</p> <p>९. विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि सम्बन्धीत संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने</p> <p>१०. स्थानीय तहभित्र सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने</p>

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
६. पाठ्यक्रम पाठपुस्तक	पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीहरूमा जीवनोपयोगी ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकास गरी सक्षम, सृजनशील र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार बनाउने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ र तदनुसारका पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गरिने २. पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अत्यावश्यक संरचनागत तथा पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गरिने ३. विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धीत शिक्षक तथा सरोकारवालहरूलाई प्रबोधिकरण गरिने ४. विपद्, महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने ५. शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोत सामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वाध्यायन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने ६. शिक्षकको पेसागत सक्षमता विकास गरिने ७. सहभागितामूलक, अन्तरक्रियात्मक, खोजमूलक एवम् समस्या समाधान केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोगलाई संस्थागत गरिने ८. माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा, बहुभाषा प्रयोग गरिने ९. विद्यालया आधारित सहयोग पद्धति विकास गरिने १०. सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाईने ११. शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग बढाइने १२. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गरि कार्यान्वयन गरिने १३. स्थानिय उत्पादनमा आधारित सिकाइ सामग्री र शैक्षिक सामग्रीको निर्माण सीप विकास गरी प्रयोग र कार्यान्वयनलाई प्रोत्साहन गरिने
७. शिक्षक ब्यवस्थापन (शिक्षक तयारी, शिक्षक पेशामा आकर्षण र नियुक्ति, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप,	गुणस्तरीय शिक्षाका लागि योग्य, व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही शिक्षकको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरण तथा थप गरिने २. सार्वजनिक विद्यालयहरूमा कार्यरत सबै शिक्षक, कर्मचारी तथा सहजकर्ताहरूको पेसागत क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिम प्रशिक्षण तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ३. रिक्त शिक्षक दरबन्दीको प्रक्षेपणका आधारमा शैक्षिक सत्रको पहिलो महिनामा र आवश्यकता अनुसार यथासक्य शिक्षक नियुक्ति गरिने

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
शिक्षकको उत्तरदायित्व, शिक्षक सहयोग प्रदत्ति, शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रम)		<ol style="list-style-type: none"> ४. गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूको शैक्षिक उपलब्धी मुल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट हुने १ प्रा.वि., १ नि.मा.वि. र १ मा.वि. विद्यालयलाई वार्षिक रुपमा पुरस्कृत गरिनेछ साथै विद्यार्थीहरूले परिक्षामा हासिल गरेको परिणामको आधारमा शिक्षकको कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट प्रा.वि., नि.मा.वि. र मा. वि. तहका १-१ शिक्षकलाई पुरस्कृत गरिने ५. शिक्षक नियुक्ति, सरूवा तथा तालिम र पेसागत विकासमा सहभागिता गराउँदा विद्यार्थीको सिकाइमा कुनै अवरोध नहुने पद्धति विकास गरिने ६. प्रत्येक ५ वर्षमा शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि शिक्षण सिप विकाससम्बन्धी सेवाकालीन तालिम अनिवार्य बनाइने ७. स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराइने । यसका लागि स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समूह गठन, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक तथा अनुभवी शिक्षकबाट कोचिङ्ग तथा मेन्टोरिङ्ग पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने ८. शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गरिने ९. शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको बृत्ति विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धीत गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गरिने
८. विद्यालय व्यवस्थापन (प्रअ व्यवस्थापन सहित)	विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्थालाई सुदृढ बनाउदै विद्यालयको विकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने र गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबालिकाको सहज पहुँचको आधार तयार गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. विद्यालयको सुधार योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने २. विद्यालयको योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई व्यवस्थित र नतिजामुखी बनाउन विद्यालय सुधार योजना निर्माणमा सरोकारवालाहरूको सहभागितालाई अनिवार्य बनाइने ३. शैक्षिक कार्ययोजनाको निर्माण र कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाइने ४. विद्यार्थीमा अन्तरनिहित क्षमता सिप र कलालाई प्रोत्साहन गरि क्षमता प्रदर्शनीका कार्यक्रम संचालन गरिने ५. विद्यालयका वार्षिक कार्यक्रमहरूलाई नियमित व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन सरोकारवालाहरूको सहभागितामा वार्षिक शैक्षिक कार्यपात्रो, शैक्षणिक डायरी निर्माण गरि कार्यान्वयन गरिने ६. नियमित रूपमा विभिन्न समितिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, कर्मचारीहरूको क्षमता विकास र

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
		<p>प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने</p> <p>७. अनुभव आदान प्रदान तथा नमुना अभ्यासका लागि प्रधानाध्यापक तथा विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्षहरूलाई देशभित्रका उत्कृष्ट सामुदायिक विद्यालयहरूमा शैक्षिक अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था मिलाइने विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापनका लागि गुरुयोजना बनाई कार्यान्वयन गरिने</p> <p>८. विद्यालय नक्शाङ्कन गरी विद्यालय समायोजन, पुनर्वितरण तथा स्थापना गरिने</p> <p>९. शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा प्रधानाध्यापक नियुक्ति</p> <p>१०. विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि विनियम तयार गरी कार्यान्वयन गरिने</p> <p>११. विद्यालयले वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गरी अभिभावक भेला मार्फत सार्वजनिक गरिने</p> <p>१२. नियमित रूपमा विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गरिने</p> <p>१३. विद्यालयको विपद् व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने</p> <p>१४. विद्यालयका सबै गतिविधिहरूमा अभिभावकहरूको पहुँच, सहभागिता, पारदर्शिता, र जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गरिने</p>
९. निरन्तर शिक्षा खुल्ला सिकाइ अनौपचारिक शिक्षा जीवनपर्यन्त सिकाइ तथा शिक्षा	सबै निरक्षरहरूलाई पूर्ण साक्षर बनाई नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार गर्ने।	<p>१. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको समायोजन, पुनर्संरचना, पुनर्वितरण तथा आवश्यकता अनुसार स्थापना गरी संचालन गरिने</p> <p>२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय गैर सरकारी सङ्घ संस्थाहरू, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षाहरू सञ्चालन गरिने</p> <p>३. सिकारुका आवश्यकताअनुसार तहगत पाठ्यक्रम, सिकाइ मोडुलहरू र भाषिक विविधता अनुरूपका सामग्रीको प्रयोग गरिने</p> <p>४. सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक, खुला तथा परम्परागत विद्यालयहरूको सुदृढीकरण गरिने</p> <p>५. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधा सम्पन्न विद्युतीय पुस्तकालय, सामुदायिक सूचना केन्द्र, एफ.एम. सञ्चालन र सेवा प्रवाह गर्ने बहुउद्देश्यीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइको थलोका रूपमा विकास गरिने</p>

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
		<p>६. सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरि अनौपचारिक, बैकल्पिक तथा निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमलाई टोल बस्तिमा प्रभावकारीरूपमा संचालन गरिने</p> <p>७. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र संचालन कार्यविधि २०७८ अनुसार संचालन सुनिश्चित गरिने ।</p>
१०. गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा	सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>१. गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूलाई अतिरिक्त क्रियाकलापमा प्रोत्साहित गर्दै तहगत रूपमा पालिका स्तरीय अतिरिक्त क्रियाकलाप प्रतियोगिता सञ्चालन गरिने</p> <p>२. शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि तथा शिक्षालाई सामयिक बनाउन आधुनिक प्रविधिमैत्री क्रियाकलापमा आधारित विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने</p> <p>३. शैक्षिक संस्थाहरूमा उपयुक्त सिकाइ वातावरण सुनिश्चित हुनेगरी भौतिक, आर्थिक, शैक्षिक तथा जनशक्ति व्यवस्थापन गरिने</p> <p>४. सबै सामुदायिक विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा पेसागत रूपमा दक्ष, स्वप्रेरित र उत्तरदायी शिक्षक उपलब्ध गराइने</p> <p>५. शिक्षण पेसामा उच्चयोग्यता र सिप भएका मेधावी व्यक्तिहरू प्रवेश गर्ने वातावरण सिर्जना गरिने ।</p> <p>६. विद्यमान राष्ट्रिय शैक्षिक गुणस्तर मानक तथा मापदण्ड प्रयोगमा ल्याउने ।</p> <p>७. प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सिप अभिवृद्धिका लागि पर्याप्त पठन सामग्रीको व्यवस्था, प्रारम्भिक कक्षा शिक्षण पद्धतिको प्रयोग, शिक्षक पेसागत विकास तथा पेसागत सहयोग उपलब्ध गराउने</p> <p>८. प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूका लागि उनीहरूको मातृभाषामा शिक्षण सिकाइ हुने वातावरण सृजना गर्ने</p> <p>९. एक वडा एक नमूना विद्यालयको अवधारणा अघि बढाउने</p> <p>१०. विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा पुस्तकालय, प्रयोगशाला, Computer Lab, Interactive board आदिको व्यवस्था गरिने</p> <p>११. कक्षाकोठामा आधारित निरन्तर मूल्याङ्कन तथा आवधिक रूपमा विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण, विश्लेषण, तथा समीक्षा गरी निरन्तर पृष्ठपोषणको लागि संयन्त्र तयार गर्ने</p> <p>१२. सार्वजनिक शिक्षामा सुशासन प्रबर्धन गर्न नेतृत्व प्रणालीमा सुधार, सूचना प्रविधिमा आधारित व्यवस्थापन, नतिजामा आधारित उत्तरदायित्व प्रणाली तथा प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन</p>

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
		<p>प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गरिने</p> <p>१३. पालिका भित्रका विद्यालयहरूबाट कक्षा ५, कक्षा ८, एस.इ.इ. तथा कक्षा १२ मा उत्कृष्ट अंक ल्याउने विद्यार्थीहरूलाई उचित सम्मान तथा पुरस्कार को व्यवस्था मिलाईने</p> <p>१४. पालिका भित्रका मा.वि. र आधारभुत विद्यालयहरूलाई क्रमशः नमुना विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने</p> <p>१५. पालिकाभित्रको समग्र शैक्षक गतिविधीहरू बारे जानकारी दिन तथा आवश्यक सुधारका लागि राय सल्लाह लिन त्रैमासिक रूपमा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूको उपस्थितिमा “हाम्रो शिक्षा हाम्रो समिक्षा” कार्यक्रम सञ्चालन गरिने</p>
११. समावेशी शिक्षा	शिक्षामा आर्थिक, सामाजिक तथा शारीरिक रूपमा कमजोर बालबालिकाहरूको पहुँच अभिवृद्धि गरी उनीहरूलाई सशक्त, स्वतन्त्र र मर्यादित जीवन यापन गर्न सक्षम बनाउने	<p>१. घरधुरी सर्वेक्षण गरी बालबालिकाहरूको अवस्था तथा आवश्यकता पहिचान गरी सोअनुसार पहुँच र सहभागिताको प्रबन्ध मिलाईने</p> <p>२. सबै विद्यालयमा लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री भौतिक अवस्था तथा शैक्षिक वातावरणको विकास गरी विशेष लक्षित समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई शिक्षा उपलब्ध गराइने</p> <p>३. विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने वातावरणको सृजना गरिने</p> <p>४. आवश्यकतामा आधारित बैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमका विभिन्न नमूनाहरूको विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गरिने</p> <p>५. बालबालिकाहरूमा सामाजिक, मानसिक र शारीरिक कारणले गर्दा हुने समस्याहरूको समाधान गर्न विज्ञ मनोचिकित्सकहरू मार्फत विद्यार्थी मनोपरामर्श तथा सचेतना सेवा उपलब्ध गराउन शिक्षण सिकाइमा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गरिने</p> <p>६. आवश्यकताअनुसार पोशाक, स्टेशनरी तथा सिकाइ सामग्रीका लागि छात्रवृत्ति उपलब्ध गराइने</p> <p>७. सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकतालाई सम्बोधन गरिने</p> <p>८. विद्यालयमा अभिभावको सहभागिता बढाइने</p> <p>९. शिक्षण गर्ने सिपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्था गरिने</p> <p>१०. समुदाय, सामुदायिक अध्ययन केन्द्र, गैर सरकारी सङ्घ संस्था, निजी क्षेत्र र विद्यालयहरूको सहभागितामा बालबालिकाहरूको शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गर्ने</p> <p>११. पालिका भित्रका मा.वि. र आधारभुत विद्यालयहरूलाई क्रमशः नमुना विद्यालयको रूपमा विकास</p>

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
		गर्ने
१२. शिक्षामा सुचना प्रविधि	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि को प्रयोग मार्फत विद्यार्थीको सिकाइ तथा शिक्षा व्यवस्थापनमा सुधार गरी गुणस्तरीय शिक्षाको प्रबर्द्धन गर्ने।	<ol style="list-style-type: none"> विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोग बढाइने शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गरिने सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गरिने सबै शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिने शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गसरने शिक्षाका विभिन्न सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गरिने सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूमा Digital Learning Center स्थापना गरिने
१३. विपदको समयमा शिक्षा	विपदको अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षालाई निरन्तरता दिई उनीहरूको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा सहयोग पुर्याउने।	<ol style="list-style-type: none"> विपदको समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनासम्बन्धी आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गर्ने सम्भावित प्रकोप तथा विपदसम्बन्धि पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी तथा सिप विकास गर्ने प्रकोपबाट शिक्षा क्षेत्रलाई जोगाउन आवश्यक तयारी कोभिड- १९ लगायतका महामारीबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने बैकल्पिक उपायहरूको तयारी शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा संकटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूबिच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने संकटासन्नता (Vulnerability) को मूल्याङ्कनका आधारमा पूर्वानुमान तथा प्रतिकार्यको वृहत योजना तयार गर्ने

क्षेत्र	उद्देश्य	रणनीति
		९. विद्यालयस्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने १०. विपद् प्रतिरोधि भौतिक पूर्वाधारको निर्माण तथा पुनर्स्थापना गर्ने ११. शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उकरण, खाद्यान्न, पोशाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने १२. विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने १३. विपद् व्यवस्थापनको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सफल अभ्यासलाई स्थानीयकृत गर्ने १४. हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने

२.७ प्रमुख उपलब्धि सूचकहरू (Key Performance Indicators-KPI)

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत	
१. प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा								
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना दर* (%)	स्थानीय	७६.४	९०.०	९५.०		शैक्षिक प्रोफाइल	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	८६.४	८९.५	९४.०	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	फल्यास रिपोर्ट	
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका* (%)	स्थानीय	७९.२१	८२.०	८९.०		IEMIS	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	६८.७	७३.०	८५.०	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	फल्यास रिपोर्ट	
२. आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ - ८)								
२.१	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको खुदप्रवेश दर (%)	स्थानीय	९८.४	९९.०	९९.९		शैक्षिक पार्श्वचित्र	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९६.८	९७.५	९९.०	वि.क्षे.वि.यो. (सामान्य समायोजन)	फल्यास रिपोर्ट	
२.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको कूल प्रवेश दर (%)	स्थानीय	११०.७	१०७.०	१०२.०		शैक्षिक पार्श्वचित्र	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१२१.९	११५.०	१०७.०	वि.क्षे.वि.यो. (सामान्य समायोजन)	फल्यास रिपोर्ट	
२.३	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	९७.४	९८.०	९९.५		शैक्षिक पार्श्वचित्र	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९७.१	९९.०	९९.५	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.) दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
२.४	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा कूल भर्ना दर* (%)	स्थानीय	१०६.८	१०५.०	१०२.०		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश	११८.५				
		राष्ट्रिय	११८.०	११५.०		वि.क्षे.वि.यो.	फल्यास रिपोर्ट
२.५	आधारभूत तहको कक्षा ५ सम्म टिकाउ दर* (%)	स्थानीय	९७.४	९८.०	९९.०		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश	९३.३				
		राष्ट्रिय	९३.०	९५.०	९७.०	फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
२.६	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा ५) पूरा गर्ने दर* (%)	स्थानीय	९४.१५	९५.०	९८.०		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश	८२.९				
		राष्ट्रिय	८५.८	९३.१	९५.५	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.) दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
२.७	आधारभूत तहमा (प्राथमिक कक्षा १-५)मा भर्ना भएका ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका* (%)	स्थानीय	१४.१३	१२.०	८.०		IEMIS
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	२२.२	२०.०	१५.०	फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	फल्यास रिपोर्ट
२.८	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क*	स्थानीय	०.९८	०.९९	१.०		IEMIS
		प्रदेश	१.०१				
		राष्ट्रिय	१.०२			दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
२.९	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	९७.४	९८.०	९९.५		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	९३.८	९९.०		पन्ध्रौं योजना वि.क्षे.वि.यो.	फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
२.१०	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा	स्थानीय	१०५.६	१०४.०	१०१.०		शैक्षिक

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	कूल भर्ना दर (%)						पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	११०.४			फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
२.११	आधारभूत तहको कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर* (%)	स्थानीय	९०.०	९३.०	९८.०		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	७९.३			फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
२.१२	आधारभूत तहको कक्षा १ मा भर्ना भई कक्षा ८ पूरा गर्ने दर*(%)	स्थानीय	८४.०	८६.०	९०.०		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	७२.७			दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	फल्यास रिपोर्ट
२.१३	आधारभूत तह(कक्षा १-८) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक*	स्थानीय	१.०१	१.०१	१		IEMIS
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	१.०१	१.०१		फल्यास रिपोर्ट वि.क्षे.वि.यो.	फल्यास रिपोर्ट
३. माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)							
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	४५.१	५०.०	६५.०		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	४७.६		६५.०	फल्यास रिपोर्ट पन्ध्रौं योजना	पन्ध्रौं योजनाले वि.सं. २१०० (९५.०%) मा पुऱ्याउने लक्ष
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कूल भर्ना दर* (%)	स्थानीय	६७.५	८०.०	८८.०		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	७१.४			फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल.	शैक्षिक सूचना तथा फल्यास

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
						(रा.समीक्षा)	रिपोर्ट र दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
३.३	माध्यमिक तहमा कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक* (कक्षा ९-१२)	स्थानीय	१.२८	१.१५	१.०५		IEMIS
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	१.०२	१.०	१.०	पन्ध्रौँ योजना वि.क्षे.वि.यो. दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
३.४	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १० मा पुग्ने दर (%)	स्थानीय	७४.६	७८.०	८५.०		फल्यास रिपोर्ट
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	६०.३			फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
३.५	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत महिला शिक्षक सङ्ख्या* (%)	स्थानीय	११.७६	१५.०	२५.०		IEMIS
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	२०.६	२२.०	२७.०	फल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिक सूचना तथा फल्यास रिपोर्ट
४. जिवन-पर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा							
४.१	साक्षरता दर (१५ वर्ष भन्दा माथि) (%)	स्थानीय	९६.५	९७.०	९८.०		घरघुरी सर्वेक्षण २०७५
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	५८.०		९५.०	पन्ध्रौँ योजना	पन्ध्रौँ योजनामा वि.सं.२१०० मा (९९.०%) पुऱ्याउने लक्ष
४.२	साक्षरता दरमा लैङ्गिक समता (१५ वर्ष भन्दा माथि)	स्थानीय	०.९८	०.९८	०.९९		घरघुरी सर्वेक्षण २०७५
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	०.६५			दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
५. सुशासन तथा व्यवस्थापन							
५.१	आधारभूत तह (कक्षा१-५) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	२३:१		३०:१		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	२४:१		३०:१	फल्यास रिपोर्ट पन्ध्रौं योजना	शैक्षिक सूचना
५.२	आधारभूत तह (कक्षा६-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	३७:१		३०:१		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	३०:१		३०:१	फल्यास रिपोर्ट पन्ध्रौं योजना	शैक्षिक सूचना
५.३	आधारभूत तह (कक्षा१-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	२७:१		३०:१		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	३३:१	३१:१	३०:१	पन्ध्रौं योजना	शैक्षिक सूचना
५.४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	२५:१		३०:१		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	४०:१		३०:१	फल्यास रिपोर्टपन्ध्रौं योजना	शैक्षिक सूचना
५.५	माध्यमिक तह (कक्षा९-१२) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात	स्थानीय	३६:१		३०:१		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	४१:१	३५:१	३०:१	पन्ध्रौं योजना	शैक्षिक सूचना
६. शिक्षामा लगानी							
६.१	कूल बजेटको शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजित बजेट*(%)	स्थानीय					
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	१०.६८	१५.०	१७.०	दि.वि.त. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिक सूचना
६.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रु.)	स्थानीय					
		प्रदेश					

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	हजारमा)	राष्ट्रिय	१८	२१	२४	पन्ध्रौँ योजना	शैक्षिक सूचना
६.३	माध्यमिक तह (कक्षा९-१२) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रू. हजारमा)	स्थानीय					
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	११	१५	१७	पन्ध्रौँ योजना	शैक्षिक सूचना

परिच्छेद ३ शिक्षाका उपक्षेत्रहरू

३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा

३.१.१ परिचय

प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा भनेको विद्यालय जाने उमेर पूर्वका बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा सहयोग गरी आधारभूत शिक्षाका लागि तयार गराउने कार्यक्रम हो । सर्वाङ्गीण विकास अन्तर्गत बालबालिकाहरूको शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक, सामाजिक र संवेगात्मक विकास पर्दछन् । उल्लेखित सर्वाङ्गीण विकासका कुनैपनि पक्षहरू कमजोर हुँदा व्यक्तिको व्यक्तित्व विकासमा बाधा पर्न सक्ने भएकोले बालबालिकाका उल्लेखित सबै पक्षको विकासमा ध्यान दिनु जरूरी छ । त्यसकारण प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमले बालबालिकालाई लेखपढ गराउने वा अक्षर तथा अङ्क चिनाउने कार्यमा जोड दिने भन्दा बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासमा सहयोग गर्नका साथै आधारभूत तहका लागी तयार गराउन सहयोग गर्नुपर्छ ।

नेपालको संविधानको धारा ३९ (३) मा प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास तथा बाल सहभागिताको हक हुनेछ भनी उल्लेख गरिनु र शिक्षा ऐन २०२८ को नवौँ संशोधनले बालविकास र शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाकै अङ्गको रूपमा मान्यता दिनुले यसको आवश्यकता र महत्व थप पुष्टि भएको छ । बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक, सामाजिक एवम् नैतिक सृजनात्मक पक्षको विकासमा सघाउँदै उनीहरूलाई आधारभूत शिक्षाको लागि तयार गर्ने उद्देश्यले सञ्चालित यो कार्यक्रम विद्यालय शिक्षाको पहिलो पाइला भएकोले पनि यसलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय बनाउनु आवश्यक भएको छ ।

यसै कुरालाई मध्यनजर गरेर यस गाउँपालिकाले निर्माण गरेको यस शिक्षा योजनामा प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षालाई व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउने कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ । सञ्चालन, रेखदेख लगायतका कार्यहरू योजनामा समेटिएका छन् । पहिचान गरिएका चुनौतीहरूको सामना गरी प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमको स्वरूप तयार पार्ने क्रममा पाँच वर्षका लागी उद्देश्य, रणनीतिहरू, कार्यक्रम कार्यान्वयनका प्रमुख नतिजा र योजनाका प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू समावेश गरिएको छ ।

३.१.२ वर्तमान अवस्था

यस कपुरकोट गाउँपालिकामा हाल २४ वटा बालविकास केन्द्रहरू सामुदायिक विद्यालयमा संचालनमा रहेका छन्। यसैगरी दुइ वटा संस्थागत विद्यालयमा पनि २ बालविकास केन्द्र सञ्चालनमा रहेका छन्। संस्थागत विद्यालयमा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका ३ वर्षे कार्यक्रम संचालनमा छन् भने सामुदायिक विद्यालयमा रहेका प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा १ वर्षे कार्यक्रम संचालनमा छ। बालविकासको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गर्ने दर जम्मा ७०.२१ रहेको छ। जसमा विद्यालयमा आधारित बालविकास केन्द्रमा ३ र ४ बर्ष उमेर समूहका ७५१ बालबालिका अध्ययनरत छन्। बालविकास केन्द्रहरूको व्यवस्थापनका लागि जम्मा २४ जना बालविकास शिक्षकहरू कार्यरत रहेका छन। शिक्षकहरूमा सबै महिला छन्। शैक्षिक योग्यतामा एस.एल.सी. देखि स्नातक सम्म रहेका छन्। जसमध्ये २० जना सङ्घीय अनुदान ४ जना पालिका अनुदानमा कार्यरत छन्। यस्तै ६ जना संस्थागत विद्यालयका रहेका छन। खुद भर्नादर (NER) ७४.९ र उमेर समुह ३ देखि ४ वर्षका बालबालिकाको कुल संख्याका आधारमा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको कुल भर्नादर (GER) ७६.४ रहेको छ। लैंगिक समता सूचक ०.९५ रहि समदरमा पुग्न सकेको छैन। प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा बालबालिका र शिक्षकको अनुपात ३१:१ रहेको छ।

आधारमा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा गुणास्तर कायम गर्नका लागि प्रारम्भिक बालविकास सम्वन्धी न्यूनतम मापदण्ड निर्देशिका २०६७ (पहिलो संशोधन २०७५) निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। यस्तै शिक्षामा लगानीको सुनिश्चितताको लागि फागत सहभागिता मापदण्ड २०७७ कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। शिक्षाको पेशागत विकासका लागि विभिन्न प्रकारका तालिमहरू भैरहेका छन्। विद्यालयमा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रको लागि छुट्टै व्यवस्थापन समितिको व्यवस्था छ भने सञ्चालनका लागि स्थानिय तहले अनुमति तथा स्वीकृति दिने व्यवस्था रहेको छ।

हाल सञ्चालनमा रहेका केही बालविकास केन्द्रहरू न्यूनतम मापदण्डअनुसार नभएको हुनाले तिनीहरूको सुधारका कार्यहरू गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। बालविकास केन्द्र बालबालिकाको घरबाट १० देखि १५ मिनेटको पैदल दुरीमा हुनुपर्नेमा सो नभएको तथा कतै कतै २० देखि ४५ मिनेटको दुरीमा रहेको अवस्था छ। भूगोल, जनसङ्ख्या, बस्ती आदिलाई मध्यनजर गरी नक्साङ्कनको आधारमा बालविकास केन्द्रको समायोजना, स्थानान्तरण एवम् नयाँ स्थापना गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसैगरी स्थापना भएका बालविकास केन्द्रहरूको संस्थागत विकासका साथै थप व्यवस्थापन गर्न जरुरी छ भने नयाँ स्थापना हुने बालविकास केन्द्रहरूको स्थापना लगायत क्षमता अभिवृद्धि गर्दै जानुपर्दछ। गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका बालविकास केन्द्र उमेर समूहका बालबालिकाको जनसङ्ख्याको आधारमा बालविकास केन्द्रको स्थापना गर्ने लक्ष्य लिएको छ। प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा उमेर समुह भन्दा कम वा बढी उमेर समुहका धेरै बालबालिकाहरू प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रममा सहभागि रहेको देखिन्छ। यसले शिक्षकलाई सिकाइ सहजिकरणमा समस्या हुने मात्रै नभइ बालबालिकाको विकास र सिकाइ समेत प्रभावित हुने गर्दछ। प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका शिक्षकहरूको पारिश्रमिक ज्यादै कम भएको कारणले स्थानिय तहले थप अनुदान उपलब्ध गराउदै आएको छ। अधिकांश प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूमा मापदण्ड अनुसार न्यूनतम भौतिक तथा शैक्षिक सुविधा पुग्न सकेको छैन जसका कारण बालबालिकाहरू गुणस्तरिय सेवा प्राप्त गर्ने हकबाट बञ्चित हुनुपरेको छ।

३.१.३ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्नको लागि सेवामा पहुँच र गुणस्तर वृद्धि गर्ने।	<p>१. चार बर्ष उमेरका सबै बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास र आधारभूत शिक्षाको तयारीका लागि प्रारम्भिक बालविकास सेवामा पहुँच बढाउनु,</p> <p>२. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका सेवाहरूमा गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु,</p> <p>३. सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको</p>	<p>१. विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अंग प्रारम्भिक बाल बिकासका कक्षाहरूमा सुरक्षित बसाई व्यवस्थापन र सरसफाईलाई ध्यान दिदै खेल सामग्री, सिकाई सामग्री, मनोरञ्जन सामग्री, अडियो भिडियो सामग्री सहित आकर्षक, मनोरञ्जनात्मक र बालमैत्री बालविकास कक्षाको व्यवस्थापन गर्ने</p> <p>२. सबै बालबालिकाको पहुँचका लागि सङ्घीय सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड, नर्म्स र ढाँचा अनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने</p> <p>३. प्रभावकारी सिकाइको लागि बालविकासको पाठ्यक्रम अनुसार सिकाइ कुनामा आधारित सिकाइ सुनिश्चित गर्ने</p> <p>४. कार्यक्रमको नक्साङ्कन, पुनर्वितरण र आवश्यकता अनुसार नयाँ केन्द्र स्थापना गरी संचालन गर्ने</p> <p>५. जटिल भौगोलिक क्षेत्रमा बसोबास गर्ने, लोपोन्मुख तथा सिमान्तकृत समुदायका</p>	सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुने।	<p>१. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई एक बर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा सहज पहुँच हुने,</p> <p>२. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ भा प्रवेश गर्ने अवसर हुने,</p> <p>३. सबै प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूमा न्यूनतम योग्यता र तालिम प्राप्त शिक्षक तथा बालबालिकाको हेरचाह तथा सहयोगका लागि सहायक कर्मचारी सहित केन्द्रले न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरेका हुने,</p> <p>४. बालबालिकाहरूको विकासात्मक तथा सिकाइ आवश्यकता सम्बोधन हुने पाठ्यक्रम समायोजन तथा अनुकूलन भएको हुने,</p> <p>५. भौगोलिक जटिलता रहेका तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई समेट्न आवश्यकतामा आधारित जस्तै घरमा आधारित, समुदायमा आधारित, कार्यक्षेत्र तथा घुम्ती बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमका नमूना विकास हुने,</p> <p>६. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको कार्यान्वयनमा परिवार, समुदाय, गैरसरकारी</p>

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
	अनुभवसहित कक्षा १ मा भर्ना गराउनु।	बालबालिकाका लागि विभिन्न नमूना कार्यक्रमहरू संचालन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्ने ६. लागत सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ७. कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि परिवार, समुदाय, गैर सरकारी सङ्घ संस्था, निजी क्षेत्र र विद्यालयहरूलाई जिम्मेवार बनाउने		सङ्घसंस्था र विद्यालयहरू जिम्मेवार भएको हुने।

३.१.४ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका न्यूनतम मापदण्ड, योजना प्रबोधिकरण गर्ने	पटक		१		१			
२	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन, नयाँ संचालन तथा पुनर्वितरण	पटक		१				१	
३	परिवार, समुदाय, गैर सरकारी संघसंस्था, निजीक्षेत्रसँगको सहकार्य मार्फत बालविकास केन्द्रको सुधार गर्ने	निरन्तर	१	१	१	१	१	१	केन्द्रले गर्ने
४	बालविकासका बालबालिकाहरू मध्ये अनाथ, असहाय र कार्यगत सिमितता/अपांगता सम्बन्धी प्रारम्भिक पहिचान गरी थप सेवा उपलब्ध	पटक		१	१	१	१	४	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
	गराउने								
५	बाल विकास केन्द्रको लागि छुट्टै सुरक्षित तथा अपाङ्गमैत्री शौचालय तथा खानेपानीको व्यवस्था गर्ने	वटा	१	५	६	६	६	२४	
६	बाल विकास केन्द्रमा रहेका बालबालिकाको अभिलेखीकरण गर्ने	निरन्तर							निरन्तर
७	बालविकासको सुपरिवेक्षणको लागि अधिकार सम्पन्न संयन्त्रको विकास गरी परिचालन गर्ने	पटक		१	१	१	१	५	
८	अनाथ असहाय र कार्यगत सिमितता/अपांगता भएका बालविकासमा अध्ययन गर्ने बालबालिकाका लागि आवासिय योजना सहित पालिकाको एक स्थानमा वैकल्पिक प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रम संचालन	पटक				१	१	१	
९	बालविकासका बालबालिकाहरूको लागि पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था गर्ने	निरन्तर	१	१	१	१	१	५	निरन्तर
१०	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम प्रबोधिकरण गर्ने	पटक		१	१	१		३	
११	बालविकासका पूर्वाधार, पाठ्यक्रम अनुसारको सिकाइ क्षेत्र, केन्द्रको भित्री तथा बाहिरी सिकाइ तथा खेल सामग्री व्यवस्थापन गरी न्यूनतम मापदण्डमा सुधार गर्ने	वटा	१	५	६	६	६	२४	
१२	बालविकास शिक्षकको योग्यता, क्षमता र पेसागत विकासका लागि तालिम संचालन गर्ने	पटक		१	१	१	१	४	
१३	बालबालिकाको स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, वृद्धि अनुगमन गर्ने र कुपोषण भएका बालबालिकाकोलागी आवश्यक प्रबन्ध गर्ने	पटक	३	३	३	३	३	१५	वर्षमा तिन पटक स्वास्थ्य शाखासँगको

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
									समन्वयमा
१४	बालविकासका अभिभावकहरू (वर्तमान तथा भावि अभिभावक, बालविकास केन्द्र व्यवस्थापन समिति र सरोकारवाला)को लागी अभिभावक शिक्षा	पटक		१	१	१	१	४	
१५	अभिभावक तथा समुदायका सदस्य मार्फत स्थानीय ज्ञान तथा सिपहरू बालबालिकालाई सिकाउन पुराना तथा खेर गएका सामाग्री उपलब्ध गराउने व्यवस्था	पटक	१	१	१	१	१	५	
१६	बालबालिकाको शारीरिक, सामाजिक, मानसिक तथा भावनात्मक सुरक्षा तथा आवश्यकता अनुसार शिक्षकलाई मनोसामाजिक परामर्श तालिम उपलब्ध गराउने र शिक्षकले विद्यालयमा परामर्श गर्ने	पटक		१		१		२	
१७	परिवार, समुदाय, निजीक्षेत्र तथा गैर सरकारी संघसंस्थाहरूको सहभागिता, संलग्नता र जिम्मेवारी वृद्धिगरी बाल विकास केन्द्रको गुणस्तरमा सुधार गर्ने	निरन्तर							
१८	शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली IEMIS मार्फत बालबालिकाहरूको अभिलेखिकरण	निरन्तर							निरन्तर
१९	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका शिक्षकको तलव भत्ता	नियमित							नियमित
२०	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका शिक्षकको सेवा तथा सुविधामा स्थानिय तहबाट थप अनुदान उपलब्ध गराउने	नियमित							नियमित
२१	शिक्षण सिकाइ सामाग्री, डिजिटल सिकाइ सामाग्रीका लागी प्रति विद्यार्थी इकाइ लागतका आधारमा अनुदान उपलब्ध गराउने	पटक	१	१	१	१	१	५	
२२	बाल विकास केन्द्रमा छापामय वातावरण (सिकाइ कुना अनुसारको भित्ते लेखन)	केन्द्र	१	५	६	६	६	२४	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
२३	बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रमा बालमैत्री बसाइ व्यवस्थापनका लागी सहयोग (कार्पेट, कुशन, पिफर्म, लो टेबुल)	केन्द्र	१	५	६	६	६	२४	
२४	काल विकास तथा शिक्षा केन्द्रमा चार वर्ष नपुगेका बालबालिकाको स्याहारको लागी आयाको व्यवस्था				१०	७	७	२४	
२५	बाल विकास शिक्षक तथा आयाहरूलाइ बाल स्याहार तथा हेरचाह तालिम	पटक			१		१	२	
२६	बाल विकास तथा शिक्षा केन्द्रमा भिडियो तथा अडियोमा आधारित सिकाइको लागी LED टिभि सेट	केन्द्र	१	५	६	६	६	२४	
२७	बालविकास केन्द्र प्रवेश अघि घरमै अभिभावकबाट बालबालिकाहरूलाइ घरमै गरिने क्रियाकलाप सिकाउन बालविकास शिक्षकलाइ ELM at home तालिम संचालन र तालिमपछि बाल विकास शिक्षकले केन्द्रमा अभिभावकलाइ प्रवोधिकरण गर्ने	पटक		१	१			२	

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.२.१ परिचय

आधारभूत शिक्षाले बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास, गुणस्तरीय जीवनयापन र सामाजिक समायोजनमा सहयोग गर्दछ। विद्यालय शिक्षाको सुरुवाती र माध्यमिक शिक्षाको जगको रूपमा आधारभूत तहको शिक्षालाई लिने गरिन्छ। आधारभूत तहको शिक्षाले उमेर समूहका हिसावले ५ देखि १२ वर्षका बालबालिकाहरूलाई समेट्छ। आधारभूत तह विद्यालय शिक्षाको जग भएकोले यसको गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शिक्षक, शिक्षण सिकाइका लागि स्रोत सामग्री र अनुकूल सिकाइ वातावरणमा जोड दिनुपर्ने हुन्छ।

नेपालको संविधानले आधारभूत शिक्षालाई व्यक्तिको मौलिक अधिकारका रूपमा लिएको हुनाले आधारभूत शिक्षामा मतामूलक पहुँच पुर्याइ गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु राज्यको दायित्व हो। नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँच हुने र यो तहको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क पाउने हक हुने सुनिश्चित गरेको छ। यसैगरी अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धि ऐन, २०७५ ले आधारभूत सम्बन्धि शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व र आवश्यक व्यवस्था जिम्मेवारी नेपालको सरकार प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको हुने र आधारभूत शिक्षा उमेर समूहका बालबालिकालाई विद्यालय पठाउने प्रत्येक नागरिकको कर्तव्य हुने कुरा उल्लेख गरेको छ।

प्रचलित ऐनहरूले परिभाषित गरेअनुसार नेपालमा आधारभूत शिक्षा भन्नाले प्रारम्भिक कक्षादेखि कक्षा ८ सम्मको दिइने शिक्षालाई उल्लेख गरेको छ। संविधानले विद्यालय तहको शिक्षालाई स्थानिय तहको उकल अधिकार क्षेत्र भित्र तथा साझा अधिकार भित्र पनि राखेको हुनाले यो तिनै तहको सरकार गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न जिम्मेवार हुनुपर्ने स्पष्ट पारेको छ।

३.२.२ वर्तमान अवस्था

कपुरकोट गाउँपालिकामा आधारभूत शिक्षा प्रदान गर्नका लागि सामुदायिकतर्फ बालविकास मात्रै सञ्चालन भएका १, कक्षा १-५ सञ्चालन भएका ११, कक्षा १-८ सञ्चालन भएका ७, कक्षा १-१० सञ्चालन भएका ३ वटा र कक्षा १-१२ सञ्चालन भएका २ वटा गरी जम्मा २४ वटा र संस्थागततर्फ कक्षा १-५ सञ्चालन भएको १ वटा र कक्षा १-८ सञ्चालन भएको १ वटा विद्यालय छन्। हाल सामुदायिकतर्फ २४ बालविकास सबै विद्यालयमा आधारित र संस्थागत तर्फ २ गरी जम्मा २६ वटा प्रारम्भिक बालविकास कक्षा तथा पूर्व प्राथमिक कक्षाहरू सञ्चालनमा रहेका छन्।

कपुरकोट गाउँपालिकाको कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको खुदप्रवेश दर (NIR) ९८.४ प्रतिशत देखिन्छ भने कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको कूल प्रवेश दर (GIR) ११०.७ प्रतिशत देखिन्छ। यसैगरी आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर ९७.४ र आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा कूल भर्ना दर १०६.८ रहेको देखिन्छ। आधारभूत तहको कक्षा ५ सम्म टिकाउ दर प्रतिशत ९७.४ रहेकोमा आधारभूत तह (कक्षा ५) पूरा गर्ने दर ९४.१५ प्रतिशत छ। यसैगरी आधारभूत तह (कक्षा १-५)मा भर्ना भएका मध्ये ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका १४.१३ प्रतिशत छन्। आधारभूत तह (कक्षा १-५)मा कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क ०.९८ देखिन्छ।

आधारभूत तह (कक्षा १-८) को अवस्था केलाउदा आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर ९७.४ प्रतिशत देखिन्छ भने आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कूल भर्ना दर १०५.६ प्रतिशत देखिन्छ । आधारभूत तहको कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर ९० प्रतिशत देखिन्छ । जवकी कक्षा ५ सम्मको टिकाउ दर ९७.४ प्रतिशत छ । यसैगरी आधारभूत तहको कक्षा १ मा भर्ना भई कक्षा ८ पूरा गर्ने दर ८४ प्रतिशत मात्रै छ । आधारभूत तह(कक्षा १-८) मा कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक १.०१ देखिन्छ । जसले गर्दा कक्षा १ देखि ५ र कक्षा १ देखि ८ दुवैमा लैङ्गिक समता सूचक समदरमा देखिदैन । आधारभूत तहमा कुलविद्यार्थी सङ्ख्या ३१७३ र विद्यालय विद्यार्थी अनुपात १:११२ रहेको पाइन्छ । यस्तै आधारभूत तह (१-५) तर्फ कुल विद्यार्थी सङ्ख्या १९९३ र विद्यालय विद्यार्थी अनुपात १:८० रहेको छ ।

आधारभूत शिक्षाको पहुँचमा आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था तथा भौगोलिक अवस्थितिमा आधारित असमानताहरू रहेका छन् । आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पछाडि परेका, सीमान्तकृत समुदायका दलित, जनजाति, कठिन परिस्थितिमा रहेका तथा भौगोलिक रूपमा विकट स्थानका बालबालिकाको पहुँचको अवस्था तुलनात्मक रूपमा कमजोर छ ।

आधारभूत शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्नुपर्ने, सूचना तथा सञ्चार लगायत प्रविधिमैत्री वातावरणको व्यवस्था गर्नुपर्ने, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाको प्रभावकारी रूपमा कार्यन्वयन गर्नुपर्ने, बालबालिकालाई सुरक्षित, भौतिक तथा बालमैत्री वातावरणको व्यवस्था गर्नुपर्ने, सिकाइको गुणस्तरमा सुधार गरि विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार ल्याउनुपर्ने, कक्षा ६-८ मा विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने जस्ता चुनौति देखिएका छन् ।

३.२.३ आधारभूत तहका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
सबै बालबालिकाहरूका लागि समतामूलक तथा गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> आधारभूत तहको शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सिप अभिवृद्धि गर्ने, अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको कार्यान्वयन गर्ने, सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत तह पुरा गर्ने अवस्था सुनिश्चित गर्ने, सबै बालबालिकाहरूमा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल हुने अवस्था सुनिश्चित गर्ने, 	<ol style="list-style-type: none"> विद्यालयहरूको नक्साङ्कन र पुनर्वितरण तथा समायोजना गर्ने अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनका लागि कानून तर्जुमा गर्ने, गरिव तथा जेहेन्दार विद्यार्थीलाई वडाबाट पहिचान गरि अनिवार्य निःशुल्क शिक्षा प्रदान गर्ने अनिवार्य तथा आधारभूत शिक्षाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक श्रोतको व्यवस्था गर्ने । विद्यालयको शिक्षामा सिकाइ वातावरणलाई आधुनिक विधि र प्रविधिसंग जोड्दै पढ्नका लागि सिक्ने तथा सिक्नका लागि पढ्ने प्रक्रियाका लागि विद्यालयहरूमा सन्दर्भ सामग्री, प्रयोगात्मक सामग्री सहितको प्रयोगशाला, स्तरिय पुस्तकालय, सिकाइ कर्नर लगायतका स्रोत र साधनहरूको व्यवस्था गर्ने प्रारम्भिक कक्षा पढाइ सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको लागि स्रोत व्यवस्थापन र कार्यान्वयन गर्ने विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूको यथार्थ विवरण संकलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयहरूमा आवश्यकता अनुसारको फर्निचर, खानेपानी, शौचालय, घेराबार, रडरोगन लगायतका पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मतका लागि विद्यालय भौतिक पूर्वाधार सुदृढीकरण अभियान सञ्चालन गर्ने शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण तथा समायोजन गर्ने न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गर्ने शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक तथा प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय 	अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भइ गुणस्तर अभिवृद्धि हुने ।	<ol style="list-style-type: none"> सबै बालबालिका आधारभूत शिक्षाको पहुँचमा भई सहभागी हुने, सबै विद्यालयले प्राथमिकता प्राप्त सक्षमता (PMEC) पूरा गरेको हुने, न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार तथा सिकाइ सामग्रीको उपलब्धता भएको हुने, आवश्यक सङ्ख्यामा योग्य, सक्रिय तथा उत्प्रेरित शिक्षकको व्यवस्था हुने, बालमैत्री र समावेशी वातावरणमा सिकाइ हुने, विद्यालयमा पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन हुने, विद्यालयमा पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवाखाजाको प्रबन्ध हुने, बालबालिकाले न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल गरेको हुने, आधारभूत शिक्षाको भर्ना, सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धमा लैङ्गिक,

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
	<p>६. आधारभूत विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउने,</p> <p>७. कक्षा १ देखि ३ सम्मका बालबालिकाहरूका लागि बालमैत्री सिकाइ वातावरण निर्माण गर्दै आधारभूत साक्षरता सिप ,</p> <p>८. विकासको लागि पढाइ तथा गणितिय साथै अन्य अन्तरविषयक जीवनोपयोगी पक्षको शिक्षण सिकाइ कार्यलाई सुनिश्चित गर्ने,</p> <p>९. विद्यालय शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय</p>	<p>तहप्रति जवाफदेही बनाउने</p> <p>११. विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्धसहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्ने</p> <p>१२. विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गर्ने</p> <p>१३. सबै विद्यालयहरूमा प्राथमिकता प्राप्त न्यूनतम सक्षमता पुरा गराउने</p> <p>१४. शिक्षण सिकाइ विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने</p> <p>१५. कक्षा ३ सम्म कक्षा शिक्षणलाई कार्यान्वयन गर्ने</p> <p>१६. आवश्यक शिक्षक तालिम, तयारी तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</p> <p>१७. मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइकै अभिन्न अंगको रूपमा प्रयोगमा ल्याउने</p> <p>१८. विद्यार्थीलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराई सिकाइमा सुधार ल्याउने</p> <p>१९. कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धीत क्षमता विकास गर्ने</p> <p>२०. शिक्षामा काम गर्ने सबै जनशक्तिको क्षमता विकास र उत्प्रेरणा व्यवस्थापन गर्ने</p> <p>२१. विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</p> <p>२२. विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने</p> <p>२३. स्थानीय उत्पादनमा आधारित पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवा खाजाको प्रबन्धलाई थप व्यवस्थित गर्ने</p>		<p>भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक समता सूचकमा सुधार हुने,</p> <p>१०. विद्यालय शिक्षा प्रणाली प्रकोप, सङ्कट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील हुने,</p> <p>११. सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार तथा सहज उपयोग भई सिकाइमा सहयोग हुने,</p> <p>१२. जनशक्तिको क्षमता विकास भई गुणस्तरीय शिक्षा प्रवाह तथा शैक्षिक सुशासन कायम हुने ।</p>

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
	<p>प्रबन्धमा सुधार ल्याउने,</p> <p>१०. विद्यालय पद्धतिलाई विविधता अनुकूल, उत्थानशील र जवाफदेही बनाउने,</p> <p>११. सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराउने,</p> <p>१२. अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुहरूलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने।</p>	<p>२४. विद्यालय शिक्षालाई विविधताअनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवेशअनुकूल सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन, भाषिक विविधताअनुकूलको माध्यमभाषाको उपयोग तथा सामाजिक साँस्कृतिक विविधताकोसम्मान र समावेश हुनेगरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा प्रक्रिया प्रयोग गर्ने</p> <p>२५. विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने</p> <p>२६. विद्यालय शिक्षालाई सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग गरी सहज र उपयोगी बनाउने कार्यलाई विस्तार गर्ने</p> <p>२७. दैनिक जीवनसँग सम्बन्धीत व्यवहारकुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गर्ने</p> <p>२८. अन्तरसम्बन्धीत विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सिकाइ सामग्री, विधि तथा क्रियाकलापमा परिमार्जन र सुधार गर्ने</p> <p>२९. नतिजाप्रति जवाफदेहिता सुनिश्चित हुने गरी विद्यालय तथा शैक्षिक निकायको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय पद्धतिमा सुधार गर्ने</p> <p>३०. विद्यालयको कार्यसम्पादन र विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी परीक्षण गरी जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने</p> <p>३१. शिक्षक विकास र सहायता प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने</p> <p>३२. पालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूको परिक्षा संचालन तथा मुल्यांकन प्रणालीमा एक रुपता ल्याउन एकिकृत परिक्षा संचालन कार्यविधि तर्जुमा गरि लागु गर्ने</p>		

३.२.४ आधारभूत तहका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	विद्यालय नक्शाङ्कन, समायोजन, पुनर्वितरण तथा नयाँ स्थापना	पटक		१				१	
२	शिक्षक दरवन्दि मिलान तथा पुनर्वितरण	वटा		१			१	२	
३	मापदण्डअनुसार विद्यालयमा अपुग शिक्षक (स्वयंसेवक, अनुदान, विषयगत) व्यवस्थापन	निरन्तर	१	१	१	१	१	५	
४	सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना	निरन्तर	१	१	१	१	१	५	हरेक शैक्षिक सत्रमा
५	प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूका लागि पठन तथा सन्दर्भ सामग्री (Supplementary Reading Materials) को व्यवस्था गर्ने	पटक		१	१	१	१	४	
६	प्रारम्भिक कक्षा शिक्षण, बहुकक्षा शिक्षण (एकिकृत पाठ्यक्रम) सम्बन्धी शिक्षक तालिम	पटक		१	१	१	१	४	
७	विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेल मैदान, घेरावार, खाजा घर, अतिरिक्त क्रियाकलाप घर)	वटा	८	१५	१५	१५	१५	२४	सबै विद्यालयमा
८	विपदमा शैक्षिक निरन्तरताको लागी विद्यालय उत्थानशील योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
९	विद्यालयमा सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास	विद्यालय प्रतिशत	४	५	५	५	५	२४	
१०	गाउँपालिका र विद्यालय तहमा शिक्षकको अनुपस्थितीमा सिकाइ निरन्तरता सहायता प्रणालीको विकास	निरन्तर	१	१	१	१	१	५	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
११	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम र दिवा खाजाको प्रबन्ध	निरन्तर							
१२	कार्यगत सिमितता/अपांगता सम्बन्धी प्रारम्भिक पहिचान र आवश्यकताका आधारमा सहयोगको व्यवस्था	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१३	अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनका लागि सबै विद्यार्थीहरूलाई पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१४	विद्यालयमा सन्दर्भ सामग्रीको व्यवस्था	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१५	विपन्न, मुक्त कम्लहरी, दलित, लक्षित वर्गका बालबालिका लगायत लक्षित वर्गको शैक्षिक निरन्तरताका लागि ड्रेस, स्टेशनरी तथा छात्रवृत्ति (शैक्षिक सामाग्री) वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	
१६	सिकाइका लागि निरन्तर विद्यार्थी मूल्यांकन, सामाग्री, सुधारात्मक शिक्षण अनुदान, कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका विद्यार्थीको पोर्टफोलियो निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	
१७	शिक्षण सिकाइ सामाग्री, डिजिटल सिकाइ सामाग्री तथा बुक कर्नर व्यवस्थापनका लागि अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	
१८	व्यवस्थित परीक्षा प्रणाली/पालिका स्तरिय परीक्षा प्रणाली	निरन्तर						निरन्तर	
१९	एकिकृत शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली IEMIS व्यवस्थापन, सत्यापन तथा अपडेट	निरन्तर						निरन्तर	
२०	अनाथ असहाय र कार्यगत सिमितता/अपांगता भएका तर विद्यालय पुग्न नसक्ने बालबालिकाका लागि आवासिय योजना सहित पालिकाको एक विद्यालयमा आवासिय कार्यक्रम संचालन	पटक		१	१	१	१		

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
२१	विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर सुदृढिकरण एवम कार्यसम्पादनमा आधारित अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	
२२	विव्यस, शिअसंघका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	
२३	अभिभावक अभिमुखिकरण र सहभागिता	पटक	१	१	१	१	१	५	
२४	सामुदायिक विद्यालयका छात्राहरूलाई निशुल्क सेनेटरी प्याड व्यवस्थापन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
२५	प्रारम्भिक कक्षाका शिक्षकहरूलाई अंग्रेजी शिक्षण सम्बन्धी तालिम	विद्यालय		१				१	
२६	कक्षा १ देखि ३ मा बालमैत्री र छापायुक्त कक्षाकोठाको व्यवस्था	विद्यालय		४	७	६	६	२३	
२७	कक्षा १ देखि ३ सम्मको बालवालिकाका लागि बालमैत्री बसाई व्यवस्थापन (कार्पेट, कुशन, पिफर्म र लो टेबुल)	विद्यालय		४	७	६	६	२३	
२८	विद्यालय संचालन तथा व्यवस्थापन अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	
२९	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन	विद्यालय	४	७	७	६		२४	
३०	आधारभूत तहका शिक्षकहरूको तलवभत्ता अनुदान	निरन्तर							निरन्तर
३१	शुक्रबाट विद्यालयमा तथा त्रैमासिक तथा अर्धवार्षिक रूपमा पालिका स्तरिय ECA/CCA क्रियाकलाप संचालन तथा विद्यालयमा खेल सामाग्री सहयोग	पटक	१	१	१	१	१	५	निरन्तर
३२	आधारभूत तहको माथिल्लो कक्षाको लागि प्रयोगशाला व्यवस्थापन			१	३	५	४	१३	
३३	विद्यालयमा प्राथमिक उपचारको किट प्रदान तथा प्रतिस्थापन	विद्यालय		१२	१२			२४	
३४	विद्यालयमा दिवा खाजा व्यवस्थापन, स्वास्थ्य र पोषण, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन र प्रकृयागत विकास	सवै विद्यालय							निरन्तर
३५	विद्यालय र कक्षाकोठामा कुहिने र नकुहिने फोहोर व्यवस्थापन	सवै							निरन्तर

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
		विद्यालय							
३६	विद्यालयमा स्वास्थ्य, खाद्य सुरक्षा, सफाइ र स्वच्छता, पोषण र किशोरीहरूका लागी महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी शिक्षा	पटक	१	१	१	१	१		६ कक्षा माथिका विद्यार्थीलाई शिक्षा र स्वास्थ्य शाखासँगको समन्वयमा

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३.३.१ परिचय

माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९ देखि १२) को लक्ष्य भनेको मानवीय मूल्यका साथै कला, संस्कृति, विज्ञान र प्रविधि क्षेत्रका आधारभूत मूल्य मान्यताको ज्ञान, सिप, दृष्टिकोण तथा व्यवहारहरू आर्जन गरेका सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्नु हो। यो तहको शिक्षाले कामको संसारमा प्रवेश गर्न सक्ने सिप सहितको नागरिक विकास तथा उच्च शिक्षाको लागि आधार तयार गर्दछ। श्रमप्रति सकारात्मक भावना भएका सिपमूलक जनशक्ति उत्पादन गर्ने माध्यमिक तहको शिक्षालाई साधारण, व्यवसायिक र संस्कृत गरी तीन धारमा बाँडिएको छ। विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमको कार्यान्वयन सँगै कक्षा (९-१२) मा प्राविधिक तथा व्यवसायिक धारको सुरुवात गरिएको छ। नेपालको शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसारको पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन वि.स. २०७७ वाट प्रारम्भ भएको छ। नेपालको वर्तमान संविधानले माध्यमिक तहको शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक स्थापित गरेको छ भने अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ ले पनि प्रत्येक नागरिकालाई माध्यमिक शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व राज्यको हुने उल्लेख गरेको छ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले गुणस्तरिय माध्यमिक शिक्षामा सबैको निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गर्दै यसबाट सिर्जनशिलता रचनात्मकता, अध्ययनशिलता, सकारात्मक चिन्तन र सदाचार जस्ता गुण सहितको प्रतिस्पर्धी सिपयुक्त एवम् उत्पादनशिल जनशक्ति तयार गर्ने उद्देश्य राखेको छ। विज्ञान प्रविधि तथा नवप्रवर्तन नीति २०७६ ले विद्यालय तहदेखि नै परम्परागत मौलिक ज्ञान, प्रविधि तथा सिपका वारेमा अध्ययन अध्यापन गरी वैज्ञानिक चिन्तन तथा सिर्जनशिलता अभिवृद्धि गर्ने रणनीति लिएको छ।

३.३.२ वर्तमान अवस्था

यस कपुरकोट गाउपालिकामा ९ देखि १२ को कुल भर्ना दर ७७.५ रहेको छ र खुद भर्ना दर ४५.१ रहेको छ । कक्षा ९-१२ मा लैगिक समता सूचक १.२८ हुँदा लैगिक समता सूचकमा समदर कायम हुन सकेको छैन । तर कक्षा १ मा भर्ना भएका वालवालिका मध्ये माध्यमिक तहको कक्षा १० पुग्ने दर ७४.२ रहेको देखिन्छ। जसबाट कक्षा ८ र कक्षा १० पछाडि ठुलो सङ्ख्यामा वालवालिकाहरूले विद्यालय छाड्ने गरेको देखाउछ । यस पालिकामा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कक्षा ९ र १० मा शिक्षकको सङ्ख्या ३२ रहेको छ र कक्षा ११ र १२ मा २ जना शिक्षकहरू कार्यरत रहेका छन । माध्यमिक तहमा कुल विद्यार्थी सङ्ख्या ७ सय ९९ र विद्यालय विद्यार्थी अनुपात १:१६० रहेको पाइन्छ ।

यस गाउपालिकामा जम्मा सामुदायिक मावि सङ्ख्या ५ छ भने संस्थागत माध्यमिक विद्यालय छैनन् । संविधानले माध्यमिक शिक्षालाई निःशुल्क भनेपनि यसलाइ पूर्ण निःशुल्क बनाउन सकिएको छैन । माध्यमिक शिक्षालाई जीवनियोगी सिपसँग पनि प्रत्यक्ष रूपले जोड्ने कार्यलाइ थप प्रभावकारी बनाइ प्राप्त शिक्षाको उपयोग गरी जीविकोपार्जनलाइ सहयोग गर्नु आवश्यक छ । शिक्षकलाइ नयाँ ज्ञान, सीप र प्रविधिमा अध्ययनवधिक गराइ सुधार गर्नुपर्ने छ । कुल शिक्षा बजेटको १० प्रतिशत भन्दा कम मात्र गुणस्तरमा लगानी हुने गरेको हुँदा गुणस्तरमा लगानी अपर्याप्त देखिन्छ ।

प्रधानाध्यापकको नेतृत्व क्षमता राम्रो भएका विद्यालयको विकास तुलनात्मक रूपमा राम्रो भएका प्रशस्त उदाहरण भेटिएका छन् । त्यसैले प्रधानाध्यापकलाइ अधिकार सम्पन्न बनाउन र थप क्षमता विकासमा लगानी गर्न आवश्यक देखिन्छ । आधारभूत तहमा विद्यार्थीको विद्यालयमा पहुँच राम्रो भएको देखिएता पनि माध्यमिक शिक्षा उमेरको ठुलो जनसंख्या माध्यमिक शिक्षाको पहुँच भन्दा बाहिर रहेको देखिन्छ ।

३.३.३ माध्यमिक तहका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता गरी सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्दै विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, र सुरक्षित बनाउने ।	<p>१. माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने,</p> <p>२. माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्ने,</p> <p>३. विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, र सुरक्षित बनाउने,</p> <p>४. शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रवन्धमा सुधार ल्याउने ।</p>	<p>१. सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयहरूको नक्शाङ्कन पुनर्वितरण, समायोजन तथा स्थापना गर्ने</p> <p>२. निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने</p> <p>३. माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र टिकाउदर बढाउने</p> <p>४. विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</p> <p>५. बैकल्पिक माध्यमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</p> <p>६. सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने</p> <p>७. माध्यमिक तहमा दक्ष विषय शिक्षकको व्यवस्था गर्ने</p> <p>८. शिक्षक पेसागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने</p> <p>९. शिक्षकहरूका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने</p> <p>१०. शिक्षण सिकाइ पद्धतिमा सुधार गर्ने</p> <p>११. हरेक विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार गर्ने</p> <p>१२. विद्यालयहरूलाई प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति</p>	<p>माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भई सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार हुने ।</p>	<p>१. सबै बालबालिकाहरूलाई निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित भई खुद भर्ना तथा टिकाउ दरमा वृद्धि हुने,</p> <p>२. सबै माध्यमिक विद्यालयले आधारभूत मापदण्ड पूरा गरेको हुने,</p> <p>३. माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा अभिवृद्धि हुने,</p> <p>४. पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको उपलब्धता, उत्प्रेरित शिक्षकको व्यवस्थापन, प्रविधिको समुचित प्रयोग र उचित सिकाइ वातावरणको निर्माण भएको हुने,</p> <p>५. माध्यमिक शिक्षा पुरा गर्ने बालबालिकाले न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको हुने,</p> <p>६. माध्यमिक शिक्षाको भर्ना, सहभागिता र सिकाइ उपलब्धिमा लैङ्गिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक लगायतका समता सूचकमा सुधार हुने,</p> <p>७. माध्यमिक विद्यालयहरू प्रकोप, सङ्कट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील हुने,</p> <p>८. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोग भई विद्यार्थीको सिकाइमा सहयोग पुगेको हुने,</p> <p>९. माध्यमिक तहको शिक्षामा सुशासन कायम हुने,</p>

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
		उत्थानशील बनाउने १३. विज्ञान विषय अध्ययनका लागि विद्यार्थीहरूलाई आकर्षित गर्न पूर्वाधार सहितको व्यवस्था गर्ने १४. सक्षम र उत्प्रेरित प्रअको व्यवस्था गर्ने १५. आवधिकरूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने		१०. माध्यमिक तहमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रवाह हुने ।

३.३.४ माध्यमिक तहका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कानून, कार्यविधि, निर्देशिकाहरू तयारी	पटक		१					संघ, प्रदेश र स्थानीय तह
२	विद्यालय सेवा क्षेत्रको सिमांकन गरी हरेक माध्यमिक विद्यालयको सेवा क्षेत्र एकीन गर्ने र सिमाङ्कन भित्रका बालबालिकाहरू भर्नाको सुनिश्चितताको लागि विद्यालयमा नक्साङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन र स्थापना	पटक		१					स्थानीय तह
३	माध्यमिक शिक्षामा विज्ञान प्रविधि, इन्जिनियरिङ, कला र गणित शिक्षा (STEAM) जस्ता विषयको सिकाइलाई अन्तरसम्बन्धित गर्ने र विज्ञान, गणित तथा कम्प्युटर विज्ञान विषय अध्ययनका लागि अवसर बढाउने	निरन्तर							निरन्तर
४	विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थीको नियमितताको लागि कक्षाकोठाभित्र मूल्यांकन साधनको व्यवस्था	नियमित							विद्यालयले गर्ने
५	विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, खानेपानी, खेलमैदान, घेरावार, शौचालय)	माध्यमिक विद्यालय	५	५	५	५	५		संघ, प्रदेश र स्थानीय तह
६	प्रविधि तथा व्यवहारकुशल सिपहरूको एकिकरण तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी शिक्षक क्षमता विकास तालिम	शिक्षक प्रतिशत	२० प्रतिशत	२० प्रतिशत	२० प्रतिशत	२० प्रतिशत	२० प्रतिशत	१००	संघ, प्रदेश र स्थानीय तह
७	विव्यस, पिटीए पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास र अभिमुखिकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	प्रदेश तथा स्थानीय तह
८	विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने आकस्मिक व्यवस्थापन योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन र अद्यावधिक	पटक	१	१	१	१	१	५	स्थानीय तह र विद्यालय

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
९	सिकाइका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा वृद्धि गर्न आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास तथा पुनर्ताजगी	विद्यालय	५	५	५	५	५		संघ र स्थानीय तह
१०	विभिन्न किसिममा अपांगता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग	पटक	१	१	१	१	१	५	विद्यार्थी संख्या अनुसार
११	निःशुल्क शिक्षाको सुनिश्चितताको लागि पाठ्यपुस्तक विवरण	पटक	१	१	१	१	१	५	
१२	विपन्न, मुक्त कम्लहरी, दलित, लक्षित वर्गका बालबालिका लगायतको लागि ड्रेस, स्टेशनरी तथा छात्रवृत्ति	पटक	१	१	१	१	१	५	
१३	सिकाइ सामग्री तथा विद्यालय व्यवस्थापन तथा सञ्चालन अनुदान	माध्यमिक विद्यालय	५	५	५	५	५	५	
१४	कक्षाकोठामा आधारित मूल्यांकनलाई शिक्षण सिकाइ प्रकृत्यामा एकीकृत गर्ने गरी सुधार तथा प्रयोग	विद्यालय	५	५	५	५	५	५	
१५	छात्राहरूलाई निशुल्क सेनेटरी प्याड व्यवस्थापन र किशोरी शिक्षा	पटक	१	१	१	१	१	५	विद्यार्थी संख्या अनुसार
१६	विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर सुदृढिकरण एवम कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	१	कार्यसम्पादनमा आधारित
१७	केन्द्रबाट छनोटमा परेका नमुना विद्यालयको क्रमागत भवन निर्माण तथा अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	१	नमुना विद्यालय
१८	प्रति विद्यार्थी लागत अनुसार सिकाइ सामग्री तथा डिजिटल सिकाइ सामग्री व्यवस्थाका लाग विद्यालयलाई अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	
१९	माध्यमिक तहका शिक्षकका लागि तलवभत्ता अनुदान	निरन्तर							निरन्तर

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाई	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
२०	माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न स्कुल वस संचालन	पटक		१		१		२	
२१	मापदण्डअनुसार विद्यालयमा अपुग शिक्षक (स्वयंसेवक, अनुदान, विषयगत) व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	

३.४ उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्ध

३.४.१ परिचय

उच्चस्तरीय दक्ष र समालोचक, सर्जक, अनुसन्धानमूलक तथा विचारक जनशक्ति उत्पादन गर्ने शिक्षा उच्च शिक्षा हो । आजको विज्ञान र प्रविधिको युगमा अत्याधुनिक प्रविधिको उपयोग गरी दिगो विकासका लक्ष्यलाई हासिल गर्ने मर्मलाई आत्मसात गर्दै योग्य नागरिक उत्पादनका लागि प्राज्ञिक उत्कृष्टताको केन्द्र निर्माण गर्ने उच्च शिक्षाको मर्म हो ।

एकातिर उच्च शिक्षालाई गुणस्तरिय बनाइ समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु र आधुनिक ज्ञान, विज्ञान, कला, सिप एवम् प्रविधिमा दक्ष, प्रतिस्पर्धी जनशक्ति तयार गर्न यस तहको शिक्षाकोसमय सापेक्ष रूपमा विकास र विस्तार गर्नु आवश्यक छ भने अर्कोतिर देशको उच्च शिक्षालाई माध्यमिक शिक्षाको जगमा विकास गर्नुपर्ने अपरिहार्यता त्यत्तिनै रहेको अवस्था छ ।

नेपालको संविधानले केन्द्रीय विश्वविद्यालयसम्बन्धी अधिकार सङ्घ र उच्च शिक्षासम्बन्धी शासकीय अधिकार प्रदेश सरकारले सुनिश्चित गरेता पनि साझा अधिकारकोसूचिमा रहेको शिक्षाले स्थानीय तहले समेत माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्ध राखी आफ्नो क्षेत्रमा रहेका उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाको विकासमा भूमिका निर्वाह गर्न सक्दछ र गर्नुपर्दछ र उच्च शिक्षाको माग अनुसारको मानविय श्रोत तयार गर्नको लागि काम गर्नु पर्दछ ।

३.४.२ वर्तमान अवस्था

नेपालको शिक्षाको संरचनामा कक्षा १२ उर्तीण गरेको जनशक्तिलाई प्रदान गरिने उच्च स्तरको मानव संसाधनको विकास गर्नका लागि चार तहको उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने नितिगत प्रावधान रहेको छ । देशको आर्थिक तथा सामाजिक परिवर्तनका लागि आवश्यक पर्ने स्वस्थ, प्रतिस्पर्धी, नवप्रवर्तनात्मक, स्वावलम्बी, रोजगार उन्मुख तथा मूल्य उन्मुख उच्च तहको जनशक्ति उत्पादन गर्नु यो तहको शिक्षाको प्रमुख ध्येय हो । लागत सहभागिता, निजी क्षेत्रको लगानी, सामुदायिक सहभागिता, मागमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन र विश्व विद्यालयबाट आय स्रोतको परिचालन जस्तानमुना विकास गर्नका लागि तीनै तहका सरकारहरू, समुदाय र निजी क्षेत्रलाई समेत उच्च शिक्षा विकास साझेदारकारूपमा सहभागी हुने अवसर खुला गरिनुपर्दछ ।

नेपालमा ११ वटा विश्वविद्यालय तथा ६ वटा राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (मानित विश्वविद्यालय) हरू स्थापना भई १,४०७ वटा कलेजहरू जसमध्ये ९८ वटा आंगिक, ५३२ वटा सामुदायिक र ७७७ वटा निजी शैक्षिक संस्थाहरू सञ्चालनमा रहेकोमा यस पालिकामा त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त एउटा क्याम्पस छ भने यहाँ स्नातक तहको कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ ।

चुनौतिहरू तथा अवसरहरू

उच्च शिक्षामा आर्थिक रूपले विपन्न र भौगोलिक रूपमा पिछडिएका र माध्यमिक तह पूरा गरेका नागरिकको समेत सहभागिता गराउनु, माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्ध कायम राख्नु, भौगोलिक विकटता, भौतिक पूर्वाधार र आर्थिक लगानीको सुनिश्चितता गर्नु, दक्ष र योग्य जनशक्तिको अभाव हुनु र युग अनुकूलको गुणस्तरीय तथा प्राविधिक उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थाको विकास गर्नु उच्च शिक्षाका प्रमुख चुनौतिका विषयहरू हुन् । उच्च शिक्षालाई व्यवसायिक, व्यवहारिक र जीवनोपयोगी बनाइ शैक्षिक बेरोजगारी न्यूनीकरण गर्नु र उच्च शिक्षा प्राप्त गरेका जनशक्तिहरूलाई स्थानीय तहमानै रोजगार सिर्जना गर्नु जस्ता सवालहरूलाई समेत उच्च शिक्षाका सहायक चुनौतिका रूपमा लिन सकिन्छ ।

नेपालको संविधानमा उच्च शिक्षा तीनवटै तहको साझा अधिकारक्षेत्रभित्र रहनु, पालिका क्षेत्रभित्र एउटा मात्रै उच्च शिक्षा प्रदायक संस्था सञ्चालन हुनु, क्याम्पसको सेवाक्षेत्र फराकिलो रहनु, पालिकाका सबै सरोकारवाला, राजनीतिक दल तथा जनप्रतिनिधिहरूमा क्याम्पसको थप प्रभावकारी सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा एकमत रहनु, पालिकामा ६ वटा माध्यमिक विद्यालयहरूमा पशु र बाली विज्ञानका डिप्लोमा तहका कक्षाहरू सञ्चालन हुनु आदिलाई यस पालिकाको उच्च शिक्षाको अवसरको रूपमा लिन सकिन्छ ।

३.४.३ उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्ध उपक्षेत्रका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
प्राज्ञिक उत्कृष्टता तथा उन्नयनका लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थामार्फत समय सापेक्ष उच्चस्तरीय, प्रतिस्पर्धी, प्रविधिमैत्री, रोजगारमूलक र उत्पादनमुखी जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।	<p>१. उच्च शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने,</p> <p>२. सामाजिक र आर्थिक विकासका लागि विज्ञान र प्रविधिप्रति अभिप्रेरित, प्रतिस्पर्धी र उद्यमशील मानव संसाधनको विकास गर्ने,</p> <p>३. उच्च शिक्षाका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउनथप संकायहरू सञ्चालन गर्न पहल गर्ने ।</p>	<p>१. स्थानीय तह अन्तर्गत विद्यालय शिक्षाको कक्षा १२ वा सो सरहको तह पुरा गरेका विद्यार्थीको विवरण तयार गरी उनीहरूको क्षमता र योग्यता अनुसार उच्च शिक्षाको प्रबन्धका लागि योजना तयार गर्ने</p> <p>२. स्थानीय तह क्षेत्रभित्र आवश्यकता अनुसार उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थाहरू स्थापना गर्ने</p> <p>३. खुला एवम् दूर शिक्षा लगायतका व्यवस्थामार्फत समेत उच्च शिक्षामा पहुँचवृद्धिका लागि पहल गर्ने</p> <p>४. पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिवासी/ जनजाती, दलित, अपाङ्गताभएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गर्न</p> <p>५. उच्च शिक्षालाई राष्ट्रिय विकासका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकूद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गर्ने</p> <p>६. विद्यार्थीहरूलाई उच्च शिक्षाका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि उच्च शिक्षा सञ्चालन गर्ने संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने</p> <p>७. स्थानीय तहमा सञ्चालित उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने</p> <p>८. उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको स्थापना, सञ्चालन, नियमन र व्यवस्थापनका लागि समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने</p> <p>९. उच्च शिक्षा विकासका लागि सार्वजनिक, सामुदायिक तथा निजी</p>	उच्च शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि भई सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार ।	<p>१. स्थानीय तह अन्तर्गत विद्यालय शिक्षाको कक्षा १२ वा सो सरहको तह पूरा गरेका विद्यार्थी क्षमता र योग्यता अनुसार उच्च शिक्षामा पहुँच हुने,</p> <p>२. स्थानीय तहमा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको स्थापना हुने,</p> <p>३. स्थानीय तहमा सञ्चालित उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा अभिवृद्धि हुने,</p> <p>४. उच्च शिक्षा उत्पादन र आर्थिक उपार्जनसँग जोडिने,</p> <p>५. उच्च शिक्षामा सार्वजनिक, निजी तथा सामुदायिक सहभागितामा लगानी अभिवृद्धि हुने ।</p>

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
		स्तरमा साझेदारी कार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने १०. स्थानीय तहको मानव संसाधन योजनाका आधारमा आवश्यक मानव स्रोत विकासका लागि कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्ने ११. आर्थिकरूपमा पिछडिएका प्रतिभावान तथा सीमान्तकृत, दलित, अपाङ्ग, लोपोन्मुख जाति/जनजाति, महिला विद्यार्थीका लागि उच्च शिक्षामा सहज पहुँचको अवसर सृजना गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्ने		

३.४.४ उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्धका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	गाउँपालिकामा एउटा बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापना गर्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने	पटक		१	१	१	१	४	संघ र प्रदेशको सहयोग
२	शैक्षिक अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना गर्न सहयोग गर्ने	पटक			१	१	१	३	संघ र प्रदेशको सहयोग
३	स्नातक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू लाई शिक्षक संख्या कम भएका विद्यालयहरूमा स्वयमसेवक शिक्षकको रूपमा परिचालन गर्ने	पटक		१	१	१	१	४	क्याम्पस, स्थानीय तह
४	उच्च शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकता अनुसारको समन्वय र सहजीकरण गर्ने		निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		क्याम्पस, स्थानीय तह
५	उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थामा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान, घेराबार, खाजा घर आदि) विकास गर्न आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्ने	पटक		१	१	१	१	४	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
६	उच्च शिक्षालाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थिति प्रति उत्थानशील बनाउन पालिकास्तरको योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने	पटक			१				
७	उच्च शिक्षाको खुला एवम् दूर शिक्षा प्रणालीको स्थापना गर्न सहजीकरण एवम सहयोग गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	
८	विद्यार्थीहरुको अध्ययन अनुसन्धान कार्यमा सहयाग गर्न इ-पुस्तकालयको स्थापना गर्न सहयोग गर्ने र प्रयोग	पटक	१	१	१	१	१	५	
९	पालिका भित्रका माध्यमिक विद्यालयका विषय अनुसार क्याम्पसमा संकायको सम्बन्धनका लागी सहयोग		निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१०	गाउँपालिका भित्रका गरिव तथा जेहेन्दार विद्यार्थीलाइ उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि (डाक्टर, इन्जिनियर, पाइलट, कृषि, भेट्नरी, सिए आदि) तथा पिएचडि विशेषज्ञता हासिल गर्नका लागी कार्यविधि बनाएर छात्रवृत्ती प्रदान	पटक	१	१	१	१	१	५	

३.५ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम

३.५.१ परिचय

हरेक क्षेत्रको विकासका लागि साधारण र प्राविधिक जनशक्तिका बिच सन्तुलनको आवश्यकता पर्दछ। सुरुवातका दिनहरूमा शिक्षाको जग मजबुत बनाउन साधारण शिक्षातर्फ जोड दिइएतापनि विस्तारै प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिमका क्षेत्रमा जोड दिन थालिएको छ र यस तर्फ चासो पनि बढ्दै गएको देखिन्छ। कृषि, भेटनरी, सव ओभरसियर, इन्जिनियरिङ, चिकित्सा विज्ञान, कम्प्युटर लगायतका क्षेत्रमा दक्ष जनशक्तिको माग उच्च रहेको छ। प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका अवसरहरूमा सबै लिंग, अपाङ्गता, गरिबी, सीमान्तकृत आर्थिक सामाजिक रूपले पछि परेको समुदाय लगायतका सबै बर्गको समतामूलक पहुँच, सहभागिता र सिकाई उपलब्धिमा सुधार गर्दै श्रम बजार सँग आवद्ध गर्नुपर्ने देखिन्छ। वि. सं. २०७२ को संविधान सँगसँगै “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” भन्ने राष्ट्रिय आकांक्षा पुरा गर्नका लागि राष्ट्रिय योजना आयोगले नौ वटा राष्ट्रिय लक्ष्य अन्तर्गत उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व तय गरेको र त्यसको लागि गुणस्तरिय प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको विस्तारमा जोड दिएको देखिन्छ। राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ मा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको तल्लो तहदेखि नै समेट्ने प्रयास गरिएको छ।

सन् २०१५ मा संयुक्त राष्ट्र सङ्घले सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्ने गरी निर्धारण गरेको दिगो विकास लक्ष्यले पनि प्रत्येक व्यक्तिलाई गरी खाने शिक्षामा समावेशी, समतामूलक र समन्यायिक ढङ्गमा दिने अवसरलाई व्यापक बनाउन जोड दिएको छ। यस प्रकारको शिक्षाको विकासले यस पालिकामा सिपयुक्त दक्ष जनशक्ति उत्पादन हुने र रोजगार एवम रोगारीका अवसरहरू सृजना भई विदेशिने युवाहरू आत्मनिर्भर बन्ने अवस्था सिर्जना हुनेछ।

३.५.२ वर्तमान अवस्था

प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषदको तथ्याङ्क अनुसार नेपालमा ५७ वटा आङ्गिक पोलिटेक्निक शिक्षालयहरू, १७ वटा साझेदारीमा सञ्चालित पोलिटेक्निक शिक्षालयहरू, ४३४ वटा सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा, ४२९ वटा सम्बन्धन प्राप्त शिक्षालयहरू र ५८७ प्राविधिक एस.एल.सी. तहका कार्यक्रम र ६१४ डिप्लोमा तहका कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन् (प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम एकीकृत वार्षिक प्रतिवेदन, २०७६)। कर्णाली प्रदेशमा ४ वटा आङ्गिक, २ वटा साझेदारी, १०४ वटा सामुदायिक विद्यालयहरू, १८ वटा निजी संस्थाहरू रहेका छन् भने यस पालिकामा एक वटा सामुदायिक विद्यालय जिवनज्योती मावि रिममा कृषि विज्ञान तर्फ प्राविधिक धार (९-१२) सञ्चालनमा रहेको छ। यस विद्यालयमा संचालित कृषि विज्ञानमा कक्षा ९ देखि १२ सम्म जम्मा १६५ जना विद्यार्थीहरू अध्ययनरत रहेका छन्। सबै विद्यार्थी छात्रवृत्तीमा अध्ययनरत छन्। विद्यालयमा छोटो अवधिका च्याउ खेति लगायतका व्यवसायिक र सिपमूलक तालिमहरू सञ्चालन हुने गरेका छन्। प्राविधिक तर्फका विद्यार्थीहरूको वार्षिक प्रति विद्यार्थी लागत ४५ हजार ८ सय ९८ रहेको छ।

३.५.३ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सीप विकास तथा तालिमका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा मार्फत सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गरी स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसर सृजना गर्न संयन्त्र विकास गर्ने र प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउने।	<p>१. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने,</p> <p>२. स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसर सृजना गर्न संयन्त्र विकास गर्ने,</p> <p>३. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउने।</p>	<p>१. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिपको क्षेत्रमा सक्षम जनशक्ति तयार गर्ने</p> <p>२. स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिपको अवसर सृजना गर्ने</p> <p>३. बहुप्राविधिक शिक्षालय/, तालिम केन्द्रहरूको स्थापना, सञ्चालन, तथा नियमन गर्ने</p> <p>४. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिपको गुणस्तर, प्रभावकारिता र पहुँच बढाउनको निम्ति सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने</p> <p>५. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकूद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गर्ने</p> <p>६. आय आर्जन गर्ने खालका क्रियाकलापको माध्यमबाट आत्म निर्भर हुनको निम्ति संस्थागत क्षमता बढाउने</p> <p>७. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिपमा व्यापार तथा उद्योग क्षेत्रको सहभागिता बढाउन प्रोत्साहन गर्ने</p> <p>८. पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिवासी/जनजाती, दलित,</p>	<p>उत्पादनशील जनशक्तिले आवश्यकता अनुसारका प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरूमा पर्याप्त दक्षता हासिल गरी उत्पादनशील, रोजगारी, स्व-रोजगारी र जीविकोपार्जनका क्षेत्रबाट आर्थिक स्तर सुधार गरेको हुने।</p>	<p>१. स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा उत्पादनशील जनशक्तिले आवश्यकताअनुसारका प्राविधिक तथा व्यवसायिक सिपका क्षेत्रहरूमा पर्याप्त अवसर प्राप्त गरेको हुने,</p> <p>२. स्थानीय तहमा बहुप्राविधिक शिक्षालय/प्राविधिक धारका माध्यमिक विद्यालयहरूको स्थापना भई सञ्चालन हुने,</p> <p>३. स्थानीय तहमा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा सञ्चालित संस्थाहरूबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा अभिवृद्धि हुने,</p> <p>४. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरूलाई उत्पादन र आर्थिक उपार्जनसँग जोडिने,</p> <p>५. स्थानीय स्तरमा रहेका परम्परागत सिपहरूको पहिचान, प्रमाणिकरण तथा प्रबर्द्धन हुने,</p> <p>६. बैदेशिक रोजगारीबाट हासिल गरेको अनुभव र सिपको खोजी, प्रमाणिकरण तथा उपयोग हुने वातावरण सृजना हुने,</p> <p>७. खोज, नवपर्वर्तन तथा उद्यमशीलतामा अभिवृद्धि भएको हुने,</p> <p>८. उत्पादनशील, रोजगारी, स्व-रोजगारी र जीविकोपार्जनका अवसरमा वृद्धि हुने,</p>

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
		<p>अपाङ्गताभएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गर्ने</p> <p>९. विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि सम्बन्धीत संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने</p> <p>१०. स्थानीय तहभित्र सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने</p>		९. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिपका क्षेत्रमा सार्वजनिक, निजी तथा सामूदायिक सहभागितामा लगानी अभिवृद्धि हुने ।

३.५.४ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम का प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	प्राविधिक धार संचालन भएका विद्यालयमा प्रयोगशाला व्यवस्थापन सहयोग	विद्यालय	१	१	२	२	२		
२	सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा कार्यक्रम संचालन तथा संचालन भएका विद्यालयमा थप विषय संचालनका प्रोत्साहन, आवश्यक समन्वय र सहजिकरण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
३	छोटो अवधिका सिपमूलक तालिमहरू संचालन	वटा	४	४	४	८	८		

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
४	प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षा सम्बन्धी पालिका स्तरिय नीतिको तर्जुमा	पटक		१					
५	युवालाइ खोज र नवप्रवर्तनका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरू संचालन	संख्या		५	५	५	१०	२५	संघ र स्थानिय
६	प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गरेका युवाहरूलाइ उद्यमशिलता विकासको लागि सहयोग	संख्या		५	५	५	१०	२५	
७	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रदायक संस्थाहरूको अनुगमन, नियमन र व्यवस्थापन	निरन्तर							
८	प्राविधिक धारका विद्यालयको ल्याव व्यवस्थापन अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	
९	प्राविधिक धार संचालन भएका विद्यालयमा पढ्दै सिक्दै र कमाउदै गर्नका लागी पालिकाबाट अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	

३.६ पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री

३.६.१ परिचय

शिक्षा पद्धतिलाई मार्गदर्शन गर्ने महत्वपूर्ण आधार पाठ्यक्रम हो । पाठ्यक्रम कुनै कक्षा वा तहमा के के सिकाउने भन्ने कुरासँग मात्र सम्बन्धित हुदैन । देशकाल र परिस्थिति अनुसार विद्यार्थीमा के कस्ता क्षमता विकास गराउने हो भन्नेसँग पनि सम्बन्धित छ । के पढाउने, के कस्ता क्रियाकलापका माध्यमबाट अपेक्षित सक्षमता हासिल गराउन र विद्यार्थीले सिकेको वा नसिकेको सुनिश्चित गरी आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्न के कसरी मुल्याङ्कन गर्ने भन्ने कुरा निर्धारण गर्ने महत्वपूर्ण आधार समेत हो । मानवीय चेतना र बौद्धिक विकासको निमित्त लिइएका उद्देश्यहरू पूरा गराउनु हो । बालबालिकाको सर्वांगीन विकास गर्नु, सभ्यता वा संस्कृतिको हस्तान्तरण एवम विकास गर्नु, शैक्षिक प्रक्रियाको स्वरूप निर्धारण गर्नु जस्ता कुराहरू पाठ्यक्रमको उद्देश्यभित्र पर्दछन् ।

मानवीय आवश्यकता, बालबालिकाका रुची, सामाजिक मूल्य मान्यता, समाज तथा विश्व परिवेशमा विकास भएका ज्ञान सिप तथा प्रविधि अनुकूल पाठ्यक्रमलाई एउटा गतिशील र लचिलो प्रक्रियाका रूपमा लिनु आवश्यक छ । पाठ्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि पहिलो शैक्षिक सामग्रीको रूपमा पाठ्यपुस्तकलाई लिन सकिन्छ । सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उचित विकास नभइसकेको हाम्रो परिवेशमा विद्यार्थीको एकमात्र विकल्पको रूपमा पाठ्यपुस्तकलाई लिन सकिन्छ । जसले पामाठ्यक्रम कार्यान्वयनलाई सहयोग गर्दछ । हाल नेपालमा सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत सम्पूर्ण विद्यार्थीलाई निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण गर्ने गरिएको छ ।

३.६.२ वर्तमान अवस्था

राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना, २०२८ मा सर्वप्रथम विद्यालय तहमा पाठ्यक्रमलाई दस्तावेजिकरण गरिएको थियो । पाठ्यक्रम विकासका लागि संस्थागत रूपमा शिक्षा मन्त्रालय अन्तर्गत पाठ्यक्रम विकास केन्द्र स्थापना भयो । पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको संरचनाको निरन्तरता सगैं विद्यालय तहको पाठ्यक्रम विकास, सुधार तथा अद्यावधिक गर्ने क्रममै वि. सं. २०७६ मा नयाँ पाठ्यक्रम प्रारूप तयार भइ कार्यान्वयन गर्ने क्रममा २०७७ देखि शुरू भएको कार्यान्वयन प्रकृया वि.स. २०८० साल सम्ममा विद्यालय तहका सबै कक्षाहरूमा कार्यान्वयन हुने योजना छ ।

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुरूपको पाठ्यक्रममा कतिपय नयाँ विषय क्षेत्र तथा विषयवस्तु समावेश, वर्तमान परिवेशमा उपयोगी नभएका विषय तथा विषयवस्तुलाई परिमार्जन तथा प्रतिस्थापन र शिक्षण सिकाइका विकसित तथा नविनतम दृष्टिकोण, विधि तथा तरिकाहरूको पहिचान गरिएको छ । जस अनुसार कक्षा १ देखि ३ मा अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुलाई एकिकृत गरिएको, व्यवहारकुशल तथा जिवनोपयोगी सिपहरू समावेश हुने गरी सिकाइ क्रियाकलाप तर्जुमा गरिएको, आधारभूत तहमा स्थानिय कला, संस्कृति, भाषा, इतिहास, परम्परा, सिप तथा ज्ञानमा आधारित स्थानिय तहले विकास गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने र सबै कक्षाका विषयवस्तुलाई यथासम्भव स्थानिय परिवेश तथा दैनिक जिवनसँग सम्बन्धित गराइ सिकाइ क्रियाकलाप संचालन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । प्रत्येक विषयमा विषयवस्तुको स्वरूप अनुसार विद्यार्थीलाई २५ देखि ५० प्रतिशत सम्म भारको प्रयोगात्मक कार्य, परियोजना कार्य वा सामुदायिक कार्य लगायतका व्यवहारिक अभ्यास गराउनुपर्ने व्यवस्था छ ।

पाठ्यक्रममा नागरिकताको शिक्षा दिने, विद्यालय तह पुरा गरेपछि पेशा, व्यवसाय तथा रोजगारीमा जान चाहनेलाई सहयोग गर्ने र उच्च शिक्षा प्रवेश गर्न चाहनेहरूका लागि तयारी गराउने गरी माध्यमिक तहमा अनिवार्य तथा विभिन्न ऐच्छिक विषयहरू समावेश गरिएको छ भने प्राविधिक धार अध्ययन गर्न सक्ने व्यवस्था पनि गरिएको छ । विद्यार्थी मूल्यांकनको नतिजालाई अक्षरांकन पद्धतिमा व्याख्या गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

यति हुँदाहुँदै पनि पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि थप तयारी तथा क्षमता विकास आवश्यक छ । शिक्षकको तयारी, क्षमता विकासको अवसर, उत्प्रेरणा तथा जवाफदेहिता ज्यादै महत्वपूर्ण छ भने शिक्षक सहायता प्रणालीको स्थापना, तिनै तहका सरकार तथा पाठ्यक्रम विकास गर्ने निकाय र कार्यान्वयन गर्ने विद्यालय सबैको क्षमता तथा जवाफदेहितामा सुधार आवश्यक छ ।

कपुरकोट गाउँपालिकामा यसै वर्षदेखि कक्षा १ देखि ८ सम्मको लागि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरि कार्यान्वयनमा ल्याउने योजना छ । पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि हाल सम्म कक्षा १ देखि १० सम्म सबै विषय र कक्षा ११ र १२ का लागि अनिवार्य विषयका पाठ्यपुस्तक नेपाल सरकारले निःशुल्क प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाएको छ । विभिन्न विषयका शिक्षक निर्देशिका तयार गरेको छ ।

विभिन्न भाषिक समुदायका बालबालिकाको लागि हाल सम्म कक्षा १ देखि ५ सम्म विभिन्न २७ मातृभाषाका पाठ्यपुस्तक कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । राष्ट्रिय प्रारम्भिक कक्षा पढाइ कार्यक्रमको न्यूनतम कार्यक्रमबाट सबै विद्यालयमा शिक्षण सिकाइ सामग्री तथा सन्दर्भ सामग्रीको व्यवस्थापन गरिएको छ ।

३.६.३ पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीका का लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीहरूमा जीवनोपयोगी ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकास गरी सक्षम, सृजनशील र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार बनाउने।	<ol style="list-style-type: none"> पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु, पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जनका लागि पृष्ठपोषण दिनु, सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराउनु, पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा स्थानीय र आधुनिक विश्वपरिवेश अनुसार सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु, सिकारुका सिकाइ समस्याको समाधान उन्मुख निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्नु, स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण 	<ol style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ र तदनुसारका पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गरिने पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अत्यावश्यक संरचनागत तथा पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गरिने विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालहरूलाई प्रबोधिकरण गरिने विपद्, महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोत सामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वाध्यायन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने शिक्षकको पेसागत सक्षमता विकास गरिने सहभागितामूलक, अन्तरक्रियात्मक, खोजमूलक एवम् समस्या समाधान केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोगलाई संस्थागत गरिने माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा, बहुभाषा प्रयोग गरिने विद्यालया आधारित सहयोग पद्धति विकास गरिने सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाईने शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग बढाईने स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गरि कार्यान्वयन गरिने स्थानीय उत्पादनमा आधारित सिकाइ सामग्री र शैक्षिक सामग्रीको निर्माण सीप विकास गरी प्रयोग र कार्यान्वयनलाई 	पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट दैनिक जीवनका लागि आवश्यक आधारभूत सक्षमतासहित सृजनशील, सकारात्मक सोच भएको, निरन्तर सिकाइप्रति प्रतिबद्ध र रोजगारउन्मुख नागरिक तयार हुने।	<ol style="list-style-type: none"> पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन प्रभावकारी रूपमा भएको हुने, पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जनका लागि पृष्ठपोषण उपलब्ध हुने, सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित हुने, पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा स्थानीय र आधुनिक विश्वपरिवेश अनुसार सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण भएको हुने, सिकारुका सिकाइ समस्याको समाधानउन्मुख निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन हुने, स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन हुने।

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
	तथा कार्यान्वयन गर्नु।	प्रोत्साहन गरिने		

३.६.४ पाठ्यक्रम र पाठ्यसामाग्रीका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ कार्यान्वयन तथा पाठ्यक्रम अभिमुखिकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	
२	शिक्षक तालिम र तालिम पश्चात मेन्टोरिङ सहितको फलोअप अनुगमन	प्रतिशत	२०	२०	२०	२०	२०	१००	
३	पालिका तथा विद्यालयमा शिक्षक पेशागत सहयोग संयन्त्रको स्थापना तथा कार्यान्वयन	पटक	३	३	३	३	३		
४	कक्षाकोठामा आधारित विद्यार्थी मूल्यांकन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		विद्यालय
५	पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		विद्यालय
६	सवै बालबालिकालाई निशुल्क पाठ्यपुस्तक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
७	स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामाग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१		
	नमुना पाठ्यपुस्तक विकास तथा परिक्षण	पटक		१	१				
	पाठ्यक्रम तथ पाठ्यसामाग्री अभिमुखिकरण	पटक		१	१				
८	विज्ञ समुह सहितको विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन		निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
९	कक्षागत तथा विषयगत सिकाइ तथा शैक्षिक सामाग्रीको व्यवस्थापन र प्रयोग, पढाइ मैत्री शैक्षणिक सामग्री खरिद, सङ्कलन, निर्माण तथा प्रयोग	सवै विद्यालय			२३		२३		

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
	जस्तै: विसङ्केतन किताब, ठूलो किताब, बाह्रखरी चार्ट, वर्ण तथा झ्याले पत्ती, शब्द चित्र पत्ती र अन्य सामग्रीको ब्यवस्था								
१०	स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री निर्माण तालिम तथा प्रयोग	पटक		१					
११	शिक्षण कार्यमा उपयोगी सामग्री जस्तै : पाठ्यक्रम, पाठ्यक्रम कार्यान्वयन मार्गदर्शन, शिक्षक निर्देशिका, मूल्यांकन निर्देशिका, अक्षरांकन पद्धति सहयोगी पुस्तिका लगायत सन्दर्भ सामाग्रीको विद्यालयमा उपलब्धता तथा उल्लेखित सामाग्रीको सकाइमा अन्तर्सम्बन्ध पहिचान गरि शिक्षकले सिकाउनुपर्ने ।	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		शिक्षा शाखासँगको समन्वयमा विद्यालयले व्यवस्थापन गर्ने
१२	अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षाको कार्यान्वयन, गाउँपालिकामा पाठ्यक्रमको विकास, कार्यान्वयन, परिक्षा, मूल्यांकन, अनुगमन लगायतका प्राविधिक सहयोगका लागी स्थानिय विज्ञ सम्मिलित प्राविधिक संयन्त्रको विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	
१३	शिक्षण सिकाइमा डिजिटल अन्तर्क्रियात्मक सामाग्रीको प्रयोग	निरन्तर							

३.७ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

३.७.१ परिचय

शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि शिक्षक व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । गुणस्तरीय शिक्षाका लागि शिक्षक योग्य, व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ । शिक्षकमा भएको विषयवस्तुको पर्याप्त ज्ञान शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनमा दक्षता र नमुना व्यक्तित्व प्रदर्शनले विद्यार्थीहरूको सिकाइमा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ । सबै तहको शिक्षामा योग्य दक्ष समर्पित र अभिप्रेरित शिक्षकहरूको व्यवस्थापनबाट नै शिक्षाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न सकिन्छ । यसका लागि शिक्षक व्यवस्थापन र विकास प्रभावकारी हुन आवश्यक छ ।

नेपालमा पहाडि भेगमा १:४० शिक्षक विद्यार्थी अनुपात कायम गरिएको छ । शिक्षा ऐन तथा नियमावलीले आधारभूत तहमा कम्तिमा ७ दरबन्दी र माध्यमिक तहमा १२ दरबन्दी हुनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । शिक्षक सेवा आयोगबाट सिफारिस भइ आएका शिक्षकहरूलाई नियुक्ति गरी पदस्थापन गर्ने कार्य स्थानिय तहबाट हुँदै आएको छ । यसैगरी अस्थायी वा विद्यालयको निजी स्रोतमा शिक्षक नियुक्ति गर्ने, शिक्षकको कार्य सम्पादन मूल्यांकनको काम पनि स्थानिय तहले गर्दै आएका छन् ।

नेपालमा विगतदेखि हालसम्म सञ्चालित विभिन्न शिक्षा योजना , परियोजना तथा कार्यक्रमहरूले कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइमा सुधार ल्याई शिक्षाको स्तर वृद्धि गर्न जोड दिएका छन् । यसको फलस्वरूप विद्यालयको शिक्षण सिकाइलाई विद्यार्थी केन्द्रित बनाउने , प्रविधिको प्रयोग गरी शिक्षण गर्ने , बालमैत्री सिकाइ वातावरण सिर्जना गर्ने जस्ता केही प्रयास भएका छन् । विद्यालय क्षेत्र विकास योजना अवधिमा कक्षाकोठाको शैक्षणिक अभ्यास वा क्रियाकलापलाई विद्यार्थी केन्द्रित बनाउन शिक्षकको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भए । यस अवधिमा शिक्षक पेसागत विकास प्रमाणीकरण तालिम, छोटो अवधिको मागमा आधारित तालिमहरू सञ्चालन गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सुधार ल्याउन प्रयत्न गरियो ।

पेसागत रूपमा सक्षम ,दक्ष र अभिप्रेरित शिक्षकबाट नै कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइमा सुधार आउन सक्छ । यसका लागि शिक्षकलाई पेसागत विकासका अवसरहरू उपलब्ध हुन आवश्यक छ । शिक्षकको पेसागत विकासका लागि विभिन्न तौरतरिकाहरू छन् । शिक्षक तालिम, कार्यशाला , सेमिनार कनफरेन्स , कार्यमूलक अनुसन्धान , शिक्षकहरूको सिकाइ सञ्जाल , अवलोकन भ्रमण मेन्टरिङ आदि अवसरबाट शिक्षकको पेसागत विकास सम्भव छ । तसर्थ यस कपुरकोट गाउँपालिकाको शिक्षा योजनामा शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शिक्षण पेशालाई रोजाइको पेसाका रूपमा विकास गर्ने, शिक्षकको तयारी गर्ने, कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइलाई गुणस्तरयुक्त बनाउने, शिक्षक सहयोग प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने, शिक्षक पेसागत विकासलाई प्रभावकारी बनाउने, विद्यार्थीको सिकाइप्रति शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउने, औचित्यपूर्ण शिक्षक आपूर्ति र वितरण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिने कुरा अघि सारिएको छ ।

यस योजनामा शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शिक्षण पेसालाई रोजाइको पेसाको रूपमा विकास गर्न शिक्षकहरूलाई सूचना प्रविधि , प्रधानाध्यापक तथा लेखापालहरूलाई विद्यालयमा गरिने लेखा व्यवस्थापन , सार्वजनिक खरिद र जिन्सी व्यवस्थापन , शिक्षकहरूलाई पेसागत विकासका विभिन्न मोडालिटिका तालिम लगायतका कार्यक्रमहरूको आवश्यकता

आँकलन गरिएको छ । कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइलाई गुणस्तरीय बनाउने शिक्षक सहयोग प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने शिक्षक पेसागत विकासलाई प्रभावकारी बनाउने विद्यार्थीको सिकाइप्रति शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउने कायलाई प्राथमिकता दिइएको छ । यसमा शिक्षक ब्यवस्थापनको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषणबाट चुनौतिहरूको पहिचान गरि शिक्षक ब्यवस्थापन र विकासलाई प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा यस कार्यक्रमका उद्देश्य पुरागर्नका लागि अपनाइने रणनीतिहरू कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट हासिल हुने अपेक्षित नतिजा तथा मुख्यमुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू समावेश गरिएको छ ।

३.७.२ वर्तमान अवस्था

शिक्षण पेशालाई रोजाइको पेशाका रूपमा विकास गर्नका लागि नेपालको पन्ध्रौँ योजनाले विश्वविद्यालयमा उत्कृष्ट अङ्क हासिल गरेका व्यक्तिलाई सोझै शिक्षण पेसामा प्रवेश गर्न पाउने कानुनी व्यवस्था गर्ने उल्लेख गरेको छ । पछिल्लो अवस्थामा नियमित रूपमा स्थायी नियुक्ति गर्ने कार्यको थालनीले शिक्षण पेसामा थप आकर्षण बढेको अवस्था छ । शिक्षक सेवा आयोगद्वारा सञ्चालित परीक्षामा सम्मिलित शुने युवाहरूको उल्लेख्य उपस्थितिले यस सेवाप्रति शिक्षित युवाहरूको आकर्षण बढ्दै गएको पुष्टि हुन्छ ।

नेपालमा वर्तमान अवस्थामा शिक्षकहरू तयार गर्ने काम विश्वविद्यालय तथा विद्यालयहरूले गरिरहेका छन् । शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्रका लागि परीक्षा सञ्चालन गर्ने , रिक्त दरवन्दीमा शिक्षक पदपूर्तिका परीक्षा सञ्चालन गरि नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने र शिक्षक बढुवा सम्बन्धी काम शिक्षक सेवा आयोगले गर्दै आएको छ । शिक्षकको पेसागत विकासका लागि नीति निर्माण गर्ने काम शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले , प्रमाणीकरण तथा कष्टमाइज्ड तालिम पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने र प्रशिक्षक तयार गर्ने कार्य शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास कन्द्रले र शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम सञ्चालन गर्ने काम प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रहरूले गर्दै आएका छन् ।

कपुरकोट गाउँपालिकामा हाल सञ्चालनमा रहेका बालबिकास केन्द्रका संघिय अनुदान २० र पालिका अनुदान ४ गरी २४ जना, प्राथमिक तहका ७ जना पालिका अनुदान सहित ७३ जना, आधारभूत तहका पालिका अनुदान ७ र शिक्षण अनुदान ५ गरी ३० जना, माध्यमिक तहका पालिका अनुदान ३ र शिक्षण अनुदान ९ गरी ३२ जना गरी जम्मा १३७ शिक्षक कार्यरत छन् । यसैगरी कपुरकोट गाउँपालिकामा ४ जना लेखापाल, पालिका अनुदानबाट ११ जना लाइब्रेरियन र २३ जना कार्यालय सहयोगी कार्यरत छन् ।

बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धि मूलतः कक्षाकोठामा सञ्चालन गरिने शिक्षणसिकाइ क्रियाकलापमा भर पर्छ । विद्यालय तहको पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले पनि शिक्षणसिकाइलाई विद्यार्थीकेन्द्रित, प्रविधिमैत्री, परियोजनामा आधारित, समुहकार्यमा आधारित, सामुदायिक क्रियाकलापमा आधारित बनाउन जोड दिएको छ । पन्ध्रौँ योजनाले शिक्षणसिकाइ क्रियाकलापलाई प्रभावकारी बनाउन विद्यार्थी सङ्ख्या कम भएका विद्यालयमा बहुकक्षा शिक्षण व्यवस्था, कक्षाशिक्षण पद्धति मार्फत पढाइ सिप प्रवर्धन गर्न उपयुक्त पाठ्यसामग्री, सन्दर्भ सामग्री, स्रोत सामग्री, प्रयोगात्मक सामग्री, उपयुक्त कक्षाकोठा व्यवस्थापन लगायतका व्यवस्थामा जोड दिएको छ । कपुरकोट गाउँपालिकाको अवस्था केलाउँदा कतिपय विद्यालयको कमजोर भौतिक पूर्वाधार, इन्टरनेट सुविधाको कमी, स्रोतको कमी, विषयगत दक्ष, योग्य र उत्प्रेरित शिक्षकको कमी, शैक्षणिक सामग्रीको कमी, उपयुक्त कार्य वातावरणको कमी जस्ता कारणले, कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइमा अपेक्षित सुधार हुन नसकेको अवस्था छ ।

विश्वमा शिक्षक पेशागत सहयोगका विभिन्न एप्रोचहरू प्रचलनमा छन् । जस्तै कक्षाअवलोकन र छलफल, मेन्टरिङ, नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषण आदानप्रदान, शिक्षकहरूको सिकाइ सञ्जाल, कन्फरेन्स, सहपाठीसँगको अन्तर्क्रिया, प्रतिविम्बित अभ्यास आदि । नेपालमा वि.स. २०२८ सालमा लागु भएको राष्ट्रिय शिक्षा पद्धति योजनाले शिक्षक पेशागत विकासका लागि लिडर र फिडर विद्यालयको अवधारणा अघि सारेको थियो । यसैगरी विद्यालय सुपरिवेक्षणबाट शिक्षक सहायता उपलब्ध गराउन प्राथमिक विद्यालय निरीक्षक, माध्यमिक विद्यालय निरीक्षकको व्यवस्था गरिएको थियो । संघिय संरचनामा मुलुक गएसँगै सबै श्रोतकेन्द्रहरू खारेज भएपछि ति कामहरू स्थानिय तहबाटै गर्नुपर्ने अवस्था छ । शिक्षक पेशागत सहयोगका लागी अवसरहरूमा विविधता ल्याउने कार्य खासै हुन सकेको छैन । शिक्षक सहयोग प्रणाली स्थापना गरी शिक्षक पेशागत सहयोगलाई प्रभावकारी बनाउन कपुरकोट गाउँपालिकामा शिक्षक पेशागत सहयोग कार्यविधि अनुसार विज्ञ समुह पुनर्गठन गरि शिक्षक पेशागत सहयोगको काम गर्नु आवश्यक छ । प्रधानाध्यापकको कुशल नेतृत्वबाट नै विद्यालयले आफ्ना लक्ष्य र उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न सक्छ । पन्ध्रौँ योजनाले शिक्षकलाई निरन्तर पेशागत सहयोगमा प्रधानाध्यापकलाई बढी जिम्मेवार बनाउन कार्यन्वयन पक्षमा सुधार ल्याउनुपर्ने आवश्यक देखाएको छ ।

पेशागत रूपमा सक्षम, दक्ष र अभिप्रेरित शिक्षकबाट नै कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइमा सुधार आउन सक्छ । तर यसका लागी शिक्षकलाई पेशागत विकासका तालिमहरू उपलब्ध हुन आवश्यक छ । शिक्षक पेशागच विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि मापदण्ड बनाउने प्रारूप बनाउने, तालिम पाठ्यक्रम बिकास गर्ने र प्रशिक्षक प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने कार्य शिक्षा तथा मानव श्रोत विकास केन्द्रबाट हुदै आएको छ । साथै सात वटै प्रदेशमा एक एक वटा शिक्षा तालिम केन्द्र छन् जसबाट मात्र ठूलो संख्यामा शिक्षकहरूलाई प्रमाणिकरण तालिम प्रदान गर्न कठिन भएको अवस्था छ ।

शिक्षक विद्यार्थी, अभिभावक, समुदाय तथा विद्यालय प्रशासक प्रधानाध्यापक प्रति उत्तरदायी हुनुपर्छ । शिक्षक विद्यार्थी प्रति उत्तरदायी हुनु भनेको आफुले पढाउने विद्यार्थीको सिकाइ तथा कार्यसम्पादन प्रति जवनफदेही हुनु, पाठ्यक्रमले तोकेका सिकाइ उपलब्धिमा भएको प्रगति र विकासमा जवाफ दिनु र विद्यार्थीको गुणस्तरिय जीवनका विषयमा जवाफदेही हुनु भन्ने बुझिन्छ ।

पन्ध्रौँ योजनाले शिक्षकले कक्षाकोठामा बिताउने समयलाई नियमित पठनपाठनसँग आवद् गदै शिक्षकहरूलाई पेशाप्रति समर्पित बनाइ शिक्षाको गुणस्तर सुधारकका लागि स्थानिय तहमा उत्प्रेरणाका कार्यक्रम संचालन गरिने व्यवस्था गरेको छ । विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी कमजोर हुनुमा अर्को समस्या भनेको शिक्षक सरूवा र विद्यालयमा अनुपस्थिति हो । विभिन्न जिल्लाको कोठामा गएर परीक्षा उत्तीर्ण गर्ने र नियुक्ति पाएपछि तुरुन्तै सरूवाको पहलमा लाग्ने प्रवृत्तिले विद्यालयको दैनिक पठनपाठनमा निकै बाधा परेको छ । जसलसे गर्दा शिक्षकलाई विद्यार्थीको सिकाइप्रति उत्तरदायि बनाउन कठिन बनाएको छ ।

शिक्षा नियमावली, २०५९ को नियम ९२ अनुसार सामुदायिक विद्यालयमा रहने शिक्षक दरवन्दीको विवरण अनुसूची १२ मा व्यवस्था गरेको छ । पूर्व प्राथमिक विद्यालयमा १ जना, प्राथमिक विद्यालयमा ५० जना सम्म विद्यार्थी भएमा २ जना र से भन्दा बढी विद्यार्थी भएमा कम्तीमा ३ जना, कक्षा ६-८ का लागी कम्तीमा ४ जना र माध्यमिक तह ९-१२ का लागी ८ जना शिक्षक रहने व्यवस्था उक्त नियमावलीमा छ ।

३.७.३ शिक्षक व्यवस्थापन र विकासका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
गुणस्तरीय शिक्षाका लागि योग्य, व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही शिक्षकको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> सक्षम शिक्षक आपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने, शिक्षक नियुक्ति र पुनर्वितरणलाई सुदृढ बनाउनु, विषयवस्तुमा निपुण शिक्षकको सुनिश्चितता गर्नु, सबै तहमा सक्षम, प्रतिबद्ध र अभिप्रेरित शिक्षकहरूको प्रबन्ध गर्नु, सुपरिवेक्षण, शिक्षक तालिम, शिक्षक सक्षमता प्रारूपको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु, शिक्षकको 	<ol style="list-style-type: none"> शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरण तथा थप गरिने सार्वजनिक विद्यालयहरूमा कार्यरत सबै शिक्षक, कर्मचारी तथा सहजकर्ताहरूको पेशागत क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिम प्रशिक्षण तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने रिक्त शिक्षक दरबन्दीको प्रक्षेपणका आधारमा शैक्षिक सत्रको पहिलो महिनामा र आवश्यकता अनुसार यथासक्य शिक्षक नियुक्ति गरिने गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूको शैक्षिक उपलब्धी मुल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट हुने १ प्रा.वि., १ नि.मा.वि. र १ मा.वि. विद्यालयलाई वार्षिक रूपमा पुरस्कृत गरिनेछ साथै विद्यार्थीहरूले परिक्षामा हासिल गरेको परिणामको आधारमा शिक्षकको कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट प्रा.वि., नि.मा.वि. र मा. वि. तहका १÷१ शिक्षकलाई पुरस्कृत गरिने शिक्षक नियुक्ति, सरुवा तथा तालिम र पेसागत विकासमा सहभागिता गराउँदा विद्यार्थीको सिकाइमा कुनै अवरोध नहुने पद्धति विकास गरिने प्रत्येक ५ वर्षमा शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि शिक्षण सिप विकाससम्बन्धी सेवाकालीन तालिम अनिवार्य बनाइने स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराइने । यसका लागि स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समूह गठन, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक तथा अनुभवी शिक्षकबाट कोचिङ्ग तथा मेन्टोरिङ्ग पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गरिने 	सक्षम र अभिप्रेरित शिक्षकको व्यवस्था भई विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार हुने ।	<ol style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय शिक्षक सक्षमता कार्यढाँचाको आधारमा शिक्षक तयारी, छनौट र पेसागत विकास हुने, शिक्षक तयारीका कोर्सहरूमा पर्याप्त विषयगत तथा शिक्षण सिकाइसम्बन्धी सक्षमता विकास हुने, शिक्षण पेसा थप प्रतिस्पर्धी र सम्मानित हुने, पेसागत विकासका प्रावधानहरूको विस्तार र सुदृढीकरण हुने, शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत निरन्तर पेसागत सहयोग प्राप्त हुने, शिक्षकको उपस्थिति, शिक्षण विधितथा तौरतरिका र कार्यसम्पादनमा सुधार हुने, शिक्षक विद्यार्थी अनुपातका आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरण हुने, शिक्षकको आपूर्ति नियमित रूपमा हुने,

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
	निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरूको सुनिश्चितता गर्नु।	१. शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको बृत्ति विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धीत गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गरिने		१. शिक्षकको बृत्ति विकासका लागि परादर्शी, र बस्तुनिष्ठ आधारसहितको पद्धति स्थापित हुने।

३.७.४ शिक्षक व्यवस्थापन र विकासका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	असल अध्यासको लागी अन्तरविद्यालय, अन्तर जिल्ला तथा अन्तरदेशिय अवलोकन भ्रमण (अनुभव साटासाट)	पटक	१	१	१	१	१	५	
२	कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन तथा सुविधा दिने।	जना	२०	२०	२०	२०	२०	१००	
३	सवै स्थायी शिक्षकको अनिवार्य स्वास्थ्य विमाको लागी प्रोत्साहन	जना	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		
४	शिक्षण सिकाइमा पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न परिक्षाको नतिजा विश्लेषण गर्ने तथा सुधार योजना बनाएर कार्यान्वयन गर्ने (प्रअ बैठक तथा विषयगत शिक्षक बैठक मार्फत)	पटक	१	१	१	१	१		
५	शिक्षक पेशागत सहयोग कार्यविधिका आधारमा सिकाइका लागी शिक्षकको इ-संजाल बनाएर क्रियाशिल बनाउने	पटक	१	१	१	१	१		
६	शिक्षकलाई परामर्श कार्य गर्न, अध्ययन अनुसन्धान, अनुगमन, सुपिरवेक्षणको लागी विज्ञ समुह परिचालन गरी पेशागत सहयोग गर्ने	पटक	१	१	१	१	१		
७	शिक्षक मेन्टरिङ/कोचिङका लागी कार्यक्रम संचालन गरेर शिक्षक पेशागत सहयोग विकास गर्ने	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
८	विद्यालय तथा पालिका स्तरमा कक्षामा शिक्षकहरूलाई पेशागत सहयोग गर्न शिक्षण सिकाइ समुह बैठक/घुम्ती बैठक संचालन गर्ने	पटक	१	२	२	२	२		
९	आवश्यकताका आधारमा शिक्षक पेशागत सहयोग तालिम संचालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१		
१०	शिक्षक दरवन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण	पटक		१			१	२	
११	पालिकाले प्रअ र प्रअले शिक्षकहरूसँग करार सम्झौता मार्फत सिकाइ उपलब्धीमा सुधार ल्याउने सम्भव हुने विद्यालयमा शिक्षकले विद्यार्थिसँग पनि गर्ने	पटक		१	१	१	१		
१२	कक्षा १ देखी ३ सम्म क्रमिक सिकाइ रणनीतिमा आधारित शिक्षण सिकाइ कार्य सञ्चालनका लागी तालिमको ब्यवस्था	पटक		१	१			२	
१३	स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री (No cost Low cost) निर्माणका लागी तालिम वा कार्यशालाको ब्यवस्था	वटा		१		१		२	
१४	शिक्षकहरूलाई पुर्नताजगी तालिमको ब्यवस्था	पटक				१	१	२	
१५	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायत प्रयोगका लागी तालिमको ब्यवस्था	पटक			१		१	२	
१६	शिक्षक पेशागत सहयोग सम्बन्धी प्रावधान कार्यान्वयन गर्नका लागी प्रणाली विकास गर्ने (जस्तै) प्रधानाध्यापक/ आधारभूत संयोजक/अनुभवी शिक्षक परिचालन विज्ञ समूह गठन र परिचालन शिक्षक सिकाइ समूह गठन र परिचालन वैकल्पिक विधिको प्रयोग	सवै विद्यालय र पालिकामा/ पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१७	शिक्षक पेशागत सहयोग प्रणाली कार्यान्वयन गर्ने र निरन्तरताका लागी	सवै	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाई	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
	निम्न काम गर्ने शिक्षकलाई शिक्षण कार्य प्रभावकारी बनाउन प्राज्ञिक तथा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने प्राविधिक सहयोगकर्ताका लागीतालिमको ब्यवस्था गर्ने प्राविधिक सहयोगकर्ताबाट नियमित कक्षा अवलोकनको ब्यवस्था गर्ने पृष्ठपोषण/सुझाव तथा सहयोगका लागि कोचिडकोब्यवस्था गर्ने शिक्षकहरूको नियमित समीक्षा बैठक सञ्चालन, अन्तरक्रिया र छलफलको ब्यवस्था गर्ने दिगो र प्रभावकारी रूपमा शिक्षकलाई पेसागत सहयोग प्रदान गर्नेप्रणाली विकास र निरन्तरताको सुनिश्चितता गर्ने	विद्यालयमा							
१८	पालिकाबाट क्षमतावान, दक्ष तथा योग्य शिक्षक पारदर्शि ढंगले छनौट गर्नका लागी प्रश्न बैंकको निर्माण र परिमार्जन		१		१		१		
१९	शिक्षकको दैनिक कार्य टिपोटको लागि शिक्षक डायरी निर्माण र प्रयोग	पटक	१	१	१	१	१		
२०	बहुकक्षा शिक्षण संचालन गर्ने विद्यालयलाइ अनुदान	पटक	१	१	१	१	१		
२१	अस्थाइ तथा विद्यालय श्रोतबाट नियुक्त शिक्षकहरूको व्यवस्थापनका लागी उपयुक्त मापदण्ड तथा निर्देशिकाको तयारी गर्ने ।	पटक	१						
२२	विद्यार्थीको सिकाइ सुनिश्चित गर्न शिक्षकले काममा विताउने समय शुनिश्चित गर्ने । (प्रअलाइ जिम्मेवार बनाउने, कक्षामा विताएको समयको लगवुक बनाउन सकिने)	निरन्तर							विद्यालय

३.८ विद्यालय व्यवस्थापन

३.८.१ परिचय

विद्यालयहरूलाई आफूले सेवा प्रदान गर्ने समुदायप्रति उत्तरदायी बनाउन यस्ता समितिहरूको भूमिका र सक्रियतालाई बढाई पारदर्शिता, जवाफदेहिता कायम गर्दै शैक्षिक सुशासन अभिवृद्धि कायम गरिएको देखिन्छ । सामुदायिक विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गरी आम अभिभावकहरूको विश्वास बहाली गर्ने र संस्थागत विद्यालयहरूलाई नियमन गरी सेवामूलक बनाउदै सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको प्रत्याभूतिका लागि स्थानीय सरकारले अगुवाई गरेको छ ।

नेपालको संविधान अनुसूची ९ अनुसार तीन तह सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको अधिकारको साझा सूचीमा शिक्षा, खेलकुद र पत्रपत्रिका रहेका छन् । नेपालको संविधान अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय सरकारको अधिकार सूचीमा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ शिक्षासम्बन्धी २३ वटा अधिकारहरू गरिएको छ ।

विद्यालयको सु-सञ्चालनको लागि शिक्षा ऐन, २०२८ अनुसारको शिक्षा नियमावली, २०५९ परिच्छेद ६ बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घको गठन गरिने प्रावधान रहेको छ । व्यवस्थापनका दृष्टिले विद्यालय प्रमुख निकाय हो जहाँ सहभागितात्मक दृष्टिकोण, पाठ्यक्रम सुधारका दृष्टिकोण, मागमा आधारित शैक्षिक कार्यक्रम तथा वित्तीय पद्धति, स्थानीय र सामुदायिक साझा विचार रहेका हुन्छन् । विद्यालय व्यवस्थापन भित्र शैक्षिक योजना निर्माण र कार्यान्वयनको संस्थागत जिम्मेवारी बाँडफाड गरिएको छ ।

विद्यालयको प्राज्ञिक तथा प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा काम गर्न प्रत्येक विद्यालयमा एक जना प्रधानाध्यापक रहने र प्रधानाध्यापक छनौट वा नियुक्ति सम्बन्धि व्यवस्था मौजुदा शिक्षा ऐन २०२८ अनुसार शिक्षा नियमावली २०५९ को नियम ९३ को आधारमा विद्यालयको प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गरिने व्यवस्था छ । विद्यालयमा शैक्षिक वातावरण, गुणस्तर र अनुशासन कायम राख्ने प्रधानाध्यापकको कर्तव्य हो ।

विद्यालय तथा बालबालिकाको शिक्षामा अभिभावक संलग्नता बढाई व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकासमा पनि थप ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । विद्यालय विकास र व्यवस्थापनप्रति प्रअ उततरदायि हुनुपर्ने देखिन्छ जसका लागी सक्षम र उत्प्रेरित प्रअको खाँचो देखिन्छ ।

३.८.२ वर्तमान अवस्था

कपुरकोट गाउँपालिकामा संस्थागत २ र सामुदायिक २४ गरी २६ विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेबमोजिम विद्यालय न्यूनतम २४० दिन खुल्नुका साथै कम्तिमा २१० दिन पठनपाठनको सुनिश्चितताको लागि शैक्षिक क्यालेन्डरको व्यवस्था गरिएको छ । अगुवा विद्यालयहरूलाई आफ्ना फिडर विद्यालयहरूको समन्वय र पेसागत सहायताका लागि जिम्मेवार बनाइएको छ । वडामा वडा शिक्षा समितिले काम गरिरहेका छन् । समग्र पालिकाको शिक्षासम्बन्धी नीति, योजना र कार्यक्रमको समन्वय र व्यवस्थापनको लागि पालिका प्रमुखको संयोजकत्वमा शिक्षा समिति गठन भई क्रियाशिल रहेको अवस्था छ ।

सबै वडामा वडा शिक्षा समितिहरू सक्रिय बन्न नसक्नु, सबै विद्यालयहरूमा प्रचलित ऐन र नियमावली अनुसारको प्रधानाध्यापकको नियुक्ती हुन नसक्नु, विद्यालय व्यवस्थापन समितिको समायावधि भित्र गठन गरी विद्यालयको समग्र व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, प्रधानाध्यपकहरूलाई श्रृजनशिल, समयसापेक्ष, जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउन नसक्नु, विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई श्रृजनशिल, समयसापेक्ष, जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउनु, विभिन्न समिति, प्रधानाध्यापक लेखा तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरूको क्षमता विकास सोचे अनुरूप गर्न नसक्नु कपुरकोट गाउँपालिकाका विद्यालय व्यवस्थापनका चुनौती रहेका छन् ।

विद्यालयको सफल व्यवस्थापनका लागि विद्यालयले सहभागितात्मक रूपमा विद्यालय सुधार योजना तयार गरी वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गर्ने, विव्यसले स्थानिय तहबाट प्राप्त बजेट तथा विद्यालयको छुट्टै आम्दानी सहित समावेश गरि वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने, विद्यालय व्यवस्थापन तथा निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने, विद्यालयले वित्तिय व्यवस्थापन, खरिद प्रकृया, शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षाकोठामा समय तथा कार्य सुनिश्चितता सम्बन्धि आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने, विद्यालयले अभिभावक तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया तथा सहकार्य गर्न भेला तथा बैठकहरू आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने जस्ता काम गर्न यस योजनाले मार्गदर्शन गरेको छ ।

यसैगरी विद्यालयले स्थानिय सरकारका सम्बन्धित एकाइहरू, स्थानिय सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था लगायतको सहकार्यमा विद्यार्थीहरूका लागि पोषण, स्वास्थ्य तथा सरसफाइ तथा स्वसच्छता सम्बन्धि सिप प्रदान गर्नका लागि समिति वा संरचना तयार गर्ने, विद्यालयले विद्यार्थीलाई विषयगत सिकाइका साथै विभिन्न अतिरिक्त क्रियाकलाप तथा सामुदायिक कार्यमा सहभागिताका लागि जिम्मेवारी र कार्ययोजना तयार गर्ने गरेमा सफल रूपमा विद्यालय व्यवस्थापन गर्नका लागि सहयोग पुग्दछ ।

३.८.३ विद्यालय व्यवस्थापनका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्थालाई सुदृढ बनाउदै विद्यालयको विकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने र गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबालिकाको सहज पहुँचको आधार तयार गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्थालाई सुदृढ बनाउनु, विद्यालयको विकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउनु, गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबालिकाको सहजपहुँचको आधार तयार गर्नु, विद्यालयको शासकीय प्रबन्धलाई उच्च नतिजाका लागि प्रोत्साहित गर्नु, विद्यालयहरूको सक्षमतामा सुधार गरी रूपान्तरणको गतिलाई तीव्रताप्रदान गर्नु, योग्यतम प्रधानाध्यापको छनौट तथा नियुक्ति गर्नु, विभिन्न समिति, प्रधानाध्यापक लेखा तथा प्रशासनिक 	<ol style="list-style-type: none"> विद्यालयको सुधार योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने विद्यालयको योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई व्यवस्थित र नतिजामुखी बनाउन विद्यालय सुधार योजना निर्माणमा सरोकारवालाहरूको सहभागितालाई अनिवार्य बनाइने शैक्षिक कार्ययोजनाको निर्माण र कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाइने विद्यार्थीमा अन्तरनिहित क्षमता सिप र कलालाई प्रोत्साहन गरि क्षमता प्रदर्शनीका कार्यक्रम संचालन गरिने विद्यालयका बार्षिक कार्यक्रमहरूलाई नियमित व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन सरोकारवालाहरूको सहभागितामा वार्षिक शैक्षिक कार्यपात्रो, शैक्षणिक डायरी निर्माण गरि कार्यान्वयन गरिने नियमित रूपमा विभिन्न समितिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, कर्मचारीहरूको क्षमता विकास र प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने अनुभव आदान प्रदान तथा नमुना अभ्यासका लागि प्रधानाध्यापक तथा विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्षहरूलाई देशभित्रका उत्कृष्ट सामुदायिक विद्यालयहरूमा शैक्षिक अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था मिलाइने विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापनका लागि गुरुयोजना बनाई कार्यान्वयन गरिने विद्यालय नक्शाङ्कन गरी विद्यालय समायोजन, पुनर्वितरण तथा स्थापना गरिने शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा प्रधानाध्यापक नियुक्ति 	विद्यालयहरू गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न सक्षम हुने ।	<ol style="list-style-type: none"> विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्था सुदृढ भएको हुने, विद्यालयको विकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने, विद्यालयमा गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबालिकाको सहजपहुँचको आधार तयार हुने, विद्यालयको शासकीय प्रबन्ध उच्च नतिजाका लागि प्रोत्साहित भएको हुने, विद्यालयहरूको सक्षमतामा सुधार भई रूपान्तरणको गतिलाई तीव्रताप्रदान गरेको हुने, योग्यतम प्रधानाध्यापको छनौट तथा नियुक्ति हुने, विभिन्न समिति,

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
	कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गर्नु, ८. विद्यालय व्यवस्थापनलाई समावेशी, समन्यायिक र जवाफदेही बनाउनु, ९. विद्यालय व्यवस्थापनमा सरोकारवालाहरूको सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु १०. विद्यालयको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु।	१०. विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि विनियम तयार गरी कार्यान्वयन गरिने ११. विद्यालयले वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गरी अभिभावक भेला मार्फत सार्वजनिक गरिने १२. नियमित रूपमा विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गरिने १३. विद्यालयको विपद् व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने १४. विद्यालयका सबै गतिविधिहरूमा अभिभावकहरूको पहुँच, सहभागिता, पारदर्शिता, र जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गरिने		प्रधानाध्यापक लेखा तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरूको क्षमता विकास हुने, ८. विद्यालय व्यवस्थापन समावेशी, समन्यायिक र जवाफदेही हुने, ९. विद्यालय व्यवस्थापनमा सरोकारवालाहरूको सहभागिता अभिवृद्धि हुने, १०. विद्यालयको सेवा प्रवाह प्रभावकारी हुने।

३.८.४ विद्यालय व्यवस्थापनका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	विद्यालय सुधार योजनाबारे क्षमता विकास कार्यक्रम, योजनाको तयारी, निर्माण तथा अध्यावधिक गर्ने	पटक	१	१	१	१	१		विद्यालय
२	शैक्षिक कार्यपत्रो निर्माण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१		विद्यालय,

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाई	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
									स्थानीय तह
३	विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना बनाउने	पटक			१				विद्यालय
४	विद्यालय नक्शाङ्कन गर्ने	पटक		१					
५	विद्यालय समायोजन, पुनर्वितरण तथा स्थापना गर्ने	पटक	१	१	१	१	१		
६	शिक्षक दरबन्दी मिलानगर्ने	पटक		१					
७	योग्यता, क्षमता, वरिष्ठता र ५ वर्षे कार्ययोजनाको आधारमा प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्ने तथा करार सम्झौता गर्ने	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		ग
८	विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन विनियम तयार गर्ने र लागु गर्ने	विद्यालय			१	२	२		
९	वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१		विद्यालय
१०	विद्यालयले अभिभावक भेला गर्ने	पटक	१	३	३	३	३		विद्यालय
११	विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१		
१२	विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्ने	पटक		१	१	१	१	४	
१३	विद्यालयले अर्धवार्षिक रूपमा गतिविधिहरू सार्वजनिक गर्ने	पटक	२	२	२	२	२	१०	
१४	प्रधानाध्यापक, शिक्षक र कर्मचारीलाई कार्यसम्पादनका आधारमा प्रोत्साहन उपलब्ध गराउने	जना	१०	२०	२०	२०	३०	१००	
१५	कपुरकोट गाउँपालिकाको पञ्चवर्षिय गाउँ शिक्षा योजना र शैक्षिक पार्श्वचित्रको निर्माण, प्रवोधिकरण, कार्यान्वयन, अपडेट र समिक्षा	पटक	१	१	१	१	१		
१६	शिक्षक अभिभावक संघको कार्यकारी समितिले वित्तिय पारदर्शिता र जवाफदेहिता कायम गर्ने, अभिभावक तथा अन्य संघसंस्थासँग समन्वय र साझेदारी गर्ने	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		
१७	विद्यालयमा गठन हुने विभिन्न समितिका पदाधिकारीको क्षमता विकास र	पटक	१	१	१	१	१	५	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
	अभिभावक अभिमुखिकरण								
१८	विद्यार्थी तथा अभिभावकहरूको गुनासो सुनुवाइको व्यवस्था गर्ने	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		
१९	सामाजिक लेखापरिक्षण र प्रतिवेदनलाई सार्वजनिक गर्ने	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		
२०	विद्यालयहरूमा सेवा वडापत्रको व्यवस्था गर्ने	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		
२१	अभिभावक सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	पटक	१	२	२	२	२		
२२	विद्यालयमा आचारसंहिता निर्माण, अपडेट र कार्यान्वयन (प्रअ, शिक्षक, विद्यार्थी, विव्यस, शिअसंघ)	पटक	१	१	१	१	१		
२३	प्रधानाध्यापकका लागी क्षमता विकास र विद्यालय व्यवस्थापन तालिम	पटक		१		१		२	
२४	विद्यालयमा बाल क्लव गठन तथा परिचालन गर्ने, विव्यसमा बाल क्लवको प्रतिनिधित्व शुनिश्चित गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	
२५	प्रार्थनाको समयमा ५ मिनेट नैतिक ज्ञान र सामान्यज्ञान सिकाउने	निरन्तर							
२६	प्रअले हरेक वर्ष विद्यालय विकास मोडेल बनाएर पालिकामा बुझाउनुपर्ने ।	निरन्तर	१	१	१	१	१		
२७	नयाँ विव्यस चयन भएपछि कार्यकालको विद्यालय व्यवस्थापन योजना पालिकामा पेश गर्नुपर्ने ।								

३.९ निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा

३.९.१ परिचय

औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचना भन्दा बाहिर मानव जीवनका लागि आवश्यक ज्ञान, सिप र प्रकृत्याको प्रशोधन गर्ने जीवनपर्यन्त अर्थात आजीवन सिकाइ प्रणाली अनौपचारिक शिक्षा हो । अनौपचारिक शिक्षाले समाजमा विद्यमान विभिन्न किसिमका समूहका लागि विभिन्न लक्ष्य बनाइ सेवा प्रदान गर्दछ । निरक्षरका लागि साक्षरता, साक्षरका लागि साक्षरोत्तर, सिकाइ अवसरका लागि स्तरवृद्धी, शिक्षासँग सिप र आमदानी जोड्दै शिक्षित समाजको विकासका लागि अनौपचारिक एवम आजीवन शिक्षाले काम गर्दछ । संविधानले सुनिश्चित गरेको शिक्षा पाउने हक, राष्ट्रिय शिक्षा नितिले अवलम्बन गरेको सिद्धान्त, दिगो विकासका लक्ष्य ४ तथा आवधिक योजनाले अपेक्षा गरेको , प्रत्येक नागरिकले शिक्षा पाउने हकको कार्यान्वयन गर्न औपचारिक शिक्षासँगै अनौपचारिक शिक्षा प्रणालीले योगदान गर्दछ ।

सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा र जीवनपर्यान्त सिकाइ अवसर दिगो विकासको मुल मर्म रहेकोले विगतको साक्षरताका कार्यक्रमबाट साक्षर बनेका नवसाक्षरहरूका लागि मागमा आधारित निरन्तर शिक्षा र जीवनप्रयन्त सिकाइ अवसर उपलब्ध गराउनुपर्दछ । विशेष गरी शिक्षाको औपचारिक संरचना बाहिर ठूलो सङ्ख्यामा रहेका युवा, महिला र प्रौढहरूका लागि कार्यमूलक साक्षरता, आयआर्जन, लगायतका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

राष्ट्रिय शिक्षा निति २०७६ ले नेपाललाई पूर्ण साक्षर मुलुक बनाइ अनौपचारिक, वैकल्पिक, परम्परागत र खुला शिक्षाका माध्यमबाट आजीवन सिकाइ संस्कृतीको विकास गर्नु, सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गरी जीवनपर्यन्त शिक्षाका माध्यमबाट मर्यादित जीवनयापन गर्न सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार पार्ने उद्देश्य निर्धारण गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७८ जस्ता नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।

३.९.२ वर्तमान अवस्था

सल्यान जिल्ला नेपालकै २१ औं साक्षर जिल्ला घोषणा भईसकेको छ । सिकाइ सक्षमता १२ वटा निर्धारण गरी साक्षर नेपाल अभियान संचालन भैरहेको छ । कपुरकोट गाउँपालिकामा २ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र रहेका छन् । शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित भएका, गरिविको चपेटामा परेका समुदायका विभिन्न व्यक्तिहरूको आवश्यकतामा आधारित आयआर्जन कार्यक्रम, सिपमूलक कार्यक्रम, चेतनामूलक कार्यक्रम र पुस्तकालय सञ्चालन गर्ने उद्देश्य सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको रहेको छ । केन्द्रले आयआर्जनका लागि समुह गठन तथा परिचालन तथा पुस्तकालय व्यवस्थापनको काम गरिरहेका छन् ।

आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको जिम्मेवारी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएसँगै स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । स्थानीय तहमा रहेको शाखाको कार्यविवरणमा यस सम्बन्धी विषय समावेश भएपनि यस विषयले प्राथमिकता प्राप्त गरेको देखिदैन । आवधिक रूपमा शैक्षिक सर्वेक्षण गर्ने व्यवस्था गर्न नसकिएकोले साक्षरता सम्बन्धी तथ्यांकका लागि पनि राष्ट्रिय जनगणनाको प्रक्षेपणमा भर पर्नुपर्ने अवस्था रहेको छ ।

३.९.३ निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षाका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
सबै निरक्षरहरूलाई पूर्ण साक्षर बनाई नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार गर्ने ।	<p>१. सबै नागरिकका लागि समावेशी तथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित गर्ने,</p> <p>२. औपचारिक, अनौपचारिक तथा अतिरिक्त शिक्षाका बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्ने,</p> <p>३. आजीवन सिकाइ संस्कृति सापेक्ष अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका लागि संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने,</p> <p>४. स्थानीय तहलाई पूर्ण साक्षर पालिका घोषणा गर्ने ।</p>	<p>१. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको समायोजन, पुनर्संरचना, पुनर्वितरण तथा आवश्यकता अनुसार स्थापना गरी संचालन गरिने</p> <p>२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय गैर सरकारी सङ्घ संस्थाहरू, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षाहरू सञ्चालन गरिने</p> <p>३. सिकारूका आवश्यकताअनुसार तहगत पाठ्यक्रम, सिकाइ मोडुलहरू र भाषिक विविधता अनुरूपका सामग्रीको प्रयोग गरिने</p> <p>४. सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक, खुला तथा परम्परागत विद्यालयहरूको सुदृढीकरण गरिने</p> <p>५. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधा सम्पन्न विद्युतीय पुस्तकालय, सामुदायिक सूचना केन्द्र, एफ.एम. सञ्चालन र सेवा प्रवाह गर्ने बहुउद्देश्यीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइको थलोका रूपमा विकास गरिने</p> <p>६. सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरि अनौपचारिक, बैकल्पिक तथा निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमलाई टोल बस्तिमा प्रभावकारीरूपमा संचालन गरिने</p> <p>७. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र संचालन कार्यविधि २०७८ अनुसार संचालन सुनिश्चित गरिने ।</p>	सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसर प्राप्त हुने ।	<p>१. सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसरहरू प्राप्त हुने,</p> <p>२. अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक संरचनागत व्यवस्था तयार भई सञ्चालन हुने,</p> <p>३. सिकारूको आवश्यकताअनुसार जीवनपर्यन्त सिकाइका सामग्रीहरू कार्यान्वयन हुने,</p> <p>४. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र आजीवन सिकाइको केन्द्रका रूपमा विकास हुने,</p> <p>५. अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइबाट आर्जित ज्ञान तथा सिपको पहिचान एवम् प्रमाणीकरण गरी समकक्षता प्रदान हुने,</p> <p>६. अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइसम्बन्धी तथ्याङ्क अध्यावधिक हुने,</p> <p>७. स्थानीय तह पूर्ण साक्षर घोषणा हुने ।</p>

३.९.४ निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजिवन सिकाइ र यसका आगामी मार्ग सम्बन्धमा अवधारणागत स्पष्टताका लागि विज्ञ समुहबाट अवधारणा पत्र तयार गराइ अभिमुखिकरण गर्ने	पटक		१					
२	निरक्षरहरूको विवरण संकलन र आजिवन सिकाइका सरोकारवालाहरूको खण्डिकृत तथ्यांकहरूको डाटावेस तयार गर्ने तथा निरक्षरहरूलाई साक्षर बनाउने र साक्षरलाई साक्षरोत्तर बनाउने	पटक		१					स्थानीय तह
३	सामुदायिक पुस्तकालयको व्यवस्थापन गरी सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सँग आवद्ध गर्ने	पुस्तकालय			१		१		
४	सामुदायिक केन्द्रमा सुचना तथा संचारप्रविधि मैत्री उपकरणको व्यवस्थाका लागि अनुदान	सामुदायिक केन्द्र	२	२	२	२	२	२	
५	सामुदायिक केन्द्रमा संयोजक र आवश्यकता अनुसार सहयोगीको व्यवस्था गर्ने	केन्द्र	२	२	२	२	२	२	
६	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा समन्वय संयन्त्र विकास गर्ने	पटक		१					
७	सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय तथा स्थानीय तहमा रहेका समुदायमा आधारित संस्थासँग साझेदारी र सहकार्य गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
८	अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, खुला विद्यालय लगायतका संस्थाहरूको संस्थागत विकास र संचालनका लागि अनुदान उपलब्ध गराउने	माग अनुसार							
९	जेष्ठ नागरिक, श्रमिक, गृहणी महिला, पुनर्स्थापित लगायतका लागि	(आवश्यकतामा							स्थानीय तह

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
	आवश्यकतामा आधारित निरन्तर सिकाइ प्रवर्धन गर्ने	आधारित)							
१०	पालिकामा सिकाइलाइ सिप सँग जोड्न सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७८ अनुसारका गतिविधि संचालनका लागी सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाइ अनुदान	केन्द्र	२	२	२	२	२		
११	व्यवहारिक लेखन तालिम (तमसुक, भर्पाइ, निवेदन आदि)	पटक		१		१		२	

३.१० गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा

३.१०.१ परिचय

नेपाल सरकारले २०७६ सालमा जारी गरेको राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले समेत गुणस्तरीय शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्दै सिर्जनशीलता, रचनात्मकता, अध्ययनशीलता, सकारात्मक चिन्तन र सदाचार जस्ता गुणसहितको प्रतिस्पर्धी, सिपयुक्त एवम् उत्पादनशील जनशक्ति तयार गर्ने उद्देश्य राखेको छ ।

शैक्षिक गुणस्तर भन्ने कुरा ठ्याक्कै नाप्न कठिन छ । सामान्यतया विद्यार्थीले विभिन्न परिक्षामा प्राप्त गर्ने सफलता तथा अङ्कलाई गुणस्तरको रूपमा बुझ्ने गरिएको पाइन्छ । शिक्षाको गुणस्तरलाई अङ्कमा सीमित गर्न सकिँदैन । परीक्षामा कम अङ्क ल्याए पनि शिक्षण संस्थामा सिकेका सिपलाई व्यवहारमा प्रयोग गर्न सक्छ । प्रदान गरिएको शिक्षाबाट शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक र सरोकारवालाहरू सन्तुष्ट हुन्छन् भने त्यो गुणस्तरिय शिक्षा हो भन्ने भनाइ पनि देखिन्छ । व्यावहारिक जीवनमा सिर्जनशील बन्छ, जागिरका लागि दिने परीक्षा तथा माथिल्लो शिक्षाका लागि हुने प्रवेश परीक्षाहरूमा सफलता प्राप्त गर्न सक्छ । माथिल्लो तहको शिक्षा आर्जन गर्ने क्रममा तल्लो तहको शिक्षाले सहयोग गरेको महसुस गर्छ भने त्यस्तो शिक्षालाई गुणस्तरीय शिक्षा भन्न सकिन्छ ।

समग्रमा विद्यालय पद्धतिलाई विद्यार्थीमैत्री र गुणस्तर उन्मुख बनाउन विद्यालयमा पूर्वाधार सहितको सिकाइ वातावरण निर्माण शिक्षकको क्षमता तथा उत्प्रेरणामा सुधार र निरन्तर सहयोग पद्धतिको विकास, विद्यार्थीलाई सिकाइका लागि उत्प्रेरित गर्नुका साथै उनीहरूको कुशलताप्रति चासो बढाउन विद्यालयमा आधारित स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा शिक्षालाई विद्यालयमा आबद्ध गरी व्यवस्थित गर्नु आवश्यक छ ।

२१ औँ शताब्दीका बालबालिकालाई सूचना प्रविधिको पहुँच पुर्याउन, शिक्षकलाई स्वाध्ययन गर्ने मौका सिर्जना गर्ने, शिक्षण सिकाइलाई प्रभावकारी पार्न विद्यालयमा इन्टरनेटको व्यवस्था गरी शिक्षण सिकाइमा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढाइनु पनि अपरिहार्य छ । विद्यालय सुशासनलाई प्रभावकारी पार्ने र सार्वजनिक शिक्षाका लागि छुट्याएको बजेट सदुपयोग भएको सुनिश्चित गर्नु पनि त्यत्तिकै आवश्यक छ । यस्तै सानातिना कुरामा समेत ध्यानदिन सकेमा सार्वजनिक शिक्षाको गुणास्तर सुधार हुनसक्छ ।

३.१०.२ वर्तमान अवस्था

सार्वजनिक शिक्षालाई गुणस्तरीय बनाउन तथा सबलीकरण गर्न समस्याका जराहरू पत्ता लगाइ सुधारको थालनी गर्नुपर्ने आवश्यकता छ। विद्यालयमा बालबालिकाले प्राप्त गर्ने उपलब्धि विद्यालयको पठनपाठनमा मात्र भरपर्दैन। बालबालिका विद्यालयमा आउनुभन्दा पहिला सिकाइका लागि कति तयार भएका छन्। त्यसले समेत प्रभाव पार्दछ। बालबालिकाको शिक्षाको तयारी सुनौलो हजार दिनदेखि सुरुवात हुन्छ। विद्यालयपूर्वको तयारीका लागि गर्भवती अवस्थामा आमालाई प्राप्त पोषणयुक्त खाना, स्वास्थ्य उपचार, सुत्केरी ग्राउने उपयुक्त तरिका, सुत्केरी आमाको स्याहारसुसार, शिशु जन्मेपछिको रेखदेखसमेतले विद्यालयको शिक्षामा प्रभाव पार्ने कुरा अध्ययनले देखाएका छन्। पूर्वबालशिक्षा तथा बालविकास केन्द्रहरूका लागि उपयुक्त कक्षाकोठा, उपयुक्त बाहिरी वातावरण, कक्षाकोठामा साना बालबालिकालाई पर्याप्त खेल्ने सामग्रीको व्यवस्था, तालिमप्राप्त शिक्षक, पोषण ततयुक्त खाजाको व्यवस्था हुनसकेमा गुणस्तरीय सिकाइका लागि जग तयार हुन्छ।

सामुदायिक विद्यालयमा पढ्ने विद्यार्थीहरू प्रायः पिछडिएको समाजको, निरक्षर र आधारभूत तहको समेत शिक्षा नपाएका अभिभावकका बालबालिका हुने गरेको कुरा पनि अध्ययनले देखाएका छन्। अभिभावकले बालबालिकालाई उपयुक्त पोषणको व्यवस्था गर्न र घरमा सिक्नका लागि उपयुक्त वातावरण मिलाउन नसकेमा विद्यालयमा बालबालिकाले राम्रो गर्ने सम्भावना हुदैन। बालबालिकालाई शिक्षाप्रति सचेत बनाउन अभिभावक शिक्षा सञ्चालन गर्न सकेमा त्यस्ता अभिभावकले समेत घरमा सहयोग गर्न सक्छन्। विगतमा अभिभावक शिक्षा भनेर केही प्रयास गरिएको पनि हो तर नाममात्रका अभिभावक शिक्षा प्रभावकारी हुन सकेका छैनन्। घरको वातावरण सिकाइलाई सहयोगी बनाउन अभिभावक शिक्षाबाहेक अन्य कुनै उपयुक्त तरिका हुन सक्दैन। अभिभावक शिक्षा व्यापक र प्रभावकारी पार्न सकेमा पनि सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर सुधारको थालनी हुनसक्छ।

विद्यालयमा सुचना तथा प्रविधिमा आधारित शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको कार्यान्वयन गर्न नसक्नु, बालबालिकाहरूको सिकाइ सक्षमता पूरा भए नभएको एकिनको लागि निरन्तर मुल्याङ्कन तथा सोही अनुरूप कमजोर सिकाइ भएकालाई उपचारात्मक शिक्षण सिकाइको व्यवस्था नहुनु, विद्यालयमा हुने हरेक प्रकारका वैठकहरूमा बालबालिकाहरूको सिकाइको सट्टा विद्यालयको प्रशासनिक एजेण्डाहरूमा मात्र छलफल गर्ने प्रवृत्ति हावी हुनु जस्ता कुराले पनि सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर सुधार आउन सकेको छैन।

सोचे अनुरूप समुदाय तथा अभिभावकले उनीहरूका छोराछोरीप्रति वा पढाइप्रति सहभागिता नहुनुले पनि सार्वजनिक शिक्षा धरासायी अवस्थामा पुगेको छ। समुदाय तथा अभिभावकको चेतनास्तरको कारण सार्वजनिक शिक्षामा उनीहरूको सहभागितामा वृद्धि बाधक देखिन्छ। अभिभावकको सोचाइ अङ्ग्रेजीमा पढाइ होस् भन्ने छ तर अङ्ग्रेजी भनेको त भाषाको माध्यम मात्र हो ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति तथा व्यवहार परिवर्तन होइन। त्यसैगरी शिक्षा भनेको अङ्ग्रेजी जान्नु होइन भन्ने बुझाइ उनीहरूमा ल्याउन नसक्नु पनि सुधारको बाधक रहेको विश्लेषण छ। आज मैले मेरा छोराछोरीहरूलाई पढाइमा सहयोग गर्ने त्यसले भविष्यमा सकारात्मक प्रतिफल दिन्छ भन्ने कुराको सचेतना आम अभिभावकहरूसँग पुर्‍याउनु आजको आवश्यकता रहेको छ।

शिक्षा क्षेत्रमा नतिजामुखी अनुगमन सहजीकरण तथा सुपरीवेक्षण नहुनु तथा ऐन नियम, कानूनबमोजिम विद्यालय शिक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा राजनीतिक नेता, कार्यकर्ताहरूले गर्ने अवरोधले पनि सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तरमा समस्याहरू परेको देखिन्छ ।

कपुरकोट गाउँपालिकाले पालिकाको शिक्षालाई गुणस्तरिय बनाउनका विद्यालयहरूलाई शैक्षिक सामग्रीहरू प्रदान, शिक्षण सिकाइ सहयोग अनुदान प्रदान, संरचनामा सुधार जस्ता काम गरिएको छ । बालबिकास कक्षा सञ्चालन, शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि विद्यालयलाई अनुदान, मूल्याङ्कन प्रणाली सुदृढीकरण, शैक्षिक मेला प्रदर्शनी, अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन, विद्यालयमा इन्टरनेट जडान र प्रविधि हस्तान्तरण, छात्रवृत्ति, उपचारात्मक कक्षा सञ्चालन लगायतका काम पनि गरिएको छ ।

जनप्रतिनिधिहरूमा शिक्षाको गुणस्तर सुधार गर्नका लागि एक प्रकारको भोक श्रृजना भएको छ । त्यो भोकलाई सहि योजनामा रूपान्तरण गरिकन गुणस्तरिय शिक्षाको विकासमा लगाउनु अहिलेको टड्कारो काम बन्न पुगेको छ । गुणस्तर सुधारका नाममा सहि योजना छानिन नसकेको खण्डमा शैक्षिक गुणस्तर झन्ने खस्कन सक्ने अवस्था पनि हुन सक्छ । त्यसैले सहि रूपमा लगानी गरि गुणस्तरसुधार गर्न पनि यो योजनाले सहयोग पुग्ने छ ।

३.१०.३ गुणस्तरिय सार्वजनिक शिक्षाका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्ने।	<p>१. सबै बालबालिकाका लागि गुणस्तरीय विद्यालय शिक्षा सुनिश्चित हुने,</p> <p>२. क्षमता तथा योग्यताका आधारमा गुणस्तरीय प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा पहुँच पुग्ने,</p> <p>३. क्षमता तथा योग्यताका आधारमा गुणस्तरीय उच्च शिक्षा उपलब्ध हुने,</p> <p>४. शिक्षाका सबै निकाय, विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गरी गुणस्तरीय सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्ने,</p> <p>५. शिक्षाका सबै निकाय,</p>	<p>१. गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूलाई अतिरिक्त क्रियाकलापमा प्रोत्साहित गर्दै तहगत रूपमा पालिका स्तरीय अतिरिक्त क्रियाकलाप प्रतियोगिता सञ्चालन गरिने</p> <p>२. शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि तथा शिक्षालाई सामयिक बनाउन आधुनिक प्रविधिमैत्री क्रियाकलापमा आधारित विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने</p> <p>३. शैक्षिक संस्थाहरूमा उपयुक्त सिकाइ वातावरण सुनिश्चित हुनेगरी भौतिक, आर्थिक, शैक्षिक तथा जनशक्ति व्यवस्थापन गरिने</p> <p>४. सबै सामुदायिक विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा पेसागत रूपमा दक्ष, स्वप्रेरित र उत्तरदायी शिक्षक उपलब्ध गराइने</p> <p>५. शिक्षण पेसामा उच्चयोग्यता र सिप भएका मेधावी व्यक्तिहरू प्रवेश गर्ने वातावरण सिर्जना गरिने।</p> <p>६. विद्यामान राष्ट्रिय शैक्षिक गुणस्तर मानक तथा मापदण्ड प्रयोगमा ल्याउने।</p> <p>७. प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सिप अभिवृद्धिका लागि पर्याप्त पठन सामग्रीको व्यवस्था, प्रारम्भिक कक्षा शिक्षण पद्धतिको प्रयोग, शिक्षक पेसागत विकास तथा पेसागत सहयोग उपलब्ध गराउने</p> <p>८. प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूका लागि उनीहरूको मातृभाषामा शिक्षण सिकाइ हुने वातावरण सृजना गर्ने</p> <p>९. एक वडा एक नमूना विद्यालयको अवधारणा अघि बढाइने</p> <p>१०. विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा पुस्तकालय, प्रयोगशाला, Computer Lab,</p>	<p>सबै बालबालिका तथा युवाहरूलाई गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर सुनिश्चित हुने।</p>	<p>१. शैक्षिक संस्थाहरूमा उपयुक्त सिकाइ वातावरण सुनिश्चित हुने,</p> <p>२. सबै सामुदायिक विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा पेसागत रूपमा दक्ष जनशक्ति कार्यरत रहेको हुने,</p> <p>३. शिक्षण पेसामा उच्चयोग्यता र सिप भएका मेधावी व्यक्तिहरू प्रवेश हुने,</p> <p>४. विद्यामान राष्ट्रिय शैक्षिक गुणस्तर मानक तथा मापदण्ड प्रयोगमा आएको हुने,</p> <p>५. आधुनिक प्रविधिमैत्री क्रियाकलापमा आधारित विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन भएको हुने,</p>

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
	विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा सुशासन प्रबर्द्धन गरी सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास तथा कार्यान्वयन हुने, ६. दैनिक जीवनमा आवश्यक पर्ने आधारभूत सक्षमतासहित सृजनशील, सकारात्मक सोच भएको, निरन्तर सिकाइप्रति प्रतिबद्ध र रोजगारउन्मुख नागरिक तयार हुने।	Interactive board आदिको व्यवस्था गरिने ११. कक्षाकोठामा आधारित निरन्तर मूल्याङ्कन तथा आवधिक रूपमा विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण, विश्लेषण, तथा समीक्षा गरी निरन्तर पृष्ठपोषणको लागि संयन्त्र तयार गर्ने १२. सार्वजनिक शिक्षामा सुशासन प्रबर्द्धन गर्न नेतृत्व प्रणालीमा सुधार, सूचना प्रविधिमा आधारित व्यवस्थापन, नतिजामा आधारित उत्तरदायित्व प्रणाली तथा प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गरिने १३. पालिका भित्रका विद्यालयहरूबाट कक्षा ५, कक्षा ८, एस.इ.इ. तथा कक्षा १२ मा उत्कृष्ट अंक ल्याउने विद्यार्थीहरूलाई उचित सम्मान तथा पुरस्कार को व्यवस्था मिलाईने १४. पालिका भित्रका मा.वि. र आधारभुत विद्यालयहरूलाई क्रमशः नमुना विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने १५. पालिकाभित्रको समग्र शैक्षक गतिविधिहरू बारे जानकारी दिन तथा आवश्यक सुधारका लागि राय सल्लाह लिन त्रैमासिक रूपमा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूको उपस्थितिमा “हाम्रो शिक्षा हाम्रो समिक्षा” कार्यक्रम सञ्चालन गरिने		६. प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सिप अभिवृद्धि भएको हुने, ७. बालबालिकाहरूले आवश्यकताअनुसार मातृभाषामा शिक्षा प्राप्त गर्ने अवस्था सृजना हुने, ८. शिक्षण संस्थाहरूको भौतिक तथा शैक्षिक पुर्वाधार सुदृढ भएको हुने, ९. सार्वजनिक शिक्षामा सुशासन प्रबर्द्धन भएको हुने।

३.१०.४ गुणस्तरिय सार्वजनिक शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	प्रारम्भिक बालविकासमा खेल सामाग्री, सिकाइ सामाग्री, मनोरञ्जन	वटा	१	५	६	६	६	२४	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
	सामाग्री, अडियो भिडियो सामाग्री, सिकाइ कुना सहितको आकर्षक तथा मनोरञ्जनात्मक कक्षाकोठा व्यवस्थापन								
२	शैक्षिक गुणस्तरको सुधारको थालनी कक्षा १ बाट गरौं अभियान संचालन	कक्षा		६	६	६	६	२४	
३	बालबालिकालाई सिकनेगरी पढ्ने बनाउने उद्देश्यले कक्षा १ देखि ३ सम्म पढ्न सिकाउनका लागि पठन सिप विकास सम्बन्धी क्रियाकलापलाई सहयोग गर्न कक्षा १-३ मा छापामय वातावरण बनाउने	विद्यालय		५	६	६	६	२४	
४	विद्यार्थीको प्रतिभा पहिचान, परिचालन र प्रवर्द्धनका लागि पालिका स्तरिय सिर्जनात्मक गतिविधि सञ्चालन	पटक	२	२	२	२	२	१०	
५	गाउँपालिका स्तरिय विज्ञान तथा प्रविधि एक्सपो, शैक्षिक मेला तथा प्रदर्शनी, शैक्षिक महोत्सव आयोजना	पटक	१	१	१	१	१	५	
६	प्रधानाध्यापकहरूको व्यवस्थापकिय एवम नेतृत्व क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	
७	शिक्षाक दरवन्दी पुनर्वितरण तथा न्यूनतम शिक्षक सुनिश्चितता	पटक		१			१	२	
८	प्रयोगात्मक सिकाइ मार्फत व्याहारिक ज्ञान आर्जनका लागि शिक्षक तालिम तथा पेशागत विकासलाई सुदृढिकरण गर्ने	शिक्षक प्रतिशत		२०	४०	२०	२०	१००	
९	प्रअ, शिक्षक प्रशंसा तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गरी उत्प्रेरणा अभिवृद्धि गर्ने	जना	७	७	१४	१४	१४	५६	वडागत र पालिकागत
१०	विद्यालयहरूले गुणस्तर केन्द्रित विद्यालय सुधार योजना बनाउने वा अध्यावधिक गरी कार्यान्वयनमा लैजाने	पटक	१	१	१	१	१		
११	पोषणयुक्त दिवा खाजा कार्यक्रम	सवै विद्यालय							
१२	शैक्षिक गुणस्तर सुधारको लागि सरोकारवालाहरू विच अन्तरक्रिया	पटक	१	१	१	१	१	५	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१३	शिक्षा योजनाको आवधिक समिक्षा र अद्यावधिक गर्ने	पटक		१	१	१	१	४	
१४	नियमित नतिजामुखि अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण (बहुपक्षिय अनुगमनको ढाँचा निर्माण)	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१५	कक्षा ३, ५, ८ र १० मा उत्कृष्ट सिकाइ उपलब्धी हाँसिल गर्ने विद्यालयलाइ सहयोग तथा शिक्षक र विद्यार्थीलाइ प्रोत्साहन	पटक	१	१	१	१	१	५	
१६	कमजोर सिकाइ क्षमता भएका विद्यार्थीलाइ लक्षित गरि उपचारात्मक कक्षा संचालन	पटक	१	१	१	१	१	५	
१७	हरेक वडामा एउटा वाल उद्यान निर्माण	वटा		२	२	२		६	
१८	विद्यालयमा न्यून उपस्थित हुने विद्यार्थीका अभिभावकलाइ फ्लोअप कार्ड वितरण	पटक	१	१	१	१	१	१	

३.११ आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा

३.११.१ परिचय

शिक्षा मानव जीवनको सार्थकता प्रदान गर्ने महत्त्वपूर्ण अवयव हो । प्राचीन युगमा मानिसहरूले देखेर अनि प्रत्यक्ष भोगेका व्यवहारबाट शिक्षा प्राप्त गर्थे । बिस्तारै समयको बदलियो क्रमसँगै आफ्ना अग्रज, आश्रम, गुरु सन्त, महात्मा धर्म प्रचारक विभिन्न पुस्तक तथा ग्रन्थका श्रवणबाट प्राप्त गर्दै विभिन्न विद्यालय, विश्व विद्यालय, पुस्तकालय, सङ्ग्रहालय, रेडियो, टिभी, इन्टरनेट, कम्प्युटर, मोबाइल लगायत विभिन्न आधुनिक विद्युतीय उपकरणबाट प्राप्त गरिएको अवस्था छ । शिक्षालाई समय सुहाउदो ढङ्गबाट प्रदान र ग्रहण गर्दै लैजानु पर्ने आजको टडकारो आवश्यकता देखिन्छ ।

समावेशी शिक्षा भन्नाले शिक्षाको मुलधार बाट बन्चित भई राज्यले चाहेको जनशक्ति उत्पादन गर्न नसकेको अवस्थामा शिक्षाप्रदान गर्नु भन्ने बुझिन्छ । सङ्कुचित अर्थमा अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता भन्ने बुझियता पनि व्यापक अर्थमा भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, धार्मिक, शारिरिक, मानसिक तथा जातिय ढङ्गबाट उपेक्षित भन्ने बुझिन्छ । हाल विकसित परिवेश सँगै सडक बालबालिका अनाथ घरेलु हिंसा पिडित, द्रुन्द पिडित, सहिद परिवार, बेपत्ता घाइते, अपाङ्गता सबै किसिमका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता र सुनिश्चितता भन्ने बुझिन्छ ।

उल्लेखित विविधता भएको हाम्रो समाजमा विविधतालाई पहिचान दिनु, सम्मान गर्नु र व्यक्तिगत भिन्नताको कदर गरी विविधतालाई प्रोत्साहित गर्नु आवश्यक छ । बालबालिकामा भएका उल्लेखित लगातारका भिन्नताले पहुँच, सहभागिता तथा नतिजामा फरक नपर्ने अवस्था श्रृजना गरी समता कायम गर्नु आवश्यक छ । यस्तो समताले अवसरको समानता मात्र सृजना नगरी अवसर असमान हुनुका कारण पहिचान गरी तिनलाई समान बनाउन विशेष तथा थप प्रवन्ध गर्नु पर्दछ । समता अभिवृद्धि सहित विविधतालाई समावेश गर्न प्रत्येक बालबालिकाले स्वीकारिएको र महत्त्व दिएको महसुस गर्नु पर्दछ । यस प्रकार शिक्षामा विविधता, समता र समावेशिताको प्रवर्धन गर्नु आवश्यक छ ।

३.११.२ वर्तमान अवस्था

कपुरकोट गाउँपालिकामा अनाथ घरेलु हिंसा पिडित, द्रुन्द पिडित, सहिद परिवार, बेपत्ता घाइते, अपाङ्गता सबै किसिमका बालबालिकालाई शिक्षाको मुलधारमा ल्याउनका लागि गाउँपालिकाले विभिन्न कामहरू गरिरहेको छ । छात्रवृत्ति, अपाङ्गमैत्री विद्यालय, बालमैत्री विद्यालय, दिवा खाजालगायतका कामहरू गाउँपालिकाले गरिरहेको छ । तर पनि समावेशी शिक्षाको हकमा धेरै काम गर्न बाँकी छ । यस पालिकामा अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूका लागी श्रोत विद्यालयको व्यवस्थापन हुन नसक्दा अहिले पनि शिक्षाको मुलधारमा पुग्न सकेको देखिदैन ।

विद्यालय बाहिर रहेका, विचैमा विद्यालय छाडि तह पुरा नगर्ने, अपेक्षित शैक्षिक उपलब्धि प्राप्त गर्न नसकेकाहरूलाई सम्बोधन गरी समता तथा समावेशिता अभिवृद्धि गर्नु आवश्यक देखिएको छ । विद्यालयमा शिक्षामा कमजोर वर्गको समतामूलक पहुँच र गुणस्तर सुनिश्चित गर्न, विशेष सुविधाको आवश्यकता पर्ने बालबालिकाहरूलाई सिकाइका लागि आवश्यक पर्ने सहयोग गर्ने प्रणाली प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु, सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूका लागि विशेष शिक्षाको सुनिश्चितता गर्नु, विद्यालयका पूर्वाधारहरूलाई छात्रामैत्री र अपाङ्गमैत्री बनाउनु र श्रोतकक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा प्रभावकारीता अभिवृद्धि गर्नु यस क्षेत्रमा देखिएका मुख्य चुनौतिका विषयहरू हुन् ।

नेपालको संविधानमा कमजोर वर्गका बालबालिकाहरूलाई आधारभूत र माध्यमिक शिक्षामा निःशुल्क तथा अपाङ्गता बालबालिकाहरूलाई निःशुल्क उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने व्यवस्था छ। छात्रा र दलित एवम् सीमान्तकृत बालबालिकाहरूका लागि छात्रवृत्ति प्रदान गर्नु, विद्यालय एवम् कक्षाकोठामा विविधता व्यवस्थापनको पाटो सशक्त बन्दै जानु, गाउँपालिकाले कमजोर वर्गको शिक्षामा पहुँच पुर्याउनका लागि खेल्दै गरेको भूमिका, शिक्षक लगायत हरेक पेसामा आरक्षणको व्यवस्था लागु गरिनु आदि यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन्।

३.११.३ आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षाका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
शिक्षामा आर्थिक, सामाजिक तथा शारीरिक रूपमा कमजोर बालबालिकाहरूको पहुँच अभिवृद्धि गरी उनीहरूलाई सशक्त, स्वतन्त्र र मर्यादित जीवन यापन गर्न सक्षम बनाउने	१. महिला, दलित, जनजाती, लोपोन्मुख समुदाय, अपाङ्गताभएका, कठिन भौगोलिक अवस्थामा रहेका, जोखिममा परेका, आर्थिक रूपले विपन्न, द्वन्द्व प्रभावित तथा सामाजिक कारणले बञ्चितमा परेका व्यक्तिहरूलाई शिक्षामा पहुँच पुर्याउने, २. लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइमा सहभागिता वृद्धि गरी गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने, ३. विविधता, समता एवम् समावेशी शिक्षाका मूल्य, मान्यता अनुकुल गुणस्तरीय सेवा प्रवाहगर्ने जनशक्तिको दक्षता र सक्षमता सुनिश्चित गर्ने, ४. शैक्षिक सुशासनका लागि विद्यमान संरचनालाई जवाफदेही बनाउने, ५. पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री,	१. घरधुरी सर्वेक्षण गरी बालबालिकाहरूको अवस्था तथा आवश्यकता पहिचान गरी सोअनुसार पहुँच र सहभागिताको प्रबन्ध मिलाईने २. सबै विद्यालयमा लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री भौतिक अवस्था तथा शैक्षिक वातावरणको विकास गरी विशेष लक्षित समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई शिक्षा उपलब्ध गराइने ३. विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने वातावरणको सृजना गरिने ४. आवश्यकतामा आधारित बैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमका विभिन्न नमूनाहरूको विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गरिने ५. बालबालिकाहरूमा सामाजिक, मानसिक र शारीरिक कारणले गर्दा हुने समस्याहरूको समाधान गर्न विज्ञ मनोचिकित्सकहरू मार्फत विद्यार्थी मनोपरामर्श तथा सचेतना सेवा उपलब्ध गराउन शिक्षण सिकाइमा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गरिने ६. आवश्यकताअनुसार पोशाक, स्टेशनरी तथा सिकाइ सामग्रीका लागि छात्रवृत्ति उपलब्ध गराइने ७. सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकतालाई सम्बोधन गरिने ८. विद्यालयमा अभिभावकको सहभागिता बढाइने ९. शिक्षण गर्ने सिपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्था गरिने	विद्यालय तहको शिक्षामा समतामूलक पहुँच र समावेशी सहभागितासहित सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित हुने।	१. महिला, दलित, जनजाती, लोपोन्मुख समुदाय, अपाङ्गता भएका, कठिन भौगोलिक अवस्थामा रहेका, जोखिममा परेका, आर्थिक रूपले विपन्न, द्वन्द्व प्रभावित तथा सामाजिक कारणले बञ्चितमा परेका सबै बालबालिकाहरूले शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर पाउने, २. लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइमा सहभागिता वृद्धि भई गुणस्तर सुधार हुने, ३. विविधता, समता एवम् समावेशी शिक्षाका मूल्य, मान्यता अनुकुल गुणस्तरीय सेवा प्रवाहगर्ने जनशक्तिको दक्षता र सक्षमता सुधार हुने, ४. शैक्षिक सुशासनका लागि विद्यमान संरचनाहरू जवाफदेही हुने, ५. पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री,

	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलगायत समग्र शैक्षिक प्रणालीमा विविधता, समता तथा समावेशीता अभिवृद्धि गरी विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउने, ६. विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चितता गर्ने।	१०. समुदाय, सामुदायिक अध्ययन केन्द्र, गैर सरकारी सङ्घ संस्था, निजी क्षेत्र र विद्यालयहरूको सहभागितामा बालबालिकाहरूको शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गर्ने ११. पालिका भित्रका मा.वि. र आधारभुत विद्यालयहरूलाई क्रमशः नमुना विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने		शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलगायत समग्र शैक्षिक प्रणालीमा विविधता, समता तथा समावेशीता अभिवृद्धि हुने, ६. सबै विद्यालयहरू बालमैत्री हुने।
--	--	--	--	--

३.१.१.४ आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
१	स्थानीय तहहरूमा जोखिममा परेका बालबालिका तथा व्यक्तिको तथ्यांक वडा वाल संरक्षण समिति तथा गाउँ वाल संरक्षण समिति मार्फत संकलन गरी उनिहरूको अवस्था, सिकाइ आवश्यकता पहिचान गर्ने संयन्त्र विकास गर्ने र सहयोग गर्ने।	पटक	१	१	१	१	१	५	स्थानीय तह
२	विद्यालय बाहिर रहेका तथा शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित हुनका कारण पहिचान गरी वैयक्तिक आवश्यकता अनुसारको वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू तथा सहायता पद्वती तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गराउने।	निरन्तर	१	१	१	१	१	५	
३	विद्यालय बाहिर रहेको सबै बालबालिकालाई विद्यालय भित्र ल्याउन तथा अध्ययनमा निरन्तरताको सुनिश्चित गर्न जनसहभागिता सहितको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।	निरन्तर	१	१	१	१	१	५	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
४	विशेष लक्षित समूहका विद्यार्थीहरूको आवश्यकता र सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम तथा अवसर लागतसँग तादाम्य गरी छात्रवृत्ति दिने व्यवस्था मिलाउने	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
५	सबै आधारभूत विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर, शौचालय जस्ता भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार कार्यगत समितितता/अपांगता एवं लैङ्गिकमैत्री बनाउने ।	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
६	बालबालिकालाई अध्ययनको निरन्तरताका लागि दिवा खाजा व्यवस्था लगायतका विभिन्न प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्दै बालकेन्द्रित शिक्षण, बालमैत्री शैक्षणिक वातावरण, शिक्षक विद्यार्थीबिच सुमधुर सम्बन्ध विकास, सिकाइमुखि शिक्षण पद्धति, कक्षाकोठा, सम्मानपूर्ण व्यवहार जस्ता उपायहरूको अवलम्बन गर्ने ।	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
७	शिक्षकहरूलाई समावेशि शिक्षा र लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण सम्बन्धि तालिम दिने	पटक		१	१	१	१	४	
८	पाठ्यक्रम तथा सिकाइ सामाग्रीलाई अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउदै सबै बालबालिकाको सिकाइ सुनिश्चित गर्ने ।	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
९	आजिवन सिकाइ तथा निरन्तर शिक्षाका सहभागिहरूको आवश्यकता अनुसारको सिकाइ सहजीकरण सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहका शैक्षिक व्यवस्थापक तथा सहजकर्ताहरूको क्षमता विकास गर्ने ।	पटक		१		१		२	
१०	पाठ्यतक्रमलाई स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गर्ने र सिकाइलाई जीवनोपयोगी सिपसँग आवद्ध गर्ने ।	पटक	१	१	१				

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४		
११	स्थानीय तहबाट आधारभूत शिक्षाका उमेर समूहका सवै बालबालिकाहरूलाई विद्यालय भर्ना गर्ने व्यवस्था मिलाइ अनिवार्य शिक्षा सुनिश्चित भएको सार्वजनिक घोषणा गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	पटक				१			
१२	विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चित गर्न यस सम्बन्धी शिक्षा तथा संयन्त्र स्थापना गर्ने ।	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१३	पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, विद्यालय वातावरण तथा सिकाइ प्रकृयालाई समता र समावेशिताका दृष्टिले परीक्षण तथा सुधार गर्ने ।	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		

३.१२ शिक्षामा सूचना प्रविधि

३.१२.१ परिचय

सूचना तथा संचार प्रविधिको कुशल र प्रभावकारी प्रयोगले सिकाइ सुधार गर्न, सिकाइलाई सान्दर्भिक बनाउन, सिकाइप्रति विद्यार्थीलाई अभिप्रेरित गर्न र शैक्षिक व्यवस्थापन सुधार गरी सुशासन कायम गर्न सहयोग गर्दछ। शिक्षामा सूचना तथा संचार प्रविधिका चारवटा मार्गदर्शक सिद्धान्तहरू यसको विकास तथा प्रयोगले सबै विद्यार्थीहरूका लागि सूचना तथा संचार प्रविधिको आधारभूत पहुँच पुर्याइ डिजिटल भिन्नता कम गर्ने, सूचना तथा संचार प्रविधिलाई शिक्षा सिकाइको साधनका रूपमा प्रयोग गरी सिकाइ सुधार गर्ने, सबैका लागि शिक्षामा पहुँच पुर्याउने र शिक्षाको व्यवस्थापकिय तथा शासकिय पद्धतिलाई कुशल र प्रभावकारी बनाइ सुशासनको प्रत्याभूतिका लागी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगलाई सहयोग पुर्याउनु रहेका छन्।

सबै नागरिकहरूमा देश विकासका लागि आवश्यक ज्ञान तथा सिप विकास गराउनु र नेपाललाई विश्वव्यापी समुदायमा आवद्ध गराउनु शिक्षाको दीर्घकालिन उद्देश्य रहेको छ। विश्व प्रतिस्पर्धी, श्रमवजारको माग अनुरूपको जनशक्ति उत्पादनको लागि विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा जोड दिनु अपरिहार्य छ। विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधार गरी सहरी तथा ग्रामीण, सुगम तथा दुर्गम र निजी तथा सामुदायिक विद्यालयहरूबीच देखिएको शैक्षिक गुणस्तरको दुरी घटाउन एवम् विश्व ज्ञानभण्डारमा विद्यार्थीको पहुँच विस्तार गरी उनीहरूको सिकाइको दायरा फराकिलो पार्न, विशेष गरी शिक्षण सिकाई क्रियाकलापमा सुधार गर्न, सिकाइ सामग्रीको प्रयोगमा पहुँच बढाउन र शैक्षिक प्रशासन र व्यवस्थापनलाई सुदृढ तुल्याउन वर्तमान समयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि अपरिहार्य रहेको छ।

नेपालको संविधान, २०७२ ले सूचनाको हकमा प्रत्येक नागरिकको आफ्नो वा सार्वजनिक सरोकारको कुनै पनि विषयको सूचना माग्ने र प्राप्त गर्ने हक हुनेछ भनि मौलिक हकमा उल्लेख गरेको छ। शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास तथा प्रयोगले सबै विद्यार्थीका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको आधारभूत पहुँच पुर्याइ डिजिटल भिन्नता कम गर्ने, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई शिक्षा सिकाइको साधनका रूपमा प्रयोग गरी सिकाइ सुधार गर्ने सबैका लागि शिक्षामा पहुँच पुर्याउने र शिक्षाको व्यवस्थापकीय तथा शासकीय पद्धतिलाई कुशल र प्रभावकारी बनाइ सुशासनको प्रत्याभूतिका लागी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगलाई सहयोग पुर्याउनु पर्दछ।

त्यसैगरी नेपालको सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति, २०७२ ले सूचना तथा सञ्चारका संरचनामा पहुँच पुर्याउने विषयमा नीति निर्धारण गरेको छ। शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी गुरु योजना कार्यान्वयन गर्ने लगायतका नीतिहरू उल्लेख गरेको छ। डिजिटल नेपालको कार्यढाँचा, २०७६ ले विद्यालय तथा क्याम्पसहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षा, जियोस्प्यासियल र जिआइएस (Geospatial/GIS) शिक्षा प्रदान गर्ने र शिक्षा क्षेत्रको सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षासम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने र सबैका लागि सूचना प्रविधिसम्बन्धी साक्षरता प्रदान गरेको छ।

नेपाल सरकारले २०७६ सालमा स्वीकृत गरेको राष्ट्रिय शिक्षा नीति र विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्धन नीतिमा पनि शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धी नीतिहरू उल्लेख गरिएको छ। उक्त शिक्षा नीतिमा सबै विद्यालय तथा शिक्षण संस्थाहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी संरचना तयार गर्ने, कनेक्टिभिटी पुर्याउने, तालिम, शिक्षण सिकाइ तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नका लागि आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापन र जनशक्ति संरचना तयार पार्ने जस्ता विषय उल्लेख गरिएको छ।

शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी गुरु योजना, २०१३-२०१७ ले १० हजार विद्यालयमा शिक्षण सिकाइका लागि इन्टरनेट कनेक्टिभिटीसहित सूचना प्रविधिका संरचनाका विकास तथा प्रयोग गर्ने, शिक्षक तथा शिक्षा क्षेत्रको अन्य जनशक्तिका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने, सबै स्रोत केन्द्रहरूमा डिजिटल डाटा केन्द्र स्थापना

गर्ने, निरन्तर सिकाइको प्रबन्ध गर्ने, सूचना प्रविधि विषय पाठ्यक्रम समावेश गर्ने, अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्री तयार गर्ने, सबै स्रोत केन्द्रहरूमा डिजिटल सामग्री आदानप्रदान गर्न प्लेटफर्म बनाउने उल्लेख गरेको छ ।

त्यसैगरी निरन्तर सिकाइको प्रबन्ध गर्ने, सूचना प्रविधि विषयवस्तु पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने, अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्री तयार गर्ने, शैक्षिक सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीलाई डिजिटलाइज गर्ने, स्रोतकेन्द्रलाई सूचना प्रविधिको केन्द्रका रूपमा विकास गर्ने लगायतका कार्यक्रमहरू निर्धारण गरिएका थिए ।

३.१२.२ वर्तमान अवस्था

डिजिटल नेपालको कार्यढाँचा २०७६ ले विद्यालय तथा क्याम्पसहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षा, जियोस्प्यासियल र जिआइएस शिक्षा प्रदान गर्ने, शिक्षा क्षेत्रको सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षा सम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने र सबैका लागि सूचना प्रविधि सम्बन्धी साक्षरता प्रदान गर्ने उल्लेख गरेको छ ।

हाल आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) पाठ्यक्रम २०७७ विज्ञान तथा प्रविधि विषयमा सूचना र विचारहरूको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग गर्न सक्ने सक्षमता निर्धारण गरी सूचना तथा सञ्चार प्रविधि ३० कार्य घण्टाको समय निधारण गरेको छ । माध्यमिक तहमा ऐच्छिक विषयका रूपमा कम्प्युटर अध्ययन गर्न सकिन्छ । कपुरकोट गाउँपालिकामा पाँच वटा माध्यमिक विद्यालयहरूमा कम्प्युटर, प्रोजेक्टर र स्मार्ट बोर्डको लगायत माध्यमले शिक्षण सिकाइ गर्न शुरू गरिएको छ । सबै विद्यालयहरूमा इन्टरनेट जडानको कार्य र विद्युतिय हाजिरीको अगाडि बढिरहेको छ ।

एकिकृत शैक्षिक तथा सूचना प्रणाली (IEMIS) लाइ वेभमा आधारित बनाइएको छ । ता पनि धेरैजसो विद्यालयमा कम्प्युटर लगायत सूचना प्रविधि सम्बन्धी सामग्री तथा इन्टरनेट कनेक्टीभिटीको अभाव हुनाले यसलाई पूर्ण रूपमा विद्यालयमा आधारित बनाउन सकिएको छैन । विद्यालय, प्राविधिक शिक्षा, व्यावसायिक तालिम र उच्च शिक्षाका अलगअलग शैक्षिक सूचना पद्धति भएकाले तिनीहरूविच सम्बन्ध स्थापित गर्न कठिनाई भएको छ ।

विद्यालयहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको संरचना विकासका लागि वार्षिक रूपमा लगानी गरिएको हुँदा धेरैजसो माध्यमिक विद्यालयहरूमा कम्प्युटर उपलब्ध गराउने र इन्टरनेट कनेक्टिभिटीको काम भएपनि एकातिर ति सुविधाहरू न्यून छन् भने अर्कोतिर ति स्रोतहरू प्रयोगविहिन भएको अवस्था पनि छ ।

यसर्थ पहुँच पुगेका विद्यालयमा पनि यसको प्रयोग शिक्षण सिकाइ र अपेक्षाकृत विद्यार्थी संख्याले प्रयोग गर्न नसकेको देखिन्छ । तसर्थ एकातिर साधन तथा संरचना बढाउन आवश्यक छ भने अर्कोतिर यसको प्रभावकारी प्रयोगका लागि शिक्षकको क्षमता वृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ ।

३.१२.३ शिक्षामा सूचना प्रविधिका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग मार्फत विद्यार्थीको सिकाइ तथा शिक्षा व्यवस्थापनमा सुधार गरी गुणस्तरीय शिक्षाको प्रबर्द्धन गर्ने ।	<p>१. सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार गर्ने ।</p> <p>२. सबैमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउने,</p> <p>३. शिक्षाको समग्र व्यवस्थापनलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरी प्रभावकारी, पारदर्शी र समतामूलक बनाउने ।</p>	<p>१. विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोग बढाइने</p> <p>२. शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गरिने</p> <p>३. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गरिने</p> <p>४. सबै शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिने</p> <p>५. शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गसरने</p> <p>६. शिक्षाका विभिन्न सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गरिने</p> <p>७. सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूमा Digital Learning Center स्थापना गरिने</p>	<p>विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विस्तार भइ सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुगनुका साथै विद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापनमा सुधार आइ सुशासन प्रबर्द्धन हुने ।</p>	<p>१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पूर्वाधार विकास भइ सबैको पहुँच पुग्ने,</p> <p>२. विभिन्न कक्षा र विषयका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीमा विद्यार्थीको सहज पहुँच हुने,</p> <p>३. सबै विद्यालयहरूले सिकाइ तथा व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरेको हुने,</p> <p>४. सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षक सहायता प्रणालीको विकास तथा सञ्चालन हुने,</p> <p>५. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार हुने,</p> <p>६. सूचना प्रविधिमा आधारित एकीकृत शैक्षिक सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ हुने,</p> <p>७. सूचना प्रविधिको प्रयोगले व्यवस्थापन र सुशासनमा सुधार आउने,</p> <p>८. अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीमा सुधार आउने ।</p>

३.१२.४ शिक्षामा सूचना प्रविधिका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३		
१	विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार		३	५	५	५	५	२३	
२	प्रत्येक विद्यालयमा Internet Connectivity को व्यवस्था र निरन्तरता	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		सवै विद्यालय
३	शिक्षकहरूको ICT बारे क्षमता विकास तालिम	जना		२४	२४	२४	२४		
४	विद्यालयमा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता	वटा	२	३	३	३	३	१४	
५	IEMIS व्यवस्थापन		निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
६	सामूदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	
७	विद्यालयमा इ हाजिरी व्यवस्थापन	वटा	१२	१२					
८	माध्यमिक विद्यालयका अनिवार्य विषयहरूको भर्चुअल कक्षा संचालन	पटक	१	१	१	१	१	५	
९	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन	विद्यालय	२	४	६	६	६	२४	
१०	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी प्रारम्भिक कक्षामा टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायत प्रयोगका लागी तालिमको व्यवस्था	जना		२४	२४				
११	गाउँपालिकाले मोवाइल एप्स निर्माण गरी त्यसमा शिक्षासँग सम्बन्धित पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका, मुल्यांकन काक्यविधि, सिकाइ सामाग्री जस्ता सामाग्रीमा शिक्षक र विद्यार्थीको सहज पहुँच बढाउने,	पटक	१	१	१	१	१	५	

३.१३ आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा

३.१३.१ परिचय

युद्ध, द्वन्द्व महामारी तथा प्राकृतिक प्रकोपको अवस्थामा पनि बालबालिकाको सिक्न पाउने अधिकारलाई संरक्षण गर्दै सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपाय सहितका शैक्षिक कार्यक्रमलाई आपतकालिन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाको रूपमा लिने गरिन्छ। यसको मुल उद्देश्य विभिन्न कारणले उत्पन्न सङ्कटकालिन अवस्थामा बालबालिका लगायत हिंसासँग सम्बद्ध व्यक्तिहरूको जीवन रक्षा, प्रकोपबाट सिर्जित सङ्कटको व्यवस्थापन, सामाजिक द्वन्द्व तथा हिंसा र दुरुपयोगबाट बालबालिकालाई सुरक्षित राख्नुका साथै समग्र शिक्षा क्षेत्रलाई निर्वाह रूपमा क्रियाशील हुने गरी शैक्षिक कार्यक्रमहरूको तयारी तथा सञ्चालन गर्नु हो। आपतलिन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाको अवधारणा बालअधिकारको रूपमा स्वीकार गरिएको छ। यसमा प्राकृतिक प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण, महामारी, युद्ध, द्वन्द्व व्यवस्थापन आदि कुराहरू समावेश गरिन्छ।

आपतकालिन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाको अवधारणा बाल अधिकारको रूपमा स्वीकार गरिएपछि यसलाई थप प्रभावकारी बनाउने कार्य प्रारम्भ भएको हो। नेपालमा पनि प्रकोप व्यवस्थापन तथा संकटकालिन अवस्थामा शिक्षा प्राप्त गर्ने बालबालिकाको अधिकारलाई कुण्ठित हुन नदिने गरी नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्थाका अतिरिक्त आवधिक राष्ट्रिय योजना, शिक्षा क्षेत्रको दीर्घकालिन योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरिदै आएको छ। विशेषगरी लामो द्वन्द्वको परिवेशमा शिक्षा क्षेत्रमा परेको प्रभाव, २०७२ सालको भूकम्प तथा कोभिड-१९ लगायतका महामारीहरूका प्रभावका कारण बालबालिकाहरूको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकारमा पुगेको अवरोधबाट पाठ सिकी यस योजनामा पनि आगामी ५ वर्षका लागी नीति, कार्यक्रम तथा योजनाहरू समावेश गरिएको छ। यसर्थ मूलत तीन प्रकारका आपतकालीन अवस्थाहरू प्राकृतिक प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण, महामारी र युद्ध, द्वन्द्व, विस्थापन, बसाइसराइ हुन्छन्। शिक्षा क्षेत्रसँग प्रत्यक्षरूपमा सम्बन्धित यि सम्भावित संकटका तीन क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन गर्नको लागी धेरै विषयलाई ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ। यि संकटको व्यवस्थापन गर्दा अधिकार, समावेशीकरण, समता र न्याय, पहुँच, गुणस्तर र सुशासन र सेवाको दक्षता लगायतमा ध्यान दिनु पर्छ। फलस्वरूप संकट वा विपदबाट शिक्षा क्षेत्रमा हुने क्षति कम हुन जान्छ।

३.१३.२ वर्तमान अवस्था

नेपालको वर्तमान संविधानले बालबालिकामाथि हुने सबै किसिमका विभेद सजाय र दुराचारलाई निषेध गरेको छ । अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५ तथा नियमावली २०७७ ले छात्रवृत्ति, दिवा खाजा, सुविधा विहिनका लागि विशेष सहयोग, मातृभाषामा शिक्षा पाउने अधिकार उल्लेख गरेको छ । विद्यालय शान्ति क्षेत्र ,राष्ट्रिय कार्यढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका, २०६८ ले विद्यालयलाई ससस्त्र गतिविधि र हिंसाबाट मुक्त गर्ने, दलगत राजनीतिक हस्तक्षेपबाट मुक्त राख्ने , भेदभाव दुर्व्यवहार र शोषणबाट मुक्त राख्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । हाल कोभिड १९ को विश्वव्यापी महामारीको अवस्थामा शैक्षिक क्षतिलाई न्यूनिकरण गर्न वैकल्पिक माध्यमबाट शिक्षण सिकाइ गर्न विभिन्न नीतिगत कार्यक्रमहरू हुँदै आएका छन । जसमध्ये सिकाइ सहजिकरण निर्देशिका, २०७७ विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी आकस्मिक कार्ययोजना, २०७७ विद्यालय सञ्चालन कार्यढाँचा, पाठ्यस्तु समायोजन ढाँचा, २०७७ एसइइ नतिजा प्रकाशन तथा प्रमाणिकरण कार्यविधि, २०७७ जारी भएको छ ।

वृहत् विद्यालय सुरक्षा न्यूनतम प्याकेज २०१८ ले सुरक्षित विद्यालय न्यूनतम मापदण्डमा विशेषतः शिक्षा क्षेत्रमा प्राकृतिक विपत्तीको प्रभावमा केन्द्रित रहेर ३ वटा पिलरहरू सुरक्षित सिकाइ पूर्वाधार, विपद् जोखिम व्यवस्थापनको सुदृढीकरण र सरोकारवाला तथा समुदायविच विपद् जोखिम न्यूनिकरण शिक्षाका न्यूनतम मापदण्ड तयार गरी विद्यालयमा आधारित कार्यान्वयनको परिकल्पना गरेको छ । विद्यालय तहको पाठ्यक्रमलाई केन्द्रित गरी विभिन्न विषयमा अनलाइन, अफलाइन सिकाइ सामग्री तयार भै वेबसाइटमा राखिएका छन् ।

चुनौतिहरू तथा अवसर

आपतकालीन अवस्थामा लागू गरिने पाठ्यवस्तु, छुट्टै योजना बनाउने की योजनाको हरेक अङ्गमा यसलाई समावेश गर्ने, योजना तत्कालीन बनाउने कि दीर्घकालीन, योजनामा सड्कटका कुनकुन पक्षलाई समावेश गर्ने, अनुमान गर्न नसकिने, घटनालाई योजनामा कसरी समेट्ने आदि यसका चुनौतिहरू रहेका छन ।

नेपालको संविधानले सबैलाई अनिवार्य, तथा निःशुल्क आभारभूत शिक्षा र माध्यमिक तह सम्म निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था र बालबालिकामाथि हुने सबै किसिमका विभेद सजाय र दुराचारलाई निषेध, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५ तथा नियमावली २०७७ ले छात्रवृत्ति, दिवा खाजा, सुविधा विहिनका लागि विशेष सहयोग, मातृभाषामा शिक्षा पाउने अधिकार उल्लेख गरेको छ । विद्यालय शान्ति क्षेत्र ,राष्ट्रिय कार्य ढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका २०६८ ले विद्यालयलाई ससस्त्र गतिविधि र हिंसाबाट मुक्त गर्ने, दलगत साजनितिक हस्तक्षेपबाट मुक्त राख्ने , भेदभाव दुर्व्यवहार र शोसनबाट मक्त राख्ने नीतिगत व्यवस्था आदि अवसरहरू रहेका छन ।

३.१३.३ आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
विपद्को अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षालाई निरन्तरता दिई उनीहरूको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा सहयोग पुर्याउने।	<p>१. औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाको माध्यमबाट सम्भावित विपद्को पूर्व सावधानी र तयारीको वातावरण तयार गर्ने</p> <p>२. सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको तयारी गर्ने</p> <p>३. विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास गर्ने</p> <p>४. अल्पकालीन र दीर्घकालीन पुनर्स्थापना गर्ने</p>	<p>१. विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनासम्बन्धी आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गर्ने</p> <p>२. सम्भावित प्रकोप तथा विपद्सम्बन्धि पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी तथा सिप विकास गर्ने</p> <p>३. प्रकोपबाट शिक्षा क्षेत्रलाई जोगाउन आवश्यक तयारी</p> <p>४. कोभिड- १९ लगायतका महामारीबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी</p> <p>५. महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने बैकल्पिक उपायहरूको तयारी</p> <p>६. शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा संकटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण</p> <p>७. विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूसित वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने</p> <p>८. संकटासन्नता (Vulnerability) को मूल्याङ्कनका आधारमा पूर्वानुमान तथा प्रतिकार्यको वृहत योजना तयार गर्ने</p> <p>९. विद्यालयस्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने</p> <p>१०. विपद् प्रतिरोधि भौतिक पूर्वाधारको निर्माण तथा पुनर्स्थापना गर्ने</p> <p>११. शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उकरण, खाद्यान्न, पोशाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने</p> <p>१२. विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने</p> <p>१३. विपद् व्यवस्थापनको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सफल अभ्यासलाई स्थानीयकृत गर्ने</p> <p>१४. हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकास निम्ति</p>	<p>आपतकालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा पनि बालबालिकाको सुरक्षासहित शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित हुने।</p>	<p>१. विद्यालय र शिक्षा प्रणालीमा विपद् तथा प्रकोप व्यवस्थापनको लागि पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनर्स्थापना तथा पुनर्उत्थान योजना तथा क्षमता विकास हुने,</p> <p>२. भौतिक, मानवीय र आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन सहित विद्यालय तथा शिक्षा प्रणाली उत्थानशील हुने,</p> <p>३. विपद् तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शैक्षिक क्रियाकलापहरू निरन्तररूपमा</p>

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
		शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने		सञ्चालन हुने,

३.१३.४ आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३		
१	उत्थानसिलताका लागी whole school approach का आधारमा सचेतना विकास गर्ने	पटक	१	१	१	१	५		
२	शिक्षक तथा पद जोखिम न्युनिकरण तालिम	पटक	१	१	१	१	१		
३	स्थानीय तहमा संकटासन्नता मूल्यांकनका आधारमा योजना निर्माण	पटक	१	१	१	१	१		
४	निरन्तर र सुरक्षित सिकाइका लागी शिक्षक विद्यार्थी सम्मिलित कार्य समुह निर्माण र परिचालन	विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
५	स्वास्थ्य सुविधा सहितको स्वास्थ्य शिक्षक कार्यकर्ताको व्यवस्था	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		माध्यमिक विद्यालय
६	हरित, सफा, शान्त र सुरक्षित विद्यालय प्रवर्धन, निमावि र माविमा करेसावारी र वगैचा	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
७	आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षासँग सम्बन्धित विभिन्न मापदण्ड, निर्देशिका तथा कार्यविधि एकिकृत गर्ने	पटक		१					
८	शिक्षाका सवै उपक्षेत्रमा उल्लेखित योजनाहरू आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा गर्न सकिने विधिमा वैकल्पिक उपाय सहित योजना बनाउने	पटक	१	१	१	१	१	५	

परिच्छेद ४

संस्थागत संरचना र क्षमता विकास

४.१ परिचय

नेपालको शिक्षा क्षेत्रको वर्तमान संस्थागत संरचना संघीय स्वरूपमा तीनै तहमा प्रवाह गर्ने शैक्षिक सेवालाई निरन्तर गर्न तत्कालीन समस्या समाधानका लागि कर्मचारीको व्यवस्थापन र संगठनात्मक स्वरूपमा केही परिवर्तन गरी व्यवस्थापन गरिएको छ । बदलिदो परिवेशअनुसार शासकीय संरचना, प्रक्रिया र क्षमता सुधार गरिएमा मात्र शैक्षिक गतिविधि प्रभावकारी भई सुशासन कायम हुने भएकाले संघीय संरचनाअनुसार तीन तहको सरकारका अधिकार तथा दायित्व; शिक्षामा भएको सङ्ख्यात्मक विस्तार; ज्ञान, विज्ञान, प्रविधि र सञ्चारमा भएको विकास; सामाजिक चेतनामा आएको परिवर्तन ल्याइतका पक्षहरूलाई समेत विचार गरेर संस्थागत संरचना र क्षमता विकास गरी सुशासन प्रवर्धन गर्नु आवश्यक देखिएको छ ।

यस योजना कार्यान्वयनका लागि गाउँ कार्यपालिका, गाउँसभा, गाउँ शिक्षा समिति, वडा शिक्षा समिति, गाउँपालिका शिक्षा शाखा, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, विद्यालय मुख्य संयन्त्रका रूपमा रहेका छन् । शिक्षा योजनामा उल्लेख नीति तथा कार्यक्रमहरूको सफल कार्यान्वयनका लागि सरोकारवालाको क्षमता विकास हुन जरुरी हुन्छ । योजनामा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको स्पष्टता बिना सफल कार्यान्वयन हुन सक्दैन । त्यसका लागि सरोकारवाला संयन्त्रको क्षमता विकास हुनुमा यसको औचित्य ठहर्छ ।

नेपालको संविधानमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका एकल र साझा अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ ज मा स्थानीय तहका २३ वटा अधिकारहरूको व्यवस्था गरेको छ । विभिन्न ऐन र कानूनमार्फत स्थानीय तहका अधिकारहरूलाई स्पष्ट पारेको छ ।

नेपालमा शिक्षा क्षेत्रको वर्तमान संस्थागत संरचनातर्फ दृष्टिगोचर गर्दा सङ्घमा शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय रहेको छ । सो अन्तर्गत शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्र, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र रहेका छन् । त्यसैगरी स्वायत्त निकायका रूपमा राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड र शिक्षक सेवा आयोग पनि क्रियाशील छन् । साविकमा शैक्षिक जनशक्ति विकास अन्तर्गतका रहेका २९ शैक्षिक तालिम केन्द्रमध्ये ७ वटा केन्द्र प्रदेश मातहतमा हस्तान्तरण भई प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रका रूपमा क्रियाशील रहेका छन् ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ कार्यान्वयनमा आएपछि त्यस ऐन बमोजिम तोकिएका २३ वटा कार्य बाहेक अन्य कार्यका लागि जिल्ला तहमा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई राखिएको छ । प्रत्येक तहमा शिक्षा युवा तथा खेलकुद महाशाखा / शाखाको व्यवस्था गरिएको छ ।

४.२ वर्तमान अवस्था

कपुरकोट गाउँपालिकामा रहेका शाखाहरूमध्ये शिक्षा, युवा तथा खेलकुदसम्बन्धी काम शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाले गर्दै आएको छ । एक जना छैटौँ अधिकृत, एक जना प्राविधिक सहायकको दरबन्दीमा काम भैरहेको छ ।

शिक्षाको कार्यक्रम हेर्ने अलग्गै लेखाको कर्मचारी व्यवस्था नहुँदा शिक्षा क्षेत्रको आर्थिक श्रेस्ताको अभिलेखीकरण अपेक्षाकृत रूपमा व्यवस्थित बन्न सकेको छैन । शाखामा जनशक्ति कम हुँदा विद्यालय अनुगमन तथा सुपरीवेक्षणको पाटो प्रभावकारी बन्न सकेको छैन ।

सबै विद्यालयहरूमा विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नका लागि विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घको कार्यकारी समिति रहेका छन् । सबै विद्यालयहरूमा विद्यालय सहयोगी र माध्यमिक तह सञ्चालन भएका सामुदायिक विद्यालयमा एकएक जना विद्यालय सहायकको व्यवस्थापन गरिएको छ । प्रायजसो विद्यालयहरूमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक नियमति बसेको देखिन्छ भने शिक्षक अभिभावक सङ्घको बैठक अपेक्षाकृत रूपमा बस्न सकेको पाइँदैन । सबै विद्यालयहरूले सामाजिक परीक्षण र अन्तिम लेखा परिक्षण गर्ने गर्दछन् ।

विद्यालयमा नागरिक बडापत्र राख्ने, गुनासो सुनुवाइ संयन्त्रको विकास, विविधता व्यवस्थापन, अभिभावक भेला र छलफलजस्ता पक्षमा विद्यालयहरूले उपलब्धिपूर्ण तरिकाले काम गरेको देखिँदैन । यसमा योजनाका प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा र माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गरी गुणास्तरमा सुधार, अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइका अवसरहरूको विस्तार र समता तथा समावेशिताको प्रवर्धनसहित जवाफदेही शैक्षिक सुशासन कायम गर्ने उद्देश्यले आवश्यक संस्थान्तर संरचना र प्रक्रिया स्थापित गर्न खोजिएको छ ।

त्यसका लागि आवश्यक पर्ने क्षमता विकासको आवश्यकता पनि पहिचान गरिएको छ । शिक्षा विकासका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागि विद्यमान पद्धतिको समीक्षा गरी यस शिक्षा क्षेत्र योजनाको प्रभावकारी र कुशल कार्यान्वयनका लागि संस्थागत संरचना, क्षमता र प्रक्रियामा देखिएका चुनौतीहरू पहिचान गरिएको छ । पहिचान गरिएका चुनौतीहरू सामना गरी सुशासन प्रवर्धन गर्नका लागि आवश्यक संरचना, क्षमता र प्रक्रियाको विकास तथा परिवर्तनको प्रस्ताव पनि गरिएको छ ।

विद्यालय शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि सङ्घीय र प्रदेश तहमा निजामती तथा शिक्षा ऐन तथा नियमावलीहरूको निर्माण तथा परिमार्जन नभएकोले कार्यान्वयनमा जटिलता सिर्जना भएको छ । विशेष गरी सङ्घीय शिक्षा ऐन जारी हुन नसकेको कारणले यस पालिकाले कार्यान्वयनमा ल्याएको ऐनअनुसारका शैक्षिक गतिविधि व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन हुन नसकेका गुनासो सरोकरवालाहरूबाट आइरहेका छन् ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ कार्यान्वयनमा आएपछि त्यस ऐनबमोजिम तोकिएका २३ ओटा कार्यबाहेक अन्य कार्यका लागि जिल्ला तहमा शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइ र कर्णाली प्रदेशले प्रत्येक जिल्लामा सामाजिक विकास कार्यालयको स्थापना गरी शिक्षा प्रशासनका निकायहरू एकातिर कामविहिन भएको पाइँन्छ भने अर्कोतिर तीनवटै तहका विभिन्न निकायहरूबीचको समन्वय, सहकार्य र सहसम्बन्ध कमजोर भएको देखिन्छ ।

विद्यालय निरीक्षक र स्रोत व्यक्तिले प्रदान गर्दै आएका सेवा समाप्त भइ विद्यालयहरूमा शिक्षक पेशागत सहयोगको पद्धति नै टुटेको अवस्था छ । सरकारका विभिन्न तहहरू विच सहजीकरण र समन्वयका पक्षमा सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकता महसुस भएको छ भने नतिजा प्रतिको जवाफदेहितामा सुधार गर्नुपर्ने छ ।

४.३ संस्थागत संरचना र क्षमता विकासका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
स्थानीय तहको शिक्षाको शासकीय प्रबन्धलाई सुदृढ बनाइ नतिजामुखी शिक्षा व्यवस्थापनको प्रबर्द्धन गर्ने	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र अनुसार संस्थागत संरचना बनाउने, तीनै तहका सरकारबीचको अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढ बनाउने, गुणस्तरको कमजोर नतिजालाई सम्बोधन गर्न जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने, जनशक्तिलाई नतिजाप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउने, कर्मचारी र संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, 	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने, संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने, कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने, स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना गर्ने, प्रधानाध्यापकलाई थप जिम्मेवार बनाइ क्षमता विकास गर्ने । 	शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रबर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुने ।	<ol style="list-style-type: none"> शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय कार्यका लागि आवश्यक संरचना तथा जनशक्ति तयार हुने, शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापनमा सहभागि हुने सबै निकायको दायित्व र अधिकार स्पष्ट हुने, शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापनमा सहभागि हुने सबै निकाय तथा जनशक्तिको क्षमता विकास पद्धति स्थापना भई क्षमता सुधार हुने, सेवा प्रवाह सहभागितामूलक, कार्यसम्पादनप्रति उत्तरदायी, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही, समतामूलक र समावेशी भई कार्यसम्पादन उद्देश्यमूलक, प्रभावकारी तथा कुशल हुने ।

४.३ संस्थागत संरचना र क्षमता विकासका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३		
१	शैक्षिक कार्य सम्पादनका लागि आवश्यक कानुनी प्रबन्ध तथा मापदण्ड विकास	संख्या	१	१				२	
२	संस्थागत संरचनाहरू गठन, पुनर्गठन तथा भैरहेकाहरूको कार्यसम्पादन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					कैफियत	
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३		जम्मा
३	प्रधानाध्यापकलाइ कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने	विद्यालय							
४	शिक्षाका संरचनामा सम्वद् पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास (विव्यस, सिअसंघ र वडा शिक्षा समिति सम्वद् पदाधिकारी)	पटक		१	१	१	१	४	
५	प्रधानाध्यापक तथा शिक्षा शाखा कर्मचारीको क्षमता विकास तालिम	संख्या		३०		३०		३०	
६	वडा तथा गाउँ शिक्षा समितिको क्षमता विकास तालिम	पटक		१			१	२	
७	शिक्षा शाखाका कर्मचारी ता संस्थागत संरचनाका पदाधिकारिहरूको क्षमता विकासका लागि तालिम, गोष्ठि, सेमिनार तथा भ्रमण	पटक	१	१	१	१	१	५	

परिच्छेद ५

लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

५.१ परिचय

आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा गति प्रदान गरी समृद्ध राष्ट्र निर्माण तथा उन्नत समाज विकासका लागि सरकार तथा समुदायले बालबालिकाको शिक्षामा प्राथमिकताका साथ लगानी गर्नु आवश्यक छ । भविष्यका लागी गुणस्तरिय मानव संसाधनको विकास गर्न शिक्षामा लगानी गरिन्छ । शिक्षामा राज्यको लगानीले प्रमुख ३ पक्षहरू पहिलो राज्यका सबै बालबालिका र नागरिकलाई शैक्षिक अवसर र सहभागिता, दोस्रो सहभागी भैसकेका लाइ उचित र गुणस्तरिय शिक्षाको सुनिश्चितता र तेस्रो स्रोतको समतामूलक वितरण र उपयोगलाई ध्यान दिनु पर्दछ ।

सबै नागरिकहरूलाई आधारभूत तह निःशुल्क र अनिवार्य तथा माध्यमिक तह निःशुल्क उपलब्ध गराउने संवैधानिक प्रावधान रहेको छ । आधारभूत तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा राखिएको छ । आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, खुला शिक्षा, दुर शिक्षा, विशेष शिक्षा, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूका अतिरिक्त औपचारिक संरचना बाहिरका टिउसन कोचिङ सेन्टरहरूको नीति, योजना र समग्र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहने गरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले २३ वटा अधिकारहरूको विस्तृतीकरण गरेको पाइन्छ । कार्यक्षेत्रभित्रका शैक्षिक संस्थाहरूलाई अनुदान उपलब्ध गराउने, लेखापरीक्षण र वित्तिय सुशासन कायम गर्ने दायित्व पालिकाको कार्यक्षेत्रमा रहेकोले सीमित स्रोत साधनलाई मितव्येही, नियमित, प्रभावकारी र पारदर्शी ढङ्गले व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

संवैधानिक एवम् कानुनी प्रावधान अनुसार विद्यालय शिक्षामा समतामूलक पहुँच सहितको गुणस्तरिय शिक्षा प्रदान गर्नु सरकारको दायित्व भएको छ । यसका लागी आवश्यक श्रोतको खोजी प्राथमिकीकरण, स्रोतको उचित विनियोजन, प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन र प्रतिवेदन सम्बन्धी व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ ।

वित्तिय व्यवस्थापन अन्तर्गत दुईवटा पक्षहरूलाई समेटिएको छ । एकातर्फ योजना कार्यन्वयनको लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोतको आँकलन, प्राप्ति र उपयोगलाई समेटिएको छ भने प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त विभिन्न प्रकारका अनुदानहरूलाई विद्यालयहरूमा पुर्याई तोकिएबमोजिम खर्च, पारदर्शिता बढाउदै समग्र पक्षमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुपर्नेछ ।

शिक्षा विकासका पूर्वाधारहरूको पनि पूर्वाधारका रूपमा लिइन्छ । शिक्षाको समयसापेक्ष जुन गतिमा विकास हुनुपर्ने हो त्यसो हुन सकेको छैन । विभिन्न प्रतिवेदनहरूले कुल बजेटको २० प्रतिशत बजेट शिक्षामा विनियोजन गरिएता पनि सो अनुपातमा पुग्न सकेको छैन । यथार्थताको नजिक रहेर योजना बनाएर सोबमोजिम बजेट विनियोजन गर्ने नभई हचुवाको भरमा बजेट विनियोजन गर्ने कार्यले प्रश्रय पाएको छ । समुदायको विद्यालयमा लगानी गर्नुपर्छ भन्ने सोचमा गिरावट आएको छ । संविधानमा शिक्षालाई लगानीमैत्री बनाउने र लगानी बढाउदै लजाने नीति उल्लेख गरिएको छ ।

कमजोर भौतिक पूर्वाधारलाई सुविधा सम्पन्न बनाउनु, विद्यालयहरूको आर्थिक पक्षलाई सबलीकरण गर्नु, विद्यालय शिक्षामा परिचालन हुने बजेटलाई पारदर्शि बनाउनु चुनौतिका रूपमा रहेका छन् । सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको

सूचीमा शिक्षालाई राखिनु, सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल अधिकारका रूपमा समेत स्पष्ट गरिनुले शिक्षामा लगानीको अवसर राम्रो देखिन्छ ।

५.२ वर्तमान अवस्था

विश्वव्यापी रूपमा दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न कुल बजेटको कम्तिमा २० प्रतिशत रकम शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजन गर्ने विश्वव्यापी प्रतिवद्धता रहेता पनि शिक्षा क्षेत्रको बजेट क्रमश घट्टै गइरहेको पाइन्छ । सर्शत अनुदानको रूपमा प्राप्त हुने केन्द्रिय अनुदानको ९५ प्रतिशत भन्दा बढि रकम शिक्षक तलव भत्ता, छात्रवृत्ति, भौतिक पूर्वाधार, दिवाखाजा र पाठ्यपुस्तक जस्ता शिर्षकहरूमा खर्च हुने गरेको छ ।

शिक्षा क्षेत्रमा घरपरिवारको लगानी उल्लेख्य छ भने यसमा निजी क्षेत्रले पनि लगानी गरिरहेको छ । नेपालमा निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित संस्थागत विद्यालयमा पढ्ने विद्यार्थी संख्या कुल विद्यार्थी सङ्ख्याको २५ प्रतिशत भन्दा बढी छ भने प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा भने ५० प्रतिशत भन्दा बढि बालबालिका निजी क्षेत्रबाट संचालित विद्यालयमा रहेका छन् । नेपालमा निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित शिक्षण संस्थामा सरकारी लगानी प्रत्यक्ष रूपमा नभएपनी प्रशासनिक र व्यवस्थापकिय कार्यमा सहयोग तथा सहजिकरण र नियमनका पक्षमा सरकारको भूमिका रहेको छ ।

निःशुल्क विद्यालय शिक्षालाई राज्यको लायित्वका रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि अहिलेकै अवस्थामा पनि सरकारको लगानी बढाउनु जरूरी देखिन्छ भने समग्रमा शिषा प्रवाह सुधार गरी बालबालिका मैत्री बातावरणमा सबैका लागी गुणस्तरीय शिक्षाको प्रवन्धका लागि थप लगानी आवश्यक छ । शिक्षामा लगानी बढेमा सार्वजनिक र संस्थागत विचको खाडल कम हुने र कमजोर तथा सुविधाविहिन र हुनेखाने वर्गको खाडल कम गर्न समेत मद्दत पुग्दछ ।

गुणस्तर अभिवृद्धि र क्षमता विकासका लागि स्थानीय सरकारका कार्यक्रमहरू केन्द्रित रहेका छन । विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा एकाई लागत विश्लेषण गर्दा अभिभावकको प्रत्यक्ष लागनीका अतिरिक्त कपुरकोट गाउँपालिका क्षेत्रमा अध्ययनरत विद्यार्थीको प्रतिविद्यार्थी लागत रहेको छ । तिहारको भैलो देखि अभिभावकको सहयोग विद्यालयका आम्दानीका प्रमुख स्रोतहरू बनेका छन् ।

पञ्चवर्षीय गाउँ शिक्षा योजना कार्यान्वयनको वित्तीय व्यवस्थापनका मुख्य स्रोत सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय सरकार रहनेछन् । अभिभावक र समुदायको भूमिका परिपूरकको रूपमा रहनेछ । शिक्षा क्षेत्रमा कार्य गर्ने सङ्घसंस्थाहरूलाई विज्ञताका आधारमा क्षेत्रगत रूपमा साझेदारी गर्न सकिनेछ । समग्र वित्तीय व्यवस्थापन अन्तर्गत योजना कार्यान्वयनका लागि प्रयाप्त वित्तीय स्रोत जुटाउनु, शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि विद्यालयहरूलाई आवश्यकता क्षेत्रमा स्रोत उपलब्ध गराउने र स्रोत साधनको प्रभावकारी व्यवस्थापन मार्फत वित्तीय सुशासन कायम गर्ने कार्यहरू प्राथमिकतामा रहेका छन । नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धति मार्फत विद्यालयहरूलाई नियमित अनुदानका अतिरिक्त एकमुष्ट, मागमा आधारित, कार्यसम्पादनमूलक र प्रोत्साहनमूलक अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ । स्रोतको आँकलन तपसिल बमोजिम गरिएको छ ।

५.३ श्रोतको आँकलन तथा नपुग बजेट

क्र.स.	वित्तीय श्रोतको व्यवस्थापन	कूल बजेट	जम्मा हिस्साको प्रतिशत	कैफियत
--------	----------------------------	----------	------------------------	--------

क्र.स.	वित्तीय श्रोतको व्यवस्थापन	कूल बजेट	जम्मा हिस्साको प्रतिशत	कैफियत
१	सङ्घीय सरकार	३५१५००		
२	प्रदेश सरकार	२५०००		
३	स्थानीय सरकार	२१२५००		
४	अभिभावक तथा समुदाय	५०००		
५	सङ्घ संस्था तथा दातृनिकाय	१००००		
६	स्थानीय दाता तथा अन्य श्रोत परिचालन	१०००		
७	अपुग रकम	५५८९७०		
	जम्मा	११६३९७०		

५.३ लगानी र श्रोत व्यवस्थापनका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
शिक्षा क्षेत्रमा पहुँच तथा गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि लगानीको सुनिश्चितता हुने ।	<ol style="list-style-type: none"> योजना अवधिका लागि शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्ने, पहिचान गरिएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्ने, उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गर्नु, खर्चको प्रक्रिया र दायित्व स्पष्ट गर्नु । 	<ol style="list-style-type: none"> सङ्घीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट लगानी गरिने, आफ्नो तह भित्रको लक्षित शैक्षिक पहुँच, सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानीको व्यवस्था गरिने, स्रोतको उपयोग गर्ने विद्यालयलाई जबाफदेही बनाइने, वार्षिक रूपमा कुल बजेटको २० प्रतिशत बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गरिने, शिक्षामा निजी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रबर्द्धन गरिने , मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अवलम्बन गरिने, वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सबल बनाइने । 	<ol style="list-style-type: none"> शिक्षामा स्रोतको दिगो व्यवस्थापन भई शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर र क्षमता विकासमा उल्लेख्य प्रगति भएको हुने, वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार भई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ हुने । 	<ol style="list-style-type: none"> उपलब्ध स्रोतको अनुमान र विश्लेषण <ul style="list-style-type: none"> अपेक्षा र नीतिका आधारमा अनुमान स्रोतको उपलब्धताको अनुमान प्रस्तावित कार्यक्रम र बजेट अनुमान <ul style="list-style-type: none"> प्रस्तावित बजेटमा नपुग स्रोत पूरा गर्ने उपाय

५.४ लगानी र श्रोत व्यवस्थापनको क्षेत्रगत सारसंक्षेप

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/०८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जन सहभागिता	अन्य
प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	६९७३०	८६१५	१२२८५	१४४२०	१६५००	१७९१०	४३२३०	५४५०	१६६००	२२७५	१८६५	३१०
आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ - ८)	४७१६१५	८५९७५	९२७२५	९४४८५	९७०३५	१०१३९५	४१४४९०	७०००	३९४२५	२४५०	५९००	२३५०
माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)	२०४५२५	३९६२०	४१३२०	४२१९५	४२६९५	३८६९५	१८३९२५	२५२५	१६५००	२६५	१३००	१०
उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्ध	६९५०	१५०	१५५०	१६५०	१७५०	१८५०	१२५	०	५९७५	३००	२५०	३००
प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम	११७७५	१९२५	२३७५	२४२५	२३२५	२७२५	६४००	०	५३७५	०	०	०
पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री	१०७५०	१२५०	१५००	२१५०	२९००	२९५०	१०७५	७५०	७८५०	४००	६७५	०
शिक्षक व्यवस्थापन र विकास	१३६५०	१७५०	२६७५	२९७५	२९७५	३२७५	२४७५	१३००	७१७५	१३५०	१३५०	०
विद्यालय व्यवस्थापन	८५७५	१४५०	१६७५	१९७५	१७५०	१७२५	२१००	२००	३२००	६७५	२४००	०
निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा	११४५०	२०५०	२६५०	२२५०	२२५०	२२५०	३३५०	०	५६००	१२००	०	१३००

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/२०८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जन सहभागिता	अन्ध
गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा	१३३२०	११९५	३०२५	३४००	३४००	२३००	५००	५००	८४००	१५२०	२२५०	१५०
आर्थिकतथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा	२८५०	३००	६००	४५०	१०५०	४५०	२००	०	१९५०	४५०	२००	५०
शिक्षामा सूचना प्रविधि	८२५०	१२००	१९५०	१७००	१७००	१७००	४०००	०	३५५०	०	७००	०
आपतकालीन तथा संकटपुर्ण अवस्थामा शिक्षा	५९५०	५५०	१०५०	१४५०	१४५०	१४५०	४०००	०	१९००	०	५०	०
संस्थागत संरचना र क्षमता विकास	४५५०	४५०	११००	७००	९००	१४००	०	०	३५५०	७००	३००	०
कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण	२१२५	४२५	४२५	४२५	४२५	४२५	९००	०	११२५	१००	०	०
कुल जम्मा	८४६०६५	१४६९०५	१६६९०५	१७२६५०	१७९१०५	१८०५००	६६६७७०	१७७२५	१२८१७५	११६८५	१७२४०	४४७०

परिच्छेद ६

कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण

६.१ परिचय

शैक्षिक कार्यक्रमहरूमा स्रोत साधनको विनियोजन र वितरण के कसरी भैरहेको छ, लगानीको प्रवाह समुचित ढङ्गले भएको छ वा छैन, कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रक्रियामा त्रुटीहरू छन् वा छैनन्, शैक्षिक क्रियाकलापहरू निर्धारित कार्यतालिकाअनुसार समयमै कार्यान्वयन भइ लक्षित प्रतिफल प्राप्तितर्फ उन्मुख भएका छन् वा छैनन् भन्ने कुरा निश्चित गर्न व्यवस्थापनबाट कार्यक्रम कार्यान्वयनको लक्ष्य र प्रगतिका बारेमा नियमित वा अवधिक रूपमा निगरानी, निरीक्षण, पुनर्निरीक्षण, पर्यवेक्षण एवम जाँचवुझ गर्ने र गराउने कार्य अनुगमन हो ।

नेपालमा योजनाबद्ध विकास प्रयासको सुरु अवस्था सँगै विकास आयोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटी बसेको पाइन्छ । आ.व. २०३२/०३३ देखि विकास आयोजनाहरूको कार्यान्वयनको मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्थाको सुरुवात भयो । आठौँ योजना २०४९/०५४ देखि अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको एउटा पद्धतिको रूपमा मजबुत गर्ने कार्य गरियो । यस योजनामा विगतका अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्थामा देखिएका कमीकमजोरीहरूमा सुधार गरी संस्थागत व्यवस्था, उच्च राजनैतिक तहको प्रतिबद्धता र उपलब्धि मूल्याङ्कनको व्यवस्थासहितको बलियो अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली लागु गरियो ।

अनुगमन भन्नाले कुनै पनि कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि विशेषतः शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरू के कति भए त्यसको लक्षित प्रतिफल योजना अनुरूप ठीक सँग भइरहेका छन् वा छैनन् भनी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने प्रत्येक तहको व्यवस्थापनद्वारा निरन्तर र अद्यावधिक गरी निगरानी राख्ने कार्य हो । मूल्याङ्कन भन्नाले कुनै शैक्षिक कार्यक्रमको निर्धारित उद्देश्यको सन्दर्भमा त्यसका कार्यहरू कति सान्दर्भिक, सक्षम, लाभदायक र प्रभावकारी देखिएका छन भन्ने बारे व्यवस्थित रूपबाट मापन गरी लेखाजोखा गर्ने कार्य हो ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन को मुख्य उद्देश्य गाँउ शिक्षा योजना र विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमले किटान गरेका प्रत्येक सेवा प्रवाहका तहका लक्ष्य तथा उद्देश्य अनुरूपका उपलब्धिहरू पत्ता लगाई ती सूचकका आधारमा निर्णय प्रक्रियालाई सहयोग गरी प्रवाह सुधार गर्नु हो ।

६.२ वर्तमान अवस्था

ऐन, नियमअनुसार कार्य भए नभएको लेखाजोख गर्ने, लक्ष्य तथा उद्देश्यका आधारमा प्रगति मापन गर्ने र क्षेत्रगत उद्देश्य तथा लक्ष्यमा भएको रणनीति तथा नीतिगत प्रवाहको मूल्याङ्कन गर्ने कार्यहरू नियमित रूपमा भैरहेका छन् । सबै तहको सेवा व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाहका लागि वित्तीय व्यवस्थापकीय र प्राविधिक पक्षको अनुगमन लेखाजोखा तथा मूल्याङ्कन भैरहेको छ ।

सङ्घमा शिक्षा तथा प्रविधि मन्त्रालय र शिक्षा विभागले अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका कार्यको समन्वय सञ्चालन गरिरहेका छन् । वैदेशिक सहयोगको कतिपय अंश लक्षित नतिजामा आधारित गरी बाह्य संस्था वा विज्ञद्वारा भुक्तानी सूचकहरू-DLI रूजु गरेर मात्रै उपलब्धिअनुसार सरकारले भुक्तानी पाउने व्यवस्था पनि गरिएको छ । यति हुँदाहुँदै पनि अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी आवश्यक नतिजाहरू सबै तहको सरकारले प्राप्त गर्न सक्ने गरी स्वचालित बनाइनु पर्छ । यसका लागि हाल प्रयोगमा रहेको IEMIS मा सुधार गरी तिनै तहका सरकारले आवश्यक सूचना प्राप्त गर्न सक्ने बनाइनु आवश्यक छ ।

कपुरकोट गाउँपालिकाको गाउँ शिक्षा योजना सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराइ सो कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धित निकायबाट अनुगमन गरिनेछ । नियमित रूपमा भेरेका क्रियाकलाप, योजना र कपुरकोटको शिक्षा प्रणालीको अनुगमन प्रकृया तपसिल बमोजिम हुनेछ ।

क्र.स.	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन प्रकृया	अनुगमन सूचक
१	विव्यस, अभिभावक, शिक्षक अभिभावक संघ, प्रअ	अलवोकन, निरक्षण, सुपरिवेक्षण, प्रतिवेदन, अनुगमन	आगन्तुक
२	वडा शिक्षा समिति		पुस्तिका,
३	गाउँ शिक्षा समिति		विद्यालय
४	वडा कार्यालय		अनुगमन फाराम,
५	गाउँपालिका शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा		कक्षाकोठा
६	विज्ञ समुह		अनुगमन फाराम,
७	गाउँपालिका		प्रतिवेदन
८	शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइ		
९	जिल्ला समन्वय समिति		
१०	शिक्षा तथा मानव श्रोत विकास केन्द्र		
११	प्रदेश अन्तर्गतका शिक्षा सम्बद्ध निकायहरू		
१२	नागरिक समाज तथा गैर सरकारी सङ्घसंस्था		

कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरणका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरू, उपलब्धी र प्रमुख नतिजाहरू

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भई गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित भएको हुने।	<ol style="list-style-type: none"> 1. वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयारी र कार्यान्वयन गर्ने, 2. स्थानीय तहका शिक्षा शाखा तथा महाशाखाहरूको क्षमता विकास गर्ने, 3. आवश्यकता अनुसार कानून, मापदण्ड र निर्देशिका विकास गर्ने, 4. एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयनका नतिजाहरूको विवरण तयार गर्ने, समीक्षा गर्ने, र सुधार गर्ने, 5. शिक्षण सिकाइमा आवश्यक सहयोग तथा अनुभव आदान प्रदानका लागि स्थानीय स्तरमा शिक्षक तथा विज्ञ समूह, सम्मिलित शिक्षक सहायता प्रणाली विकास तथा सञ्चालन गर्ने, 6. विद्यालय तथा सामूदायिक अध्ययन केन्द्रहरूले योजना बनाई शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, 7. प्रभावकारी तथा कुशल अनुगमन प्रणाली विकास गर्ने, 8. नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली बनाउने, 9. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई समयमै 	<ol style="list-style-type: none"> 1. एकीकृत शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मार्गदर्शन निर्माण र उपयोग गर्ने, 2. अनुगमन, मूल्याङ्कन र प्रतिवेदन कार्यलाई छिटो, छरितो, व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन प्रविधिको प्रयोग गर्ने, 3. शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणालीलाई थप सुदृढीकरण गर्ने, 4. राष्ट्रिय सूचकको अतिरिक्त आवश्यकताअनुसार स्थानीय सूचकहरूलाई समेत सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने, 5. योजनाकाआगत (Input), प्रक्रिया (Process), परिणाम (Output), उपलब्धि (Outcome) र प्रभाव (Impact) समेतको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संरचना र जनशक्तिको प्रबन्ध गर्ने, 6. प्रमाणमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको विकास गर्ने, 7. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणलाई उपयोग गर्ने, 8. कुल बजेटको निश्चित हिस्सा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा छुट्याई नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको अवलम्बन गर्ने, 9. सहभागितामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको कार्यान्वयन गर्ने, 	<p>प्रभावकारी अनुगमनको माध्यबाट योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई समयमै सम्बोधन भई अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने र योजनाको मूल्याङ्कनमा आधारित भई आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त हुने।</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित हुने, 2. अनुगमनका आधारमा नतिजा सुधार हुने, 3. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास हुने, 4. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षणका नतिजाका आधारमा सुधार गर्ने परिपाटी स्थापित हुने, 5. विभिन्न कार्यक्रमहरूको उपलब्धि तथा प्रभावको

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीतिहरू	उपलब्धी	प्रमुख नतिजाहरू
	सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने, १०. योजनाको लगानीदेखि प्रभाव तहसम्मको मूल्याङ्कन गरी आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणमा सहयोग गर्ने ।	१०. कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावपूर्ण बनाउन कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरिवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणालीको प्रबन्ध गर्ने, ११. पुरस्कार र दण्ड प्रणालीको विकास गर्ने ।		आवधिक मूल्याङ्कन हुने ।

६.३ कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरणका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागी सूचकहरू तयार तथा अद्यावधिक गर्ने		१	१	१	१	१		
२	परिच्छेद ६ को ६.२.१ मा उल्लेख भए अनुसारको अनुगमन प्रकृया र सरोकारबालाबाट नियमित अनुगमन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
३	कार्यक्रम कार्यान्वयनको चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन	पटक	२	३	३	३	३	१४	
४	स्थिति प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	
५	विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी परिक्षण तथा नतिजाको विश्लेषण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
६	कक्षा १ देखि ३ सम्मका बालबालिकाको पठन सिप परीक्षणका लागि कक्षाकोठामा आधारित पठन सिप परीक्षण (CB-EGRA) संचालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	
७	विद्यालय तथा शिक्षकको कार्यसम्पादन गर्ने ।	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
८	विद्यालयमा गरिने सामाजिक परिक्षणलाई प्रभावकारी र नियमित बनाउने ।	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै	
९	विद्यालयहरूको लेखा परिक्षण	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)					जम्मा	कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३		
१०	रोष्टर विशेषज्ञहरूको व्यस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	
११	विज्ञ समुह, विद्यालय निरक्षक तथा शिक्षक सिकाइ समुह मार्फत, शिक्षा शाखा मार्फत विद्यालय अनुगमन तथा कक्षा सुपरिवेक्षण	विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१२	प्रधानाध्यापक तथा आधारभूत तह संयोजकबाट विद्यालय तथा कक्षाकोठा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण	विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१३	सिकाइमा आधारित मुल्याङ्कनका लागी शिक्षण	विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१४	प्रमाणमा आधारित मुल्याङ्कनका लागी अभिलेखिकरण	विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		

परिच्छेद ७

मुख्य मुख्य क्रियाकलाप र उपलब्धी सूचक

७.१ वित्तीय योजना

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/०८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा												
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका न्यूनतम मापदण्ड, योजना प्रबोधिकरण गर्ने	२००	०	१००	०	१००	०	५०	०	१५०	०	०	०
२	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन, नयाँ संचालन तथा पुनर्वितरण	५०	०	५०	०	०	०	०	०	५०	०	०	०
३	परिवार, समुदाय, गैर सरकारी संघसंस्था, निजीक्षेत्रसँगको सहकार्य मार्फत बालविकास केन्द्रको सुधार गर्ने	८०	०	२०	२०	२०	२०	०	०	०	५०	३०	०
४	बालविकासका बालबालिकाहरू मध्ये अनाथ, असहाय र	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	१००	५०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	कार्यगत सिमितता/अपांगता सम्बन्धी प्रारम्भिक पहिचान गरी थप सेवा उपलब्ध गराउने													
५	बाल विकास केन्द्रको लागि छुट्टै सुरक्षित तथा अपाङ्गमैत्री शौचालय तथा खानेपानीको व्यवस्था गर्ने	९७००	५००	२०००	२४००	२४००	२४००	४०००	२०००	१५००	१०००	१२००	०	
६	बाल विकास केन्द्रमा रहेका बालबालिकाको अभिलेखीकरण गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
७	बालविकासको सुपरिवेक्षणको लागी अधिकार सम्पन्न संयन्त्रको विकास गरी परिचालन गर्ने	२००	०	५०	५०	५०	५०	०	०	०	१००	१००	०	
८	अनाथ असहाय र कार्यगत सिमितता/अपांगता भएका बालविकासमा अध्ययन गर्ने बालबालिकाका लागि आवासिय योजना	१४००	०	०	०	७००	७००	०	५००	६००	२००	०	१००	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	सहित पालिकाको एक स्थानमा वैकल्पिक प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रम संचालन													
९	बालविकासका बालबालिकाहरूको लागी पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था गर्ने	११५००	२१००	२२००	२३००	२४००	२५००	११५००	०	०	०	०	०	
१०	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम प्रबोधिकरण गर्ने	३००	०	१००	१००	१००	०	०	१००	२००	०	०	०	
११	बालविकासका पूर्वाधार, पाठ्यक्रम अनुसारको सिकाइ क्षेत्र, केन्द्रको भित्री तथा बाहिरी सिकाइ तथा खेल सामग्री व्यवस्थापन गरी न्यूनतम मापदण्डमा सुधार गर्ने	९६०	४०	२००	२४०	२४०	२४०	०	१००	७००	१००	६०	०	
१२	बालविकास शिक्षकको योग्यता, क्षमता र पेसागत विकासका लागी तालिम संचालन गर्ने	६००	०	१५०	१५०	१५०	१५०	०	३००	२००	७५	२५	०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१३	बालबालिकाको स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, वृद्धि अनुगमन गर्ने र कुपोषण भएका बालबालिकाकोलागी आवश्यक प्रबन्ध गर्ने	३००	५०	१००	५०	५०	५०	१००	०	१००	५०	५०	०
१४	बालविकासका अभिभावकहरू (वर्तमान तथा भावि अभिभावक, बालविकास केन्द्र व्यवस्थापन समिति र सरोकारवाला)को लागी अभिभावक शिक्षा	४००	०	१००	१००	१००	१००	०	०	२००	१००	५०	५०
१५	अभिभावक तथा समुदायका सदस्य मार्फत स्थानीय ज्ञान तथा सिपहरू बालबालिकालाई सिकाउन पुराना तथा खेर गएका सामग्री उपलब्ध गराउने व्यवस्था	१६०	०	४०	४०	४०	४०	०	०	०	६०	१००	०
१६	बालबालिकाको शारीरिक, सामाजिक,	४००	०	२००	०	२००	०	०	०	२००	१००	५०	५०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	मानसिक तथा भावनात्मक सुरक्षा तथा आवश्यकता अनुसार शिक्षकलाई मनोसामाजिक परामर्श तालिम उपलब्ध गराउने र शिक्षकले विद्यालयमा परामर्श गर्ने													
१७	परिवार, समुदाय, निजीक्षेत्र तथा गैर सरकारी संघसंस्थाहरूको सहभागिता, संलग्नता र जिम्मेवारी वृद्धिगरी बाल विकास केन्द्रको गुणस्तरमा सुधार गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१८	शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली IEMIS मार्फत बालबालिकाहरूको अभिलेखिकरण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका शिक्षकको तलव भत्ता	२२४००	३४००	४०००	४५००	५०००	५५००	२००००	२४००	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
२०	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका शिक्षकको सेवा तथा सुविधामा स्थानिय तहबाट थप अनुदान उपलब्ध गराउने	११०००	२२००	२२००	२२००	२२००	२२००	०	०	११०००	०	०	०
२१	शिक्षण सिकाइ सामाग्री, डिजिटल सिकाइ सामाग्रीका लागी प्रति विद्यार्थी इकाइ लागतका आधारमा अनुदान उपलब्ध गराउने	११३०	२००	२००	२२०	२५०	२६०	११३०	०	०	०	०	०
२२	बाल विकास केन्द्रमा छापामय वातावरण (सिकाइ कुना अनुसारको भित्ते लेखन)	२४०	१०	५०	६०	६०	६०	०	०	२००	४०	०	०
२३	बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रमा बालमैत्री बसाइ व्यवस्थापनका लागी सहयोग (कार्पेट, कुशन, पिफर्म, लो टेबुल)	९६०	४०	२००	२४०	२४०	२४०	०	०	६००	२००	१००	६०
२४	काल विकास तथा शिक्षा केन्द्रमा चार वर्ष नपुगेका बालबालिकाको स्याहारको लागी आयाको व्यवस्था	६२००	०	०	१२००	२०००	३०००	६२००	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
२५	बाल विकास शिक्षक तथा आयाहरूलाइ बाल स्याहार तथा हेरचाह तालिम	४००	०	०	२००	०	२००	२००	०	२००	०	०	०
२६	बाल विकास तथा शिक्षा केन्द्रमा भिडियो तथा अडियोमा आधारित सिकाइको लागि LED टिभि सेट	६००	२५	१२५	१५०	१५०	१५०	०	०	४००	५०	१००	५०
२७	बालविकास केन्द्र प्रवेश अघि घरमै अभिभावकबाट बालबालिकाहरूलाइ घरमै गरिने क्रियाकलाप सिकाउन बालविकास शिक्षकलाइ ELM at home तालिम संचालन र तालिमपछि बाल विकास शिक्षकले केन्द्रमा अभिभावकलाइ प्रबोधिकरण गर्ने	३००	०	१५०	१५०	०	०	०	०	२००	१००	०	०
	जम्मा (प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा)	६९७३०	८६१५	१२२८५	१४४२०	१६५००	१७९१०	४३२३०	५४५०	१६६००	२२७५	१८६५	३१०
२	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८)												

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/९	२०८१/८२	२०८२/३	२०८३/४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१	विद्यालय नक्शाङ्कन, समायोजन, पुनर्वितरण तथा नयाँ स्थापना	१००	०	१००	०	०	०	०	०	१००	०	०	०
२	शिक्षक दरवन्दि मिलान तथा पुनर्वितरण	२५०	०	१००	०	०	१५०	०	०	२५०	०	०	०
३	मापदण्डअनुसार विद्यालयमा अपुग शिक्षक (स्वयंसेवक, अनुदान, विषयगत) व्यवस्थापन	२५०००	४०००	४५००	५०००	५५००	६०००	०	०	२००००	०	३५००	१५००
४	सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	१००	५०	५०	५०
५	प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूका लागि पठन तथा सन्दर्भ सामग्री (Supplementary Reading Materials) को व्यवस्था गर्ने	६००	०	१००	१५०	१५०	२००	३००	०	२००	१००	०	०
६	प्रारम्भिक कक्षा शिक्षण, बहुकक्षा शिक्षण (एकिकृत पाठ्यक्रम) सम्बन्धी शिक्षक तालिम	१४००	०	३००	३००	४००	४००	०	७००	५००	२००	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
७	विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार विकास (भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेल मैदान, घेरावार, खाजा घर, अतिरिक्त क्रियाकलाप घर)	२४०००	३०००	५०००	५०००	५०००	६०००	१२५००	५०००	५०००	०	१०००	५००
८	विपदमा शैक्षिक निरन्तरताको लागि विद्यालय उत्थानशील योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	विद्यालयमा सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास	१००००	१५००	२०००	२०००	२०००	२५००	६०००	१०००	३०००	०	०	०
१०	गाउँपालिका र विद्यालय तहमा शिक्षकको अनुपस्थितीमा सिकाइ निरन्तरता सहायता प्रणालीको विकास	३५०	०	२००	५०	५०	५०	०	०	२५०	५०	५०	०
११	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम र	६३०००	१२०००	१२५००	१२५००	१३०००	१३०००	६३०००	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/८०	२०७२/७१	२०७३/७२	२०७४/७३	२०७५/७४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्ध	
	दिवा खाजाको प्रबन्ध													
१२	कार्यगत सिमिता/अपांगता सम्बन्धी प्रारम्भिक पहिचान नै र आवश्यकताका आधारमा सहयोगको व्यवस्था	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	२००	०	५०	०	०	०	०
१३	अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनका लागी सबै विद्यार्थीहरूलाई पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था	११५००	२१००	२२००	२३००	२४००	२५००	११५००	०	०	०	०	०	०
१४	विद्यालयमा सन्दर्भ सामग्रीको व्यवस्था	१३००	२००	२५०	२५०	३००	३००	५००	०	३००	३००	१००	१००	
१५	विपन्न, मुक्त कम्लहरी, दलित, लक्षित वर्गका बालबालिका लगायत लक्षित वर्गको शैक्षिक निरन्तरताका लागि ड्रेस, स्टेशनरी तथा छात्रवृत्ति (शैक्षिक सामग्री) वितरण	५००	१००	१००	१००	१००	१००	४००	०	७५	२५	०	०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१६	सिकाइका लागि निरन्तर विद्यार्थी मूल्यांकन, सामाग्री, सुधारात्मक शिक्षण अनुदान, कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका विद्यार्थीको पोर्टफोलियो निर्माण	२९०	५०	५०	६०	६०	७०	२९०	०	०	०	०	०
१७	शिक्षण सिकाइ सामाग्री, डिजिटल सिकाइ सामाग्री तथा बुक कर्नर व्यवस्थापनका लागी अनुदान	५००	१००	१००	१००	१००	१००	५००	०	०	०	०	०
१८	व्यवस्थित परीक्षा प्रणाली/पालिका स्तरिय परीक्षा प्रणाली	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	१०००	०	५००	०	०	०
१९	एकिकृत शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली IEMIS व्यवस्थापन, सत्यापन तथा अपडेट	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	६००	०	३००	०	१००	०
२०	अनाथ असहाय र कार्यगत सिमितता/अपांगता भएका तर विद्यालय पुग्न नसक्ने बालबालिकाका	३७००	५००	५००	७००	१०००	१०००	१०००	०	२५००	२००	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	लागि आवासिय योजना सहित पालिकाको एक विद्यालयमा आवासिय कार्यक्रम संचालन													
२१	विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर सुदृढिकरण एवम कार्यसम्पादनमा आधारित अनुदान	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	०	०	०	०	०	
२२	विव्यस, शिअसंघका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास	९००	१००	२००	२००	२००	२००	०	२००	५००	१००	१००	०	
२३	अभिभावक अभिमुखिकरण र सहभागिता	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	०	०	५००	३००	२००	०	
२४	सामुदायिक विद्यालयका छात्राहरूलाई निशुल्क सेनेटरी प्याड व्यवस्थापन	१९००	३००	३००	४००	४००	५००	१९००	०	०	०	०	०	
२५	प्रारम्भिक कक्षाका शिक्षकहरूलाई अंग्रेजी शिक्षण सम्बन्धी तालिम	३००	०	३००	०	०	०	०	०	३००	०	०	०	
२६	कक्षा १ देखि ३ मा बालमैत्री र छापायुक्त कक्षाकोठाको ब्यवस्था	७५०	०	१५०	२००	२००	२००	०	०	५००	१५०	५०	५०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
२७	कक्षा १ देखि ३ सम्मको बालवालिकाका लागि बालमैत्री बसाई व्यवस्थापन (कार्पेट, कुशन, पिफर्म र लो टेबुल)	३५००	०	५००	१०००	१०००	१०००	०	०	२५००	५००	४००	१००
२८	विद्यालय संचालन तथा व्यवस्थापन अनुदान	१३००	२५०	२५०	२५०	२५०	३००	१३००	०	०	०	०	०
२९	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन	७००	१००	२००	२००	२००	०	४००	०	२००	०	१००	०
३०	आधारभूत तहका शिक्षकहरूको तलवभत्ता अनुदान	३११०००	६००००	६१०००	६२०००	६३०००	६५०००	३११०००	०	०	०	०	०
३१	शुक्रबाट विद्यालयमा तथा त्रैमासिक तथा अर्धवार्षिक रूपमा पालिका स्तरिय ECA/CCA क्रियाकलाप संचालन तथा विद्यालयमा खेल सामाग्री सहयोग	१५५०	२५०	३००	३००	३००	४००	०	०	१०००	३००	२००	५०
३२	आधारभूत तहको माथिल्लो कक्षाको लागि	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	५००	०	५००	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/२०८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	प्रयोगशाला व्यवस्थापन													
३३	विद्यालयमा प्राथमिक उपचारको किट प्रदान तथा प्रतिस्थापन	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	२००	५०	५०	०
३४	विद्यालयमा दिवा खाजा व्यवस्थापन, स्वास्थ्य र पोषण, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन र प्रकृयागत विकास	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३५	विद्यालय र कक्षाकोठामा कुहिने र नकुहिने फोहोर व्यवस्थापन	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	२५	०	०	०	१२५	०	०
३६	विद्यालयमा स्वास्थ्य, खाद्य सुरक्षा, सफाइ र स्वच्छता, पोषण र किशोरीहरूका लागी महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी शिक्षा	१००	०	१००	०	०	०	०	०	०	१००	०	०	०
	जम्मा (आधारभूत शिक्षा)	४७१६१५	८५९७५	९२७२५	९४४८५	९७०३५	१०१३९५	४१४४९०	७०००	३९४२५	२४५०	५९००	२३५०	
३	माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)													

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्ध
१	निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कानून, कार्यविधि, निर्देशिकाहरू तयारी	१००	०	१००	०	०	०	०	०	१००	०	०	०
२	विद्यालय सेवा क्षेत्रको सिमांकन गरी हरेक माध्यमिक विद्यालयको सेवा क्षेत्र एकीन गर्ने र सिमाङ्कन भित्रका बालबालिकाहरू भर्नाको सुनिश्चितताको लागि विद्यालयमा नक्साङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन र स्थापना	२५	०	२५	०	०	०	०	०	२५	०	०	०
३	माध्यमिक शिक्षामा विज्ञान प्रविधि, इन्जिनियरिङ, कला र गणित शिक्षा (STEAM) जस्ता विषयको सिकाइलाई अन्तरसम्बन्धित गर्ने र विज्ञान, गणित तथा कम्प्युटर विज्ञान विषय अध्ययनका लागि	२००	०	५०	५०	५०	५०	२००	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/८०	२०७२/७१	२०७३/७२	२०७४/७३	२०७५/७४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	अवसर बढाउने													
४	विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थीको नियमितताको लागि कक्षाकोठाभित्र मूल्यांकन साधनको व्यवस्था	२००	०	५०	५०	५०	५०	१५०	०	०	०	५०	०	
५	विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, खानेपानी, खेलमैदान, घेरावार, शौचालय)	२५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	१९५००	२०००	२५००	०	१०००	०	
६	प्रविधि तथा व्यवहारकुशल सिपहरूको एकिकरण तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी शिक्षक क्षमता विकास तालिम	५००	१००	१००	१००	१००	१००	२००	२००	१००	०	०	०	
७	विव्यस, पिटीए पदाधिकारीहरूको	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	१००	१००	०	५०	०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य	
	क्षमता विकास र अभिमुखिकरण													
८	विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने आकस्मिक व्यवस्थापन योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन र अद्यावधिक	१५०	५०	२५	२५	२५	२५	०	०	५०	०	१००	०	
९	सिकाइका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा वृद्धि गर्न आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास तथा पुनर्ताजगी	३५००	५००	१०००	१०००	५००	५००	२०००	२००	१०००	२००	१००	०	
१०	विभिन्न किसिममा अपांगता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग	१००	२०	२०	२०	२०	२०	२५	२५	२५	२५	०	०	
११	निःशुल्क शिक्षाको सुनिश्चितताको लागी पाठ्यपुस्तक विवरण	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	०	०	०	०	०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७०	२०७२/७१	२०७३/७२	२०७४/७३	२०७५/७४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१२	विपन्न, मुक्त कम्लहरी, दलित, लक्षित वर्गका बालबालिका लगायतको लागि ड्रेस, स्टेशनरी तथा छात्रवृत्ति	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	१००	०	१००	४०	०	१०
१३	सिकाइ सामग्री तथा विद्यालय व्यवस्थापन तथा सञ्चालन अनुदान	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	०	०	०	०	०
१४	कक्षाकोठामा आधारित मूल्यांकनलाई शिक्षण सिकाइ प्रकृत्यामा एकीकृत गर्ने गरी सुधार तथा प्रयोग	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१५	छात्राहरूलाई निशुल्क सेनेटरी प्याड व्यवस्थापन र किशोरी शिक्षा	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	०	०	०	०	०
१६	विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर सुदृढिकरण एवम कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	०	०	०	०	०
१७	केन्द्रबाट छनोटमा परेका नमुना विद्यालयको क्रमागत भवन निर्माण	२००००	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	०	२००००	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
	तथा अनुदान												
१८	प्रति विद्यार्थि लागत अनुसार सिकाइ सामाग्री तथा डिजिटल सिकाइ सामाग्री व्यवस्थाका लाग विद्यालयलाई अनुदान	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	०	०	०	०	०
१९	माध्यमिक तहका शिक्षकका लागि तलवभत्ता अनुदान	१३५०००	२५०००	२६०००	२७०००	२८०००	२९०००	१३५०००	०	०	०	०	०
२०	माध्यमिक शिक्षामा सवैको पहुँच सुनिश्चित गर्न स्कुल वस संचालन	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	२५००	०	२५००	०	०	०
२१	मापदण्डअनुसार विद्यालयमा अपुग शिक्षक (स्वयंसेवक, अनुदान, विषयगत) व्यवस्थापन	१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	०	०	१००००	०	०	०
	जम्मा (माध्यमिक शिक्षा)	२०४५२५	३९६२०	४१३२०	४२९९५	४२६९५	३८६९५	१८३९२५	२५२५	१६५००	२६५	१३००	१०
४	उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्ध												
१	गाउँपालिकामा एउटा बहुप्राविधिक शिक्षालय	१५००	०	५००	४००	३००	३००	०	०	१५००	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	स्थापना गर्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने													
२	शैक्षिक अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना गर्न सहयोग गर्ने	३००	०	०	२००	५०	५०	०	०	२००	१००	०	०	
३	स्नातक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई शिक्षक संख्या कम भएका विद्यालयहरूमा स्वयमसेवक शिक्षकको रूपमा परिचालन गर्ने	८००	०	२००	२००	२००	२००			३००	२००	२००	१००	
४	उच्च शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकता अनुसारको समन्वय र सहजीकरण गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
५	उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थामा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान, घेराबार, खाजा घर आदि) विकास गर्न आवश्यक	७००	०	२००	२००	१००	२००	०	०	५००	०	०	२००	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
	समन्वय र सहकार्य गर्ने												
६	उच्च शिक्षालाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थिति प्रति उत्थानशील बनाउन पालिकास्तरको योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने	५०	०	०	५०	०	०	०	०	५०	०	०	०
७	उच्च शिक्षाको खुला एवम् दूर शिक्षा प्रणालीको स्थापना गर्न सहजीकरण एवम् सहयोग गर्ने	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	२००	०	५०	०
८	विद्यार्थीहरूको अध्ययन अनुसन्धान कार्यमा सहयोग गर्न इ-पुस्तकालयको स्थापना गर्न सहयोग गर्ने र प्रयोग	२५०	०	१००	५०	५०	५०	१२५	०	१२५	०	०	०
९	पालिका भित्रका माध्यमिक विद्यालयका विषय अनुसार क्याम्पसमा संकायको	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	सम्बन्धनका लागी सहयोग													
१०	गाउँपालिका भित्रका गरिव तथा जेहेन्दार विद्यार्थीलाई उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि (डाक्टर, इन्जिनियर, पाइलट, कृषि, भेट्नरी, सिए आदि) तथा पिएचडि विशेषज्ञता हासिल गर्नका लागी कार्यविधि बनाएर छात्रवृत्ती प्रदान	३१००	१००	५००	५००	१०००	१०००	०	०	३१००	०	०	०	०
	जम्मा (उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्बन्ध)	६९५०	१५०	१५५०	१६५०	१७५०	१८५०	१२५	०	५९७५	३००	२५०	३००	
५	प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम													
१	प्राविधिक धार संचालन भएका विद्यालयमा प्रयोगशाला व्यवस्थापन सहयोग	१५००	२००	२००	३००	३००	५००	५००	०	१०००	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य
२	सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा कार्यक्रम संचालन तथा संचालन भएका विद्यालयमा थप विषय संचालनका प्रोत्साहन, आवश्यक समन्वय र सहजिकरण	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	०	०	१०००	०	०	०
३	छोटो अवधिका सिपमूलक तालिमहरू संचालन	६०००	१२००	१२००	१२००	१२००	१२००	५०००	०	१०००	०	०	०
४	प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षा सम्बन्धी पालिका स्तरिय नीतिको तर्जुमा	१५०	०	१५०	०	०	०	०	०	१५०	०	०	०
५	युवालाइ खोज र नवप्रवर्तनका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरू संचालन	५००	०	१००	२००	१००	१००	२५०	०	२५०	०	०	०
६	प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गरेका युवाहरूलाई उद्यमशिलता विकासको लागि सहयोग	१०००	०	२००	२००	२००	४००	५००	०	५००	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
७	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रदायक संस्थाहरूको अनुगमन, नियमन र व्यवस्थापन	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	०	४००	०	०	०
८	प्राविधिक धारका विद्यालयको ल्याव व्यवस्थापन अनुदान	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	५०	०	७५	०	०	०
९	प्राविधिक धार संचालन भएका विद्यालयमा पढ्दै सिकदै र कमाउदै गर्नका लागि पालिकाबाट अनुदान	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	०	०	१०००	०	०	०
	जम्मा (प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम)	११७७५	१९२५	२३७५	२४२५	२३२५	२७२५	६४००	०	५३७५	०	०	०
६	पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री												
१	राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ कार्यान्वयन तथा पाठ्यक्रम अभिमुखिकरण	५००	१००	२००	१००	५०	५०	२००	०	३००	०	०	०
२	शिक्षक तालिम र तालिम पश्चात मेन्टोरिङ सहितको फलोअप अनुगमन	१४५०	२५०	२५०	३००	३००	३५०	०	६५०	६००	२००	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७०	२०७२/७१	२०७३/७२	२०७४/७३	२०७५/७४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
३	पालिका तथा विद्यालयमा शिक्षक पेशागत सहयोग संयन्त्रको स्थापना तथा कार्यान्वयन	३७५	७५	७५	७५	७५	७५	०	०	३००	०	७५	०
४	कक्षाकोठामा आधारित विद्यार्थी मूल्यांकन	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग	८००	०	२००	२००	२००	२००	५००	०	२००	०	१००	०
६	सवै बालबालिकालाई निशुल्क पाठ्यपुस्तक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामाग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन	२५००	५००	०	०	१०००	१०००	०	०	२५००	०	०	०
	नमुना पाठ्यपुस्तक विकास तथा परिक्षण	१५००	०	०	५००	१०००	०	०	०	१५००	०	०	०
	पाठ्यक्रम तथ पाठ्यसामाग्री अभिमुखिकरण	२००	१००	१००	०	०	०	०	०	२००	०	०	०
८	विज्ञ समुह सहितको विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन	३७५	७५	७५	७५	७५	७५	३७५	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य
९	कक्षागत तथा विषयगत सिकाइ तथा शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्थापन र प्रयोग, पढाइ मैत्री शैक्षणिक सामग्री खरिद, सङ्कलन, निर्माण तथा प्रयोग जस्तै: विसङ्केतन किताब, ठूलो किताब, बाह्रखरी चार्ट, वर्ण तथा इयाले पत्ती, शब्द चित्र पत्ती र अन्य सामग्रीको व्यवस्था	१७००	०	०	७००	०	१०००	०	०	१२००	२००	३००	०
१०	स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री निर्माण तालिम तथा प्रयोग	४००	०	४००	०	०	०	०	०	४००	०	०	०
११	शिक्षण कार्यमा उपयोगी सामग्री जस्तै : पाठ्यक्रम, पाठ्यक्रम कार्यान्वयन मार्गदर्शन, शिक्षक निर्देशिका, मूल्यांकन निर्देशिका, अक्षरांकन पद्धति सहयोगी पुस्तिका लगायत सन्दर्भ	५००	१००	१००	१००	१००	१००	०	१००	२००	०	२००	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
	सामाग्रीको विद्यालयमा उपलब्धता तथा उल्लेखित सामाग्रीको सकाइमा अन्तर्सम्बन्ध पहिचान गरि शिक्षकले सिकाउनुपर्ने ।												
१२	अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षाको कार्यान्वयन, गाउँपालिकामा पाठ्यक्रमको विकास, कार्यान्वयन, परिक्षा, मूल्यांकन, अनुगमन लगायतका प्राविधिक सहयोगका लागी स्थानिय विज्ञ सम्मिलित प्राविधिक संयन्त्रको विकास	४५०	५०	१००	१००	१००	१००	०	०	४५०	०	०	०
१३	शिक्षण सिकाइमा डिजिटल अन्तर्क्रियात्मक सामाग्रीको प्रयोग	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा (पाठ्यक्रम र पाठ्यसामाग्री)	१०७५०	१२५०	१५००	२१५०	२१००	२१५०	१०७५	७५०	७८५०	४००	६७५	०
७	शिक्षक व्यवस्थापन र विकास												

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्ध
१	असल अध्यासको लागी अन्तरविद्यालय, अन्तर जिल्ला तथा अन्तरदेशिय अवलोकन भ्रमण (अनुभव साटासाट)	१४००	०	२००	२००	५००	५००	०	०	१०००	०	४००	०
२	कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन तथा सुविधा दिने ।	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	०	०	०	०	०
३	सवै स्थायी शिक्षकको अनिवार्य स्वास्थ्य विमाको लागी प्रोत्साहन	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	१५०	०	०	०	१००	०
४	शिक्षण सिकाइमा पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न परिक्षाको नतिजा विश्लेषण गर्ने तथा सुधार योजना बनाएर कार्यान्वयन गर्ने (प्रअ वैठक तथा विषयगत शिक्षक वैठक मार्फत)	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	०	०	७५०	०	२५०	०
५	शिक्षक पेशागत सहयोग कार्यविधिका आधारमा सिकाइका लागी शिक्षकको इ-संजाल	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्ध
	बनाएर क्रियाशिल बनाउने												
६	शिक्षकलाई परामर्श कार्य गर्न, अध्ययन अनुसन्धान, अनुगमन, सुपिरवेक्षणको लागी विज्ञ समुह परिचालन गरी पेशागत सहयोग गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	शिक्षक मेन्टरिङ/कोचिङका लागी कार्यक्रम संचालन गरेर शिक्षक पेशागत सहयोग विकास गर्ने	६५०	५०	१००	१००	२००	२००	२००	०	३००	१५०	०	०
८	विद्यालय तथा पालिका स्तरमा कक्षामा शिक्षकहरूलाई पेशागत सहयोग गर्न शिक्षण सिकाइ समुह वैठक/घुम्ती वैठक संचालन गर्ने	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	०	०	५००	२००	३००	०
९	आवश्यकताका आधारमा शिक्षक पेशागत सहयोग तालिम संचालन गर्ने	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	०	१०००	८००	२००	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१०	शिक्षक दरवन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	पालिकाले प्रअ र प्रअले शिक्षकहरूसँग करार सम्झौता मार्फत सिकाइ उपलब्धीमा सुधार ल्याउने सम्भव हुने विद्यालयमा शिक्षकले विद्यार्थिसँग पनि गर्ने	५००	१००	१००	१००	१००	१००	०	०	२५०	२५०	०	०
१२	कक्षा १ देखी ३ सम्म क्रमिक सिकाइ रणनीतिमा आधारित शिक्षण सिकाइ कार्य सञ्चालनका लागी तालिमको ब्यवस्था	६००	०	३००	३००	०	०	०	३००	३००	०	०	०
१३	स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री (No cost Low cost) निर्माणका लागी तालिम वा कार्यशालाको ब्यवस्था	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	०	०	७५०	५००	२५०	०
१४	शिक्षकहरूलाई पुर्नताजगी तालिमको ब्यवस्था	४००	०	०	०	२००	२००	०	०	३००	५०	५०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/८०	२०७२/७१	२०७३/७२	२०७४/७३	२०७५/७४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य
१५	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायत प्रयोगका लागी तालिमको ब्यवस्था	६००	०	०	३००	०	३००	३००	०	३००	०	०	०
१६	शिक्षक पेसागत सहयोग सम्बन्धी प्रावधान कार्यान्वयन गर्नका लागि प्रणाली विकासगर्ने (जस्तै) प्रधानाध्यापक/ आधारभूत संयोजक/अनुभवी शिक्षक परिचालन विज्ञ समूह गठन र परिचालन शिक्षक सिकाइ समूह गठन र परिचालन वैकल्पिक विधिको प्रयोग	५००	१००	१००	१००	१००	१००	२००	०	३००	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य
१७	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली कार्यान्वयन गर्ने र निरन्तरताका लागी निम्न काम गर्ने शिक्षकलाई शिक्षण कार्य प्रभावकारी बनाउन प्राज्ञिक तथा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने प्राविधिक सहयोगकर्ताका लागीतालिमको ब्यवस्था गर्ने प्राविधिक सहयोगकर्ताबाट नियमित कक्षा अवलोकनको ब्यवस्था गर्ने पृष्ठपोषण/सुझाव तथा सहयोगका लागि कोचिडकोब्यवस्था गर्ने शिक्षकहरुको नियमित समीक्षा बैठक सञ्चालन, अन्तरक्रिया र छलफलको ब्यवस्था गर्ने दिगो र प्रभावकारी रुपमा	५००	१००	१००	१००	१००	१००	०	०	५००	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७०	१७/०७०१	२०८१/८२	२०८२/२०	२०८३/२०	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	शिक्षकलाई पेसागत सहयोग प्रदान गर्नेप्रणाली विकास र निरन्तरताको सुनिश्चितता गर्ने													
	पालिकाबाट क्षमतावान, दक्ष तथा योग्य शिक्षक पारदर्शी ढंगले छनौट गर्नका लागि प्रश्न बैंकको निर्माण र परिमार्जन	३००	१००	५०	५०	५०	५०	०	०	३००	०	०	०	०
	शिक्षकको दैनिक कार्य टिपोटको लागि शिक्षक डायरी निर्माण र प्रयोग	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	२५०	०	०	०	०
	बहुकक्षा शिक्षण संचालन गर्ने विद्यालयलाई अनुदान	२०००	०	५००	५००	५००	५००	१५००	०	५००	०	०	०	०
	अस्थाइ तथा विद्यालय श्रोतबाट नियुक्त शिक्षकहरूको व्यवस्थापनका लागि	७५	७५	०	०	०	०	०	०	७५	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्ध	
	उपयुक्त मापदण्ड तथा निर्देशिकाको तयारी गर्ने ।													
	विद्यार्थीको सिकाइ सुनिश्चित गर्न शिक्षकले काममा विताउने समय सुनिश्चित गर्ने । (प्रअलाइ जिम्मेवार बनाउने, कक्षामा विताएको समयको लगवुक बनाउन सकिने)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा (शिक्षक व्यवस्थापन र विकास)	१३६५०	१७५०	२६७५	२९७५	२९७५	३२७५	२४७५	१३००	७१७५	१३५०	१३५०	०	०
८	विद्यालय व्यवस्थापन													
१	विद्यालय सुधार योजनाबारे क्षमता विकास कार्यक्रम, योजनाको तयारी, निर्माण तथा अध्यावधिक गर्ने	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	६००	०	२००	०	०	०	०
२	शैक्षिक कार्यपात्रो निर्माण गर्ने	५००	१००	१००	१००	१००	१००	०	०	२००	०	३००	०	०
३	विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना बनाउने	५००	०	०	५००	०	०	०	०	०	०	५००	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्ध
४	विद्यालय नक्शाङ्कन गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	विद्यालय समायोजन, पुनर्वितरण तथा स्थापना गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	शिक्षक दरबन्दी मिलानगर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	योग्यता, क्षमता, वरिष्ठता र ५ वर्षे कार्ययोजनाको आधारमा प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्ने तथा करार सम्झौता गर्ने	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	५०	०	२००	०
८	विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन विनियम तयार गर्ने र लागु गर्ने	३००	०	०	०	१००	२००	०	०	०	०	३००	०
९	वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	विद्यालयले अभिभावक भेला गर्ने	१३००	१००	३००	३००	३००	३००	०	०	५००	०	८००	०
११	विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गर्ने	१२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०	०	०	०	०	०
१२	विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१३	विद्यालयले अर्धवार्षिक रूपमा गतिविधिहरू	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
	सार्वजनिक गर्ने												
१४	प्रधानाध्यापक, शिक्षक र कर्मचारीलाई कार्यसम्पादनका आधारमा प्रोत्साहन उपलब्ध गराउने	३००	२५	५०	५०	७५	१००	०	०	३००	०	०	०
१५	कपुरकोट गाउँपालिकाको पञ्चवर्षिय गाउँ शिक्षा योजना र शैक्षिक पार्श्वचित्रको निर्माण, प्रवोधिकरण, कार्यान्वयन, अपडेट र समिक्षा	९००	५००	१००	१००	१००	१००	०	०	७००	२००	०	०
१६	शिक्षक अभिभावक संघको कार्यकारी समितिले वित्तिय पारदर्शिता र जवाफदेहिता कायम गर्ने, अभिभावक तथा अन्य संघसंस्थासँग समन्वय र साझेदारी गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१७	विद्यालयमा गठन हुने विभिन्न समितिका पदाधिकारीको क्षमता	७५०	५०	१००	२००	२००	२००	०	०	५००	०	२५०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	विकास र अभिभावक अभिमुखिकरण													
१८	विद्यार्थी तथा अभिभावकहरूको गुनासो सुनुवाइको व्यवस्था गर्ने	१००	०	१००	०	०	०	५०	०	५०	०	०	०	०
१९	सामाजिक लेखापरिक्षण र प्रतिवेदनलाई सार्वजनिक गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२०	विद्यालयहरूमा सेवा वडापत्रको व्यवस्था गर्ने र सूचना अधिकारीको व्यवस्थापन	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	२५०	०	०	०	०
२१	अभिभावक सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	४५०	५०	१००	१००	१००	१००	०	२००	१००	१००	५०	०	०
२२	विद्यालयमा आचारसंहिता निर्माण, अपडेट र कार्यान्वयन (प्रअ, शिक्षक, विद्यार्थी, विव्यस, शिअसंघ)	१००	०	१००	०	०	०	०	०	१००	०	०	०	०
२३	प्रधानाध्यापकका लागी क्षमता विकास र विद्यालय व्यवस्थापन तालिम	२५०	०	१००	०	१५०	०	०	०	२५०	०	०	०	०
२४	विद्यालयमा बाल क्लव	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	०	०	०	१२५	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	गठन तथा परिचालन गर्ने, विक्ससमा बाल क्लवको प्रतिनिधित्व शुनिश्चित गर्ने													
२५	प्रार्थनाको समयमा ५ मिनेट नैतिक ज्ञान र सामान्यज्ञान सिकाउने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	प्रअले हरेक वर्ष विद्यालय विकास मोडेल बनाएर पालिकामा बुझाउनुपर्ने।	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	०	०	०	१२५	०	०	०
२७	नयाँ विक्स चयन भएपछि कार्यकालको विद्यालय व्यवस्थापन योजना पालिकामा पेश गर्नुपर्ने।	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	०	०	०	१२५	०	०	०
	जम्मा (विद्यालय व्यवस्थापन)	८५७५	१४५०	१६७५	१९७५	१७५०	१७२५	२१००	२००	३२००	६७५	२४००	०	०
९	निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा													
१	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजिवन सिकाइ र यसका आगामी मार्ग	२००	०	२००	०	०	०	२००	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य	
	सम्बन्धमा अवधारणागत स्पष्टताका लागी विज्ञ समुहबाट अवधारणा पत्र तयार गराइ अभिमुखिकरण गर्ने													
२	निरक्षरहरूको विवरण संकलन र आजिवन सिकाइका सरोकारवालाहरूको खण्डिकृत तथ्यांकहरूको डाटावेस तयार गर्ने तथा निरक्षरहरूलाई साक्षर बनाउने र साक्षरलाई साक्षरोत्तर बनाउने	२००	०	२००	०	०	०	२००	०	०	०	०	०	०
३	सामुदायिक पुस्कालयको व्यवस्थापन गरी सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सँग आवद् गर्ने	४००	०	०	२००	०	२००	२००	०	२००	०	०	०	०
४	सामुदायिक केन्द्रमा सुचना तथा संचारप्रविधि मैत्री उपकरणको व्यवस्थाका लागी अनुदान	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	२०००	०	०	०	०	०	०
५	सामुदायिक केन्द्रमा संयोजक र आवश्यकता	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/८०	२०७२/७१	२०७३/७२	२०७४/७३	२०७५/७४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	अनुसार सहयोगीको व्यवस्था गर्ने													
६	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा समन्वय संयन्त्र विकास गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय तथा स्थानीय तहमा रहेका समुदायमा आधारित संस्थासँग साझेदारी र सहकार्य गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	०	०	०	१२००	०	१३००	
८	अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, खुला विद्यालय लगायतका संस्थाहरूको संस्थागत विकास र संचालनका लागि अनुदान उपलब्ध गराउने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	जेष्ठ नागरिक, श्रमिक, गृहणी महिला, पुनर्स्थापित लगायतका लागि आवश्यकतामा आधारित निरन्तर सिकाइ प्रवर्धन गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७८	२०७२/७९	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१०	पालिकामा सिकाइलाइ सिप सँग जोड्न सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७८ अनुसारका गतिविधि संचालनका लागि सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाइ अनुदान	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	०	०	५०००	०	०	०
११	व्यवहारिक लेखन तालिम (तमसुक, भर्पाइ, निवेदन आदि)	४००	०	२००	०	२००	०	०	०	४००	०	०	०
	जम्मा (निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा)	११४५०	२०५०	२६५०	२२५०	२२५०	२२५०	३३५०	०	५६००	१२००	०	१३००
१०	गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा												
१	प्रारम्भिक बालविकासमा खेल सामाग्री, सिकाइ सामाग्री, मनोरञ्जन सामाग्री, अडियो भिडियो सामाग्री, सिकाइ	५७०	२०	१००	१५०	१५०	१५०	०	०	४००	७०	५०	५०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	कुना सहितको आकर्षक तथा मनोरञ्जनात्मक कक्षाकोठा व्यवस्थापन													
२	शैक्षिक गुणस्तरको सुधारको थालनी कक्षा १ बाट गरौं अभियान संचालन	१६००	०	४००	४००	४००	४००	०	०	१०००	३००	२००	१००	
३	बालबालिकालाई सिकनेगरी पढ्ने बनाउने उद्देश्यले कक्षा १ देखि ३ सम्म पढ्न सिकाउनका लागि पठन सिप विकास सम्बन्धी क्रियाकलापलाई सहयोग गर्न कक्षा १-३ मा छापामय वातावरण बनाउने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
४	विद्यार्थीको प्रतिभा पहिचान, परिचालन र प्रवर्द्धनका लागि पालिका स्तरिय सिर्जनात्मक गतिविधि सञ्चालन	५००	१००	१००	१००	१००	१००	०	०	२५०	२५०	०	०	
५	गाउँपालिका स्तरिय विज्ञान तथा प्रविधि एक्सपो, शैक्षिक मेला	५००	१००	१००	१००	१००	१००	०	०	४००	१००	०	०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/८०	२०८०/७९	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	तथा प्रदर्शनी, शैक्षिक महोत्सव आयोजना													
६	प्रधानाध्यापकहरूको व्यवस्थापकिय एवम नेतृत्व क्षमता विकास	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	०	०	७५०	२५०	०	०	
७	शिक्षक दरवन्दी पुनर्वितरण तथा न्यूनतम शिक्षक सुनिश्चितता	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
८	प्रयोगात्मक सिकाइ मार्फत व्याहारिक ज्ञान आर्जनका लागी शिक्षक तालिम तथा पेशागत विकासलाई सुदृढिकरण गर्ने	२०००	०	३००	६००	६००	५००	५००	५००	५००	५००	०	०	
९	प्रअ, शिक्षक प्रशंसा तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गरी उत्प्रेरणा अभिवृद्धि गर्ने	२००	२५	२५	५०	५०	५०	०	०	२००	०	०	०	
१०	विद्यालयहरूले गुणस्तर केन्द्रित विद्यालय सुधार योजना बनाउने वा अध्यावधिक गरी कार्यान्वयनमा लैजाने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
११	पोषणयुक्त दिवा खाजा	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/८०	२०७२/७१	२०७३/७२	२०७४/७३	२०७५/७४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	कार्यक्रम													
१२	शैक्षिक गुणस्तर सुधारको लागि सरोकारवालाहरू विच अन्तरक्रिया	५००	१००	१००	१००	१००	१००	०	०	५००	०	०	०	
१३	शिक्षा योजनाको आवधिक समिक्षा र अद्यावधिक गर्ने	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	०	०	७५०	०	०	०	
१४	नियमित नतिजामुखि अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण (बहुपक्षिय अनुगमनको ढाँचा निर्माण)	२००	०	५०	५०	५०	५०	०	०	२००	०	०	०	
१५	कक्षा ३, ५, ८ र १० मा उत्कृष्ट सिकाइ उपलब्धी हाँसिल गर्ने विद्यालयलाइ सहयोग तथा शिक्षक र विद्यार्थीलाइ प्रोत्साहन	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	२००	५०	०	०	
१६	कमजोर सिकाइ क्षमता भएका विद्यार्थीलाइ लक्षित गरि उपचारात्मक कक्षा संचालन	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	०	०	१०००	०	१०००	०	
१७	हेरेक वडामा एउटा वाल उद्यान निर्माण	३०००	०	१०००	१०००	१०००	०	०	०	२०००	०	१०००	०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१८	विद्यालयमा न्यून उपस्थित हुने विद्यार्थीका अभिभावकलाई फ्लोअप कार्ड वितरण	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	२५०	०	०	०
	जम्मा (गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा)	१३३२०	११९५	३०२५	३४००	३४००	२३००	५००	५००	८४००	१५२०	२२५०	१५०
११	आर्थिकतथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा												
१	स्थानीय तहहरूमा जोखिममा परेका बालबालिका तथा व्यक्तिको तथ्यांक वडा वाल संरक्षण समिति तथा गाउँ वाल संरक्षण समिति मार्फत संकलन गरी उनिहरूको अवस्था, सिकाइ आवश्यकता पहिचान गर्ने संयन्त्र विकास गर्ने र सहयोग गर्ने ।	३५०	१००	१००	५०	५०	५०	०	०	१५०	१५०	०	५०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य
२	विद्यालय बाहिर रहेका तथा शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित हुनका कारण पहिचान गरी वैयक्तिक आवश्यकता अनुसारको वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू तथा सहायता पद्धती तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गराउने ।	३००	६०	६०	६०	६०	६०	०	०	३००	०	०	०
३	विद्यालय बाहिर रहेको सबै बालबालिकालाई विद्यालय भित्र ल्याउन तथा अध्ययनमा निरन्तरताको सुनिश्चित गर्न जनसहभागिता सहितको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	३५०	७०	७०	७०	७०	७०	०	०	२००	५०	१००	०
४	विशेष लक्षित समूहका विद्यार्थीहरूको आवश्यकता र सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम तथा अवसर लागतसँग तादाम्य गरी छात्रवृत्ति दिने व्यवस्था	३५०	७०	७०	७०	७०	७०	०	०	२००	५०	१००	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/८०	२०७२/७१	२०७३/७२	२०७४/७३	२०७५/७४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
	मिलाउने												
५	सबै आधारभूत विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर, शौचालय जस्ता भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार कार्यगत सिमितता/अपांगता एवं लैङ्गिकमैत्री बनाउने ।	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	बालबालिकालाई अध्ययनको निरन्तरताका लागि दिवा खाजा व्यवस्था लगायतका विभिन्न प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्दै बालकेन्द्रित शिक्षण, बालमैत्री शैक्षणिक वातावरण, शिक्षक विद्यार्थीबिच सुमधुर सम्बन्ध विकास, सिकाइमुखि शिक्षण पद्धति, कक्षाकोठा, सम्मानपूर्ण व्यवहार	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/८०	२०७२/७१	२०७३/७२	२०७४/७३	२०७५/७४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य	
	जस्ता उपायहरूको अवलम्बन गर्ने ।													
७	शिक्षकहरूलाई समावेशि शिक्षा र लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण सम्बन्धि तालिम दिने	८००	०	२००	२००	२००	२००	०	०	६००	२००	०	०	
८	पाठ्यक्रम तथा सिकाइ सामाग्रीलाई अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउदै सबै बालबालिकाको सिकाइ सुनिश्चित गर्ने ।	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
९	आजिवन सिकाइ तथा निरन्तर शिक्षाका सहभागिहरूको आवश्यकता अनुसारको सिकाइ सहजीकरण सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहका	२००	०	१००	०	१००	०	२००	०	०	०	०	०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य	
	शैक्षिक व्यवस्थापक तथा सहजकर्ताहरूको क्षमता विकास गर्ने ।													
१०	पाठ्यतक्रमलाई स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गर्ने र सिकाइलाई जीवनोपयोगी सिपसँग आवद्ध गर्ने ।	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	स्थानीय तहबाट आधारभूत शिक्षाका उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालय भर्ना गर्ने व्यवस्था मिलाइ अनिवार्य शिक्षा सुनिश्चित भएको सार्वजनिक घोषणा गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	५००	०	०	०	५००	०	०	०	५००	०	०	०	०
१२	विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चित गर्न यस	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७८०	२०७२/७८१	२०७३/७८२	२०७४/७८३	२०७५/७८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	सम्बन्धी शिक्षा तथा संयन्त्र स्थापना गर्ने ।													
१३	पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, विद्यालय वातावरण तथा सिकाइ प्रक्यालाइ समता र समावेशिताका दृष्टिले परीक्षण तथा सुधार गर्ने ।	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा - आर्थिकतथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा)	२८५०	३००	६००	४५०	१०५०	४५०	२००	०	१९५०	४५०	२००	५०	
१२	शिक्षामा सूचना प्रविधि													
१	विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार	९००	१००	२००	२००	२००	२००	९००	०	०	०	०	०	०
२	प्रत्येक विद्यालयमा Internet Connectivity को	५००	१००	१००	१००	१००	१००	५००	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	व्यवस्था र निरन्तरता													
३	शिक्षकहरूको ICT बारे क्षमता विकास तालिम	८००	०	२००	२००	२००	२००	६००	०	२००	०	०	०	
४	विद्यालयमा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता	४५००	५००	१०००	१०००	१०००	१०००	२०००	०	२०००	०	५००	०	
५	IEMIS व्यवस्थापन	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
६	सामूदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको क्षमता विकास	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
७	विद्यालयमा इ हाजिरी व्यवस्थापन	७५०	३००	३००	५०	५०	५०	०	०	७५०	०	०	०	
८	माध्यमिक विद्यालयका अनिवार्य विषयहरूको भर्चुअल कक्षा संचालन	५००	१००	१००	१००	१००	१००	०	०	३००	०	२००	०	
९	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
१०	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी प्रारम्भिक कक्षामा टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायत	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य	
	प्रयोगका लागी तालिमको ब्यवस्था													
११	गाउँपालिकाले मोवाइल एप्स निर्माण गरी त्यसमा शिक्षासँग सम्बन्धित पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका, मुल्यांकन कार्याविधि, सिकाइ सामग्री जस्ता सामग्रीमा शिक्षक र विद्यार्थीको सहज पहुँच बढाउने,	३००	१००	५०	५०	५०	५०	०	०	३००	०	०	०	०
	जम्मा (शिक्षामा सूचना प्रविधि)	८२५०	१२००	१९५०	१७००	१७००	१७००	४०००	०	३५५०	०	७००	०	०
१३	आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा													
१	उत्थानसिलताका लागी whole school approach का आधारमा सचेतना विकास गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	शिक्षक तथा पद जोखिम न्युनिकरण तालिम	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	५००	०	५००	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७८०	२०७२/७८१	२०७३/७८२	२०७४/७८३	२०७५/७८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
३	स्थानीय तहमा संकटासन्नता मूल्यांकनका आधारमा योजना निर्माण	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	२००	०	५०	०
४	निरन्तर र सुरक्षित सिकाइका लागी शिक्षक विद्यार्थी सम्मिलित कार्य समुह निर्माण र परिचालन	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	स्वास्थ्य सुविधा सहितको स्वास्थ्य शिक्षक कार्यकर्ताको व्यवस्था	३५००	०	५००	१०००	१०००	१०००	३५००	०	०	०	०	०
६	हरित, सफा, शान्त र सुरक्षित विद्यालय प्रवर्धन, निमावि र माविमा करेसावारी र वगैचा	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	०	०	१०००	०	०	०
७	आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षासंग सम्बन्धित विभिन्न मापदण्ड, निर्देशिका तथा कार्यविधि एकिकृत गर्ने	१००	०	१००	०	०	०	०	०	१००	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
८	शिक्षाका सबै उपक्षेत्रमा उल्लेखित योजनाहरू आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा गर्न सकिने विधिमा वैकल्पिक उपाय सहित योजना बनाउने	१००	१००	०	०	०	०	०	०	१००	०	०	०
	जम्मा (आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा)	५९५०	५५०	१०५०	१४५०	१४५०	१४५०	४०००	०	१९००	०	५०	०
	संस्थागत संरचना र क्षमता विकास												
१	शैक्षिक कार्य सम्पादनका लागि आवश्यक कानुनी प्रवन्ध तथा मापदण्ड विकास	२००	०	२००	०	०	०	०	०	२००	०	०	०
२	संस्थागत संरचनाहरू गठन, पुनर्गठन तथा भैरहेकाहरूको कार्यसम्पादन गर्ने	१००	१००	०	०	०	०	०	०	१००	०	०	०
३	प्रधानाध्यापकलाई कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने	५०	५०	०	०	०	०	०	०	५०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७९/८०	२०८०/२१	२०८१/८२	२०८२/२३	२०८३/२४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
४	शिक्षाका संरचनामा सम्बद्ध पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास (विव्यस, सिअसंघ र वडा शिक्षा समिति सम्बद्ध पदाधिकारी)	८००	०	२००	२००	२००	२००	०	०	४००	४००	०	०
५	प्रधानाध्यापक तथा शिक्षा शाखा कर्मचारीको क्षमता विकास तालिम	४००	०	२००	०	२००	०	०	०	४००	०	०	०
६	वडा तथा गाउँ शिक्षा समितिको क्षमता विकास तालिम	४००	०	२००	०	०	२००	०	०	४००	०	०	०
७	शिक्षा शाखाका कर्मचारी ता संस्थागत संरचनाका पदाधिकारिहरूको क्षमता विकासका लागि तालिम, गोष्ठी, सेमिनार तथा भ्रमण	२६००	३००	३००	५००	५००	१०००	०	०	२०००	३००	३००	०
	जम्मा (संस्थागत संरचना र क्षमता विकास)	४५५०	४५०	११००	७००	९००	१४००	०	०	३५५०	७००	३००	०
	कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण												

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१	नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागी सूचकहरू तयार तथा अद्यावधिक गर्ने	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	०	०	१२५	०	०	०
२	परिच्छेद ६ को ६.२.१ मा उल्लेख भए अनुसारको अनुगमन प्रकृया र सरोकारबालाबाट नियमित अनुगमन	५००	१००	१००	१००	१००	१००	२००	०	३००	०	०	०
३	कार्यक्रम कार्यान्वयनको चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	स्थिति प्रतिवेदन तयार गर्ने	५००	१००	१००	१००	१००	१००	५००	०	०	०	०	०
५	विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी परिक्षण तथा नतिजाको विश्लेषण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	कक्षा १ देखि ३ सम्मका बालबालिकाको पठन सिप परीक्षणका लागि कक्षाकोठामा आधारित पठन सिप परीक्षण (CB-EGRA) संचालन गर्ने	५००	१००	१००	१००	१००	१००	२००	०	२००	१००	०	०
७	विद्यालय तथा	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)						
			२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/ जनसहभागिता	अन्य	
	शिक्षकको कार्यसम्पादन गर्ने ।													
८	विद्यालयमा गरिने सामाजिक परिक्षणलाई प्रभावकारी र नियमित बनाउने ।	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	विद्यालयहरूको लेखा परिक्षण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	रोष्टर विशेषज्ञहरूको व्यवस्थापन	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	२५०	०	०	०	०
११	विज्ञ समुह, विद्यालय निरक्षक तथा शिक्षक सिकाइ समुह मार्फत, शिक्षा शाखा मार्फत विद्यालय अनुगमन तथा कक्षा सुपरिवेक्षण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	प्रधानाध्यापक तथा आधारभूत तह संयोजकबाट विद्यालय तथा कक्षाकोठा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१३	सिकाइमा आधारित मुल्याङ्कनका लागी शिक्षण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	अनुमानित बजेट (५ वर्ष) रू हजारमा					श्रोत आँकलन (रू हजारमा)					
			२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	गैसस	विद्यालय/जनसहभागिता	अन्य
१४	प्रमाणमा आधारित मुल्याङ्कनका लागी अभिलेखिकरण	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	०	०	२५०	०	०	०
	जम्मा (कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण)	२१२५	४२५	४२५	४२५	४२५	४२५	१००	०	११२५	१००	०	०
	कुल जम्मा	८४६०६५	१४६९०५	१६६९०५	१७२६५०	१७९१०५	१८०५००	६६६७७०	१७७२५	१२८१७५	११६८५	१७२४०	४४७०

७.२ कार्यक्रम तथा नतिजा खाका (Program and Results Framework-PRF)

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानीय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
१. प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा							
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	७४.९		१००		शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	६७.२		१००	फल्यास रिपोर्ट पन्ध्रौँ योजना	शैक्षिक सूचना
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा केन्द्र (संख्या)	स्थानीय	२४				IEMIS
		प्रदेश					

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानीय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
		राष्ट्रिय	३०,०३९			फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
१.३	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा बालबालिका र तालिम प्राप्त शिक्षक तथा सहजकर्ताको अनुपात	स्थानीय	३१:१				IEMIS
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	२३:१			फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
१.४	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक तथा सहजकर्ता (%)	स्थानीय	१००				
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	९५.७	९७.०	१००.०	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिक सूचना
२. आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ - ८)							
२.१	आधारभूत तहमा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक* (%)	स्थानीय	१००				शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	९६.५		९७.५	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिक सूचना
२.२	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा विद्यार्थी र तालिम प्राप्त शिक्षकको अनुपात	स्थानीय	२३:१				शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.३	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) को समायोजित खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	९७.४				शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	९८.१			फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
२.४	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-८) मा	स्थानीय	२७:१				शैक्षिक पार्श्वचित्र

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानीय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	विद्यार्थी र तालिम प्राप्त शिक्षकको अनुपात	प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.५	आधारभूत तहको कक्षा १-५ बाट सोहि तहको कक्षा ६ मा ट्रान्जिसन दर* (%)	स्थानीय	९०.१				फल्यास रिपोर्ट
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	९३.०			फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
२.६	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को समायोजित खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	९३.३				शैक्षिक पार्श्वचित्र
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	९५.७			फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
२.७	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-८) मा भर्ना भएका ५-१२ वर्ष उमेर समुहका भन्दा माथिका बालबालिका*(%)	स्थानीय	१८.५	१५.५	१०.०		IEMIS
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	१७.०			फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
२.८	आधारभूत तहको कक्षा १ मा भर्ना भइ कक्षा ८ मा पुग्ने छात्रा र छात्रको समता अनुपात	स्थानीय	१.०१	१.०१	१.०		फल्यास रिपोर्ट
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	१.०१	१.०१	१.००	दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
३. माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)							
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत न्युनतम योग्यता तथा तालिमप्राप्त शिक्षकहरू* (%)	स्थानीय	१००				IEMIS
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	९६.०	९७.०	९८.५	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिक सूचना

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानीय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा विद्यार्थी र तालिमप्राप्त शिक्षकको अनुपात	स्थानीय	३६:१				
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
३.३	माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२) मा विद्यार्थी र तालिमप्राप्त शिक्षकको अनुपात	स्थानीय	२०९:१				
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
४. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तालिम							
४.१	हरेक स्थानीय तहमा कम्तिमा एकवटा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रदायक सामुदायिक विद्यालय (संख्या)	स्थानीय	१				
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	४८४	५८४	६८४	राष्ट्रिय निति, फल्यास रिपोर्ट	फल्यास रिपोर्ट
५. सुशासन तथा व्यवस्थापन							
५.१	विद्युतको पहुँच पुगेको विद्यालय*(%)	स्थानीय	४०.०	६०.०	१००		
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	३४.७	५०.०	७०.०	फल्यास रिपोर्ट	शैक्षिक सूचना
५.२	इन्टरनेटको सुविधा पुगेको विद्यालय*(%)	स्थानीय	३०	६०	१००		
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	१२.७	४७.२	६५.८	फल्यास रिपोर्ट	शैक्षिक सूचना
५.३	खानेपानी, शौचालय र प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुगेको विद्यालय*(%)	स्थानीय			१००		
		प्रदेश					

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानीय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७८	२०८०	२०८३	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
		राष्ट्रिय	८५.९	८८.३	९१.९	फल्यास रिपोर्ट	शैक्षिक सूचना
५.४	कार्यगत सिमितता/अपांगतामैत्री विद्यालय*(%)	स्थानीय			९५		
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय	१८.०	६०.०	८०.०	फल्यास रिपोर्ट	शैक्षिक सूचना
६. शिक्षामा लगानी							
६.१	सुत्रमा आधारित शिक्षामा लगानी (%)	स्थानीय					
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
६.२	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा प्रति विद्यार्थी लागत (रू.)	स्थानीय					
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					

सन्दर्भ सामग्रीहरू

- ❖ नेपालको संविधान २०७२
- ❖ नयाँ शिक्षा क्षेत्र योजना ESP
- ❖ विद्यालय क्षेत्र विकास योजना SSDP
- ❖ राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६
- ❖ प्रारम्भिक बालविकास सम्बन्धि न्यूनतम मापदण्ड २०६७ पहिलो संशोधन, २०७५
- ❖ लागत सहभागिता मापदण्ड, २०७७
- ❖ शैक्षिक पार्श्वचित्र, २०७९
- ❖ गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७५
- ❖ शिक्षक पेसागत सहयोग व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७७ र मार्गदर्शन २०७७
- ❖ पन्धौँ योजना २०७६-२०७७ देखि २०८०-२०८१
- ❖ शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण कार्यढाँचा २०७७
- ❖ स्थानिय तहको योजना तर्जुमा दिगदर्शन २०७५
- ❖ अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन २०७५
- ❖ बालविकास रणनीति २०७७-२०८८
- ❖ विद्यालय अनुदान व्यवस्थापन निर्देशिका २०७५
- ❖ शिक्षक पेसागत सहयोग सम्बन्धि व्यवस्थापन कार्यविधि २०७७
- ❖ गुनासो सुनुवाइ कार्यविधि २०७७
- ❖ अक्षरांकन निर्देशिका २०७८
- ❖ विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी आकस्मिक कार्ययोजना २०७७
- ❖ विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: शिक्षा योजना निर्माणका लागि लिखित तथा अनलाइनबाट सुझाव दिनेहरूको विवरण

क्र.स.	नाम, थर	पद	कार्यालय	कैफियत
१	हस्त बहादुर बुढा	प्रधानाध्यापक	गायत्री आ.वि. कपुरकोट ४ गाँडापानी	विद्यालय परिवार सहित
२	जगत बहादुर बुढाथोकी	प्रधानाध्यापक	सरस्वती प्रा.वि. कपुरकोट ४ गाडापानी	विद्यालय परिवार सहित
३	गणेश कुमार शर्मा	प्रधानाध्यापक	सरस्वती आ.वि. कपुरकोट ५ जामुनेचौर	विद्यालय परिवार सहित
४	दल बहादुर खड्का	प्रधानाध्यापक	भवानी मा.वि. कपुरकोट ६ सिनवाड	विद्यालय परिवार सहित
५	कर्णविर खत्री	प्रधानाध्यापक	सिद्ध आ.वि. कपुरकोट ६ ढाँर	विद्यालय परिवार सहित
६	तिर्थराज बुढाथोकी	प्रधानाध्यापक	प्राथमिक विद्यालय मुलपानी कपुरकोट ३	विद्यालय परिवार सहित
७	योगराज खड्का	शिक्षक	प्राथमिक विद्यालय मुलपानी कपुरकोट ३	

८	दलजित बुढा	प्रधानाध्यापक	सरस्वती प्रा.वि. कपुरकोट ५ सल्लाम	विद्यालय परिवम सहित
९	गोपाल सिं बुढा	विव्यस अध्यक्ष	प्रावि क्यूरेनी कपुरकोट ४	विद्यालय परिवम सहित
१०	गोवर्धन शर्मा	प्रधानाध्यापक	जानकी आ.वि. कपुरकोट ६ डाँग्री	विद्यालय परिवार सहित
११	अमर विक	प्रधानाध्यापक	जनचेतना प्रावि कपुरकोट १ गैरीवाड	विद्यालय परिवार सहित
१२	डिल बहादुर नेपाली	प्रधानाध्यापक	वीरेन्द्र मावि कपुरकोट २ गर्पा	विद्यालय परिवार सहित
१३	फौज बहादुर महतरा	प्रधानाध्यापक	सरस्वती आ वि कपुरकोट ६ रातामाटा	विद्यालय परिवार सहित
१४	नर बहादुर घर्ती	शिक्षक	दहवन प्रावि कपुरकोट १	विद्यालय परिवार सहित
१५	द्रोण कुमारी चन्द	प्रधानाध्यापक	जनज्योती आ वि कपुरकोट १ सिमलकुना	विद्यालय परिवार सहित
१६		प्रधानाध्यापक	भुवनेश्वरी आ वि कपुरकोट ५ सिन्दुरी	विद्यालय परिवार सहित
१७	भुपाल साहु	प्रधानाध्यापक	जिवनज्योती मावि कपुरकोट ५ रिम	विद्यालय परिवार सहित
१८	कृष्ण बहादुर राणा	प्रधानाध्यापक	सरस्वती प्रावि कपुरकोट १ कालापात्ला	विद्यालय परिवार सहित
१९	रेशम घर्ती	शिक्षक	भानु प्रावि कपुरकोट २ दानवाड	विद्यालय परिवार सहित
२०	नोखा कुमारि वली	बाल विकास शिक्षक	शिद्वावा आ वि कपुरकोट ५ सिस्नेरी	विद्यालय परिवार सहित
२१	कृष्णाकुमारी घर्ती मगर	प्रधानाध्यापक	कपुरकोट २ अमराइडाँडा	विद्यालय परिवार सहित
२२	उत्तम परियार		त्रिवेणी ३ रोल्पा	

अनूसूची २: शिक्षा योजना निर्माणका लागि सुझाव संकलनका क्रममा भएका बैठक, कार्यशालामा सहभागि विवरण

क्र.स.	नाम, थर	पद	कार्यालय/ठेगाना
१	दुर्गा बहादुर पुन	गाउँपालिका अध्यक्ष	कपुरकोट गाउँपालिका सल्यान
२	सरस्वती भण्डारी	शाखा प्रमुख	शिक्ष, युजा तथा खेलकुद शाखा, कपुरकोट
३	बालाराम खड्का	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका
४	अनिता पुन	कार्यपालिका सदस्य	कपुरकोट गाउँपालिका सल्यान
५	तला कुमारी विक	कार्यपालिका सदस्य	कपुरकोट गाउँपालिका सल्यान
६	झुप सिंह राना	वडा सदस्य	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका
७	भिम बहादुर घर्ती	वडा सदस्य	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका
८	दामोदर शर्मा	प्रधानाध्यापक	ने.रा.मा.वि. किमुचौर
९	रिम बहादुर खड्का	विज्ञ सदस्य	कपुरकोट गाउँपालिका, स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण समिति
१०	भुपाल साहु	प्रधानाध्यापक	जिवनज्योती मावि रिम
११	अम बहादुर विक	प्रधानाध्यापक	जनचेतना प्रावि लामापोखरा
१२	पुर्ण बहादुर दमाइ	अभिभावक	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका
१३	नर बहादुर घर्ती	प्रधानाध्यापक	दलवन प्रावि दहवन
१४	प्रदिप राना	ना.प्र.स्वा.प्रा.	कपुरकोट गाउँपालिका
१५	भुवन डाँगी	वडा सचिथ	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका
१६	झकेन्द्र बुढा	अभिभावक	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका
१७	भरत कुमार वाँठा	अभिभावक	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका
१८	धन बहादुर पुन	अभिभावक	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका
१९	प्रेम बहादुर कवर	अभिभावक	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका

क्र.स.	नाम, थर	पद	कार्यालय/ठेगाना
२०	प्रेम बहादुर बुढा	अभिभावक	वडा नं. १, कपुरकोट गाउँपालिका
२१	कृष्ण बहादुर राना	प्रधानाध्यापक	प्रावि कालापान्ना
२२	याम बहादुर बुढाथोकी	विव्यस, अध्यक्ष	प्रावि कालापान्ना
२३	धन बहादुर राना	विव्यस, सदस्य	दहवन प्रावि दहवन
२४	शवराम बस्नेत	शिक्षक	शिवोलय प्रावि
२५	नर बहादुर सुनार	विव्यस, अध्यक्ष	जनचेतना प्रावि
२६	वालासिंह घर्ती	विव्यस, अध्यक्ष	शिवोदय प्रावि
२७	डम्बर बुढा	वडा अध्यक्ष	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
२८	विमल कामी	कार्यपालिका सदस्य	कपुरकोट गाउँपालिका
२९	चन्द्रलाल वली	वडा सदस्य	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
३०	झक्कु प्रसाद श्रीस	वडा सदस्य	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
३१	दिलसरी पुन	वडा सदस्य	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
३२	हरिकला सुनार	वडा सदस्य	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
३३	ओम बहादुर रबुढा	विव्यस, अध्यक्ष	विरेन्द्र मावि
३४	अम्बर बहादुर घर्ती	विव्यस, अध्यक्ष	भानु प्रावि
३५	डिल बहादुर नेपाली	प्रधानाध्यापक	विरेन्द्र मावि
३६	दोर्ण कुमारी चन्द	प्रधानाध्यापक	जनज्योती आवि
३७	गोविन्द प्रसाद आचार्य	प्रधानाध्यापक	सरस्वती आवि
३८	युद्ध बहादुर घर्ती	शिक्षक	विरेन्द्र मावि
३९	रेशम घर्ती	शिक्षक	भानु प्रावि गोठिवन
४०	तोफाराम ढाँगी	विव्यस, अध्यक्ष	अनौपचारिक शिशु केन्द्र
४१	कृष्ण खत्री	शिक्षक	अनौपचारिक शिशु केन्द्र
४२	नवराज बुढा	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
४३	सन्तोष सिंह घर्ती	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
४४	सेर बहादुर पुन	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
४५	मान बहादुर बुढाथोकी	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
४६	अमर चन्द राना	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
४७	आशाराम पुन	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
४८	निर्माण राना	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
४९	भरत बुढा	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
५०	सोमराज बुढा	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
५१	प्रकाश बलि	सामाजिक परिचालक	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
५२	दुर्गी राना	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
५३	हरिकला सुनार	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
५४	वासुदेव राना	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
५५	हस्तराम पुन	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका
५६	भुशान राना	शिक्षाप्रेमी	वडा नं. २, कपुरकोट गाउँपालिका

क्र.स.	नाम, थर	पद	कार्यालय/ठेगाना

अनुसूची ३: कपुरकोट गाउँपालिकाका बाल विकास केन्द्रमा कार्यरत बाल विकास शिक्षकहरूको विवरण

क्र स	शिक्षकको नाम थर	तह	लिङ्ग	श्रेणी	विद्यालयको नाम	नियुक्ती मिति	कैफियत
१	राधा शर्मा	प्रा.वि.	महिला	स.का.	जिवन ज्योती मा.वि.	2064-02-23	
२	ऋतू वली	प्रा.वि.	महिला	स.का.	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि.	2065-04-01	
३	बालिका के.सी.	प्रा.वी.	महिला	स.का.	कालिका मा.वि.		
४	इन्द्र कुमारी बोहोरा	प्रा.वी.	महिला	स.का.	भवानी मा.वि.	2063-08-01	
५	गोमा पुन	प्रा.वी.	महिला	स.का.	विरेन्द्र मा.वि.		
६	सूष्मा राना	प्रा.वी.	महिला	स.का.	शिद्ध आ.वि. ढाँर	2065-09-13	
७	दिपा न्यौपाने	नि.मा.वि.	महिला	स.का.	शिद्ध आ.वि.खाली		
८	तारा बोहोरा	नि.मा.वि.	महिला	स.का.	सरस्वती आ.वि.जामुने	2063-10-19	
९	चन्द्रा डाँगी	नि.मा.वि.	महिला	स.का.	गायत्री आ.वि.		
१०	कमला बुढाथोकी	नि.मा.वि.	महिला	स.का.	जानकी आ.वि.डाँग्री	2066-12-13	
११	मिना महतारा	नि.मा.वि.	महिला	स.का.	सरस्वती आ.वि.रातामाटा	2072-09-16	
१२	मञ्जु पुन	प्रा.वी.	महिला	स.का.	जनज्योती प्रा.वि.	2075-06-22	पालिका अनुदान
१३	चाँदनी वली	प्रा.वी.	महिला	स.का.	भुवनेश्वरी प्रा.वि.		
१४	कल्पना कुमारी घर्ती	प्रा.वी.	महिला	स.का.	जनचेतना प्रा.वि. लापु	2075-06-23	पालिका अनुदान
१५	दिपा घर्ती वि.क.	प्रा.वी.	महिला	स.का.	प्रा.वि. चुनवाड	2075-08-01	पालिका अनुदान
१६	टिका बुढा मगर	प्रा.वी.	महिला	स.का.	भानू प्रा.वि. गोठिवन	2067-01-15	
१७	शुक्मा बुढाथोकी	प्रा.वी.	महिला	स.का.	प्रा.वि. मुलपानी	2066-12-22	
१८	पार्वती पुन बुढा	प्रा.वी.	महिला	स.का.	प्रा.वि. क्युरेनी		
१९	नन्दा कुमारी घर्ती	प्रा.वी.	महिला	स.का.	प्रा.वि. सल्लाम	2063-12-23	
२०	जयकला बकरी	प्रा.वी.	महिला	स.का.	प्रा.वि. कालापात्ला	2075-06-23	पालिका अनुदान
२१	नोखा कुमारी वली	प्रा.वी.	महिला	स.का.	शिद्धबाबा प्रा.वि.	2072-09-02	
२२	रुपा बुढा	प्रा.वी.	महिला	स.का.	प्रा.वि. दानवाड	2065-02-01	
२३	मिना घर्ती	प्रा.वी.	महिला	स.का.	शिवोदय प्रा.वी.		
२४	जैमा घर्ती	प्रा.वी.	महिला	स.का.	दहबन प्रा.वि.	2065-12-01	

अनुसूची ४: कपुरकोट गाउँपालिका भित्र सञ्चालित सामुदायीक र संस्थागत विद्यालयहरूको विवरण

क्र.स.	विद्यालय कोड	विद्यालयको नाम	प्रधानाध्यापकको नाम	सम्पर्क नम्बर
१	५५०१४०००१	प्रा.वि. मुलपानी	तिर्थराज बुढाथोकी	९८४०२४०८५०
२	५५०१४०००२	प्रा.वि. क्युरेनी	दिल बहादुर थापा	९८४७९९५९६६

क्र.स.	विद्यालय कोड	विद्यालयको नाम	प्रधानाध्यापकको नाम	सम्पर्क नम्बर
३	५५०१४०००३	कालिका मा.वि.	चुडामणी केसी	९८०६२८९६६०
४	५५०१४०००४	गायत्री आधारभूत विद्यालय गाँडापानी	हस्त बहादुर बुढा	९८४७९०७२४७
५	५५०१४०००५	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि. किमुचौर	दामोदर शर्मा	९८५७८२३५४५
६	५५०१४०००६	सरस्वती प्रा.वि. चुनवाङ्ग	जगत बहादुर बुढाथोकी	९८२३७४२०४६
७	५५०१४०००८	ब्लू डायमण्ड इङ्गलिस बोर्डिङ स्कूल	सिएम तामाङ्ग	९८१०९१९६८८
८	५५०३८०००१	भूनेश्वरी प्रा.वि. सिन्दुरी	उत्तर कुमार डाङ्गी	९७६८५०५०६४
९	५५०३८०००२	शिद्र आधारभूत विद्यालय खाली	पदम बहादुर खड्का	९८४४९२४७४३
१०	५५०३८०००३	सरस्वती आधारभूत विद्यालय	गणेश कुमार शर्मा	९८६६९४१९५०
११	५५०३८०००४	सरस्वती प्रा.वि. सल्लाम	दलजित बुढा	९८४७९००००५८
१२	५५०३८०००५	जिवनज्योती मा.वि. रिम	भूपाल शाहु	९८०६२६७२९८
१३	५५०३८०००६	शिद्वावा प्रा.वि.	नोखा कुमारी वली	९८२९८७५१३१
१४	५५०३८०००८	नमूना बालविकास बोर्डिङ स्कूल	प्रेम भण्डारी	९८६६९५२०५२
१५	५५०४००००१	शिवोदय प्रा.वि.	शिवराम बस्नेत	९८४८२९८२८१
१६	५५०४००००२	सरस्वती प्रा.वि. काफलनेटा	कृष्ण बहादुर राना	९८६८६८५७००
१७	५५०४००००३	जनज्योती प्रा.वि. सिमलकुना, सल्यान	द्रोण कुमारी चन्द	९८०९७५४०३४
१८	५५०४००००४	सरस्वती प्रा.वि. दानबाड सल्यान	गोविन्द प्रसाद आचार्य	९८५७८२२४२३
१९	५५०४००००५	विरिन्द्र मा.वि.	दिल बहादुर नेपाली	९८०९७९८३७२
२०	५५०४००००६	दहवन प्रा.वि.	नर बहादुर घर्ती	९८१२८३५३३३
२१	५५०४००००७	जनचेतना प्रा.वि. लाम्पोखरा	अम् बहादुर विक	९८६४८०६४२२
२२	५५०४००००८	भानु प्रा.वि. गोठिवन	टिका बुढा मगर बुढाथोकी	९८४७९०८४३३
२३	५५०४३०००१	भवानी मा.वि.	दल बहादुर खड्का	९८१२८०६०३०
२४	५५०४३०००२	सरस्वती आधारभूत विद्यालय रातामाटा	फौज बहादुर महतरा	९७४८७०७५२१
२५	५५०४३०००३	जानकी आधारभूत विद्यालय	गोवर्द्धन शर्मा	९७६८५०८१२९
२६	५५०४३०००४	शिद्द आधारभूत विद्यालय ढाँर	कर्णविर खत्री	९८०९७५५१७०

अनुसुची ५ : कपुरकोट गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरूको विवरण

क्र.स.	नाम	पद	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर
१				
२				
३				
४				
५				

६				
७				
८				
९				
१०				
११				
१२				
१३				
१४				
१५				